

Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka:
Európa investuje do vidieckych oblastí

Program
rozvoja vidieka SR
2014-2020

MINISTERSTVO
PÔDOHOSPODÁRSTVA
A ROZVOJA VIDIEKA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Analýza rizikovosti v poľnohospodárstve SR a možností využitia nástrojov SPP na riadenie rizika v programovacom období 2021-2027

Aktualizovaná analytická štúdia

Tritikum, s.r.o.

Nitra, máj 2020

Obsah

Zoznam skratiek	3
Zoznam tabuliek	4
Zoznam grafov	5
Zoznam obrázkov	6
Zoznam boxov	6
ÚVOD	7
1. Kontext rizikovosti v poľnohospodárstve	10
2. Cenové riziko v Slovenskom poľnohospodárstve	13
3. Produkčné riziko v Slovenskom poľnohospodárstve	1
4. Príjmové riziko a rentabilita fariem na Slovensku	8
5. Riadenie rizika v rámci SPP v krajinách EÚ	16
5.1 SPP v období 2014-2020	16
5.2 SPP v programovom období 2021-2027	19
5.3 Riadenie rizika na Slovensku	19
5.4 Ponuka komerčných poisťovní	28
5.5 Štátna pomoc na riadenie rizík v poľnohospodárstve na Slovensku	31
5.6 Prehľad poistenia plodín a hospodárskych zvierat vo vybraných členských štátoch EÚ	35
6. Dopyt poľnohospodárov po využívaní nástrojov manažmentu rizika na Slovensku	39
7. Zhrnutie a odporúčania	44
7.1 Zhrnutie	44
7.2 Odporúčania pre nastavenie politík riadenia rizika pre budúce programovacie obdobie 2021 – 2027	47
7.2.1 Štátna pomoc pre poistiteľné a nepoistiteľné riziká	48
7.2.2 Poistiteľné riziká	50
7.2.3 Intenzita podpory poistného pre poistiteľné riziká	51
7.2.4 Ťažko poistiteľné alebo nepoistiteľné riziká	52
7.2.5 Informovanosť, vzdelávanie a poradenstvo	55
7.2.6 Preventívne opatrenia na zníženie rizikovosti v poľnohospodárstve v rámci Strategického plánu SPP 2021-2027 na Slovensku	55
Prílohy	56
Zoznam použitej literatúry	76

ZOZNAM SKRATIEK

AEKO	Agroenviromentálno-klimatické opatrenia
AKS	Agrárna komora Slovenska
AMR	Antimikrobiálna rezistencia
ANC	oblasti s prírodným a inými obmedzeniami (Areas with Natural Constraints)
ASYF	Združenie mladých farmárov
AWU	ročná pracovná jednotka (Annual Working Unit)
ČŠ	členský štát
EIP	Európske inovačné partnerstvo
EPFRV	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
EPZF	Európsky poľnohospodársky a záručný fond
EÚ	Európska únia
EUR	peňažná mena Európskej menovej únie
FADN	Poľnohospodárska účtovná dátová sieť
ha	hektár
HD	hovädzí dobytok
CHOP	Chránené označenie pôvodu (Protected designation of origin, PDO)
CHVÚ	Chránené vtáčie územie (Natura 2000)
CHZO	Chránené zemepisné označenie (Protected geographical indication, PGI)
IACS	Integrovaný administratívny a kontrolný systém
IL MPRV SR	Informačné listy Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
IPP	Inštitút poľnohospodárskej politiky
KDR	krátky dodávateľský reťazec
LPIS	Land parcel identification system, Register poľnohosp. produkčných blokov
mil.	milión
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky
Mt	megatona
MVO	mimovládna organizácia
NFP	nenávratný finančný príspevok
NH3	amoniak
NPPC	Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum
NPPC-VÚEPP	Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva
PPA	Pôdohospodárska platobná agentúra
PPS	Purchasing Power Standard (parita kúpnej sily)
PPÚ	Projekty pozemkových úprav
PRV	Program rozvoja vidieka
RV	rastlinná výroba
SOT	Spoločná organizácia trhu
SP	Strategický plán
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SPPK	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora
SR	Slovenská republika
ŠR	štátny rozpočet
tis.	tisíc
TTP	trvalé trávne porasty
VMP	Value of the marketed production (hodnota produkcie)
VK	Variačný koeficient
Z.z.	zbierka zákonov
ŽV	živočíšna výroba

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Systematizácia druhov rizík a nástrojov na ich riadenie	10
Tabuľka 2 Cenové riziko jednotlivých komodít v rokoch 2008-2018	15
Tabuľka 3 Produkčné riziko jednotlivých komodít v SR v rokoch 2008-2018	1
Tabuľka 4 Riziko pestovania obilnín v jednotlivých krajoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku	2
Tabuľka 5 Top 10 okresov s najvyšším produkčným rizikom pestovania obilnín v rokoch 2008-2018 na Slovensku	3
Tabuľka 6 Top 10 okresov s najnižším produkčným rizikom pestovania obilnín v rokoch 2008-2018 na Slovensku	3
Tabuľka 7 Produkčné riziko pestovania olejnin v jednotlivých krajoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku	4
Tabuľka 8 Top 10 okresov s najvyšším rizikom pestovania olejnin v rokoch 2008-2018 na Slovensku	5
Tabuľka 9 Top 10 okresov s najnižším rizikom pestovania olejnin v rokoch 2008-2018 na Slovensku	5
Tabuľka 10 Produkčné riziko pestovania zemiakov v jednotlivých krajoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku	6
Tabuľka 11 Top 10 okresov s najvyšším produkčným rizikom pestovania zemiakov v rokoch 2008-2018 na Slovensku	7
Tabuľka 12 Top 10 okresov s najnižším produkčným rizikom pestovania zemiakov v rokoch 2008-2018 na Slovensku	7
Tabuľka 13 Porovnanie produkčného (úrodového), cenového a príjmového rizika u vybraných komodít v SR v rokoch 2008-2018	8
Tabuľka 14 Porovnanie príjmového rizika podľa krajov v SR a typu príjmov v rokoch 2008-2018	9
Tabuľka 15 Počet a podiel fariem v jednotlivých skupinách pri výpočte rentability	11
Tabuľka 16 Rentabilita fariem podľa veľkostných skupín v období rokov 2004-2017 na Slovensku	12
Tabuľka 17 Rentabilita fariem podľa zamerania v období rokov 2004-2017 na Slovensku	13
Tabuľka 18 Podpora riadenia rizika v rámci SPP EÚ 2014-2020	16
Tabuľka 19 Využitie nástrojov na riadenie rizika členskými štátmi v rámci SPP 2014 - 2020	17
Tabuľka 20 Zoznam komerčných poisťovní s produktami poistenia plodín a zvierat na Slovensku za rok 2019	20
Tabuľka 21 Kompenzácie farmárom za riziká a citlivé komodity (v mil. EUR)	22
Tabuľka 22 Vývoj poistného, poistných náhrad a škodovosti na Slovensku (v mil. EUR) v rokoch 2006-2018	23
Tabuľka 23 Dvadsať okresov na Slovensku z najvyšším zaplateným poistným v roku 2017	25
Tabuľka 24 Vývoj výnosov, nákladov a zisku v rokoch 2008-2018 v bežných cenách (v mil. EUR)	27
Tabuľka 25 Vývoj Hrubej poľnohospodárskej produkcie, rastlinnej a živočíšnej výroby v rokoch 2008-2018 (v mil. EUR)	27
Tabuľka 26 Poistenie plodín v členských štátoch EÚ	36
Tabuľka 27 Poistenie hospodárskych zvierat v členských štátoch EÚ	38
Tabuľka 28 Možnosti notifikovania štátnej pomoci na krytie poistiteľných, ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík	49
Tabuľka 29 Podiel typov poľnohospodárskej produkcie na celkovej poľnohospodárskej produkcii v roku 2017	56
Tabuľka 30 Úrody obilnín podľa okresov a ich rizikovosť v rokoch 2008-2018 na Slovensku v tonách na ha	57
Tabuľka 31 Úrody olejnin podľa okresov a ich rizikovosť v rokoch 2008-2018 na Slovensku v tonách na ha	59
Tabuľka 32 Úrody zemiakov podľa okresov a ich rizikovosť v rokoch 2008-2018 na Slovensku v tonách na ha	61
Tabuľka 33 Vývoj tržieb z rastlinnej výroby podľa krajov v rokoch 2008-2018 v tis. EUR	63
Tabuľka 34 Vývoj tržieb zo živočíšnej výroby podľa krajov v rokoch 2008-2018 v tis. EUR	63
Tabuľka 35 Vývoj tržieb spolu podľa krajov v rokoch 2008-2018 v tis. EUR	63
Tabuľka 36 Dosiahnutý zisk v EUR podľa okresov a jeho rizikovosť v rokoch 2007-2017	64
Tabuľka 37 Popisné štatistiky rentability podľa veľkosti fariem v rokoch 2004-2017 na Slovensku	66
Tabuľka 38 Popisné štatistiky rentability podľa zamerania fariem v rokoch 2004-2017 na Slovensku	67
Tabuľka 39 Výška zaplateného poistného v EUR za poistenie plodín a hospodárskych zvierat podľa okresov v roku 2017	68
Tabuľka 40 Poisťovňa Agra: Riziká kryté pri jednotlivých plodinách k aprílu 2020	70
Tabuľka 41 Poisťovňa Agra: Podmienky jednotlivých produktov pri plodinách k aprílu 2020	70
Tabuľka 42 Poisťovňa Agra: Riziká kryté pri zvieratách k aprílu 2020	71
Tabuľka 43 Poisťovňa Agra: Podmienky jednotlivých produktov pre zvieratá k aprílu 2020	71
Tabuľka 44 Poisťovňa Allianz: Riziká kryté pri jednotlivých plodinách k aprílu 2020	71
Tabuľka 45 Poisťovňa Allianz: Podmienky jednotlivých produktov pri plodinách k aprílu 2020	72
Tabuľka 46 Poisťovňa Allianz: Riziká kryté pri zvieratách k aprílu 2020	73
Tabuľka 47 Poisťovňa Allianz: Podmienky jednotlivých produktov pri zvieratách k aprílu 2020	73
Tabuľka 48 Poisťovňa Generali: Riziká kryté pri jednotlivých plodinách k aprílu 2020	74
Tabuľka 49 Poisťovňa Generali: Podmienky jednotlivých produktov pri plodinách k aprílu 2020	74
Tabuľka 50 Poisťovňa Generali: Riziká kryté pri zvieratách k aprílu 2020	75
Tabuľka 51 Poisťovňa Generali: Podmienky jednotlivých produktov pri zvieratách k aprílu 2020	75

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Štruktúra poľnohospodárskej produkcie na Slovensku v roku 2017	14
Graf 2 Vývoj cien pšenice potravinárskej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	16
Graf 3 Vývoj cien pšenice priemyselnej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	16
Graf 4 Vývoj cien kukurice na zrno v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	16
Graf 5 Vývoj cien jačmeňa sladovníkeho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	16
Graf 6 Vývoj cien jačmeňa potravinárskeho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	16
Graf 7 Vývoj cien jačmeňa krmného v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	16
Graf 8 Vývoj cien raže potravinárskej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	16
Graf 9 Vývoj cien raže krmnej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	16
Graf 10 Vývoj cien ovsu potravinárskeho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	17
Graf 11 Vývoj cien repky olejnej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	17
Graf 12 Vývoj cien slnečnice v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	17
Graf 13 Vývoj cien sóje v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	17
Graf 14 Vývoj cien surového kravského mlieka v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	17
Graf 15 Vývoj cien kurčiat v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	17
Graf 16 Vývoj cien jatočných ošípaných v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	17
Graf 17 Vývoj cien teliat SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	17
Graf 18 Vývoj cien jatočných jahniat v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	18
Graf 19 Vývoj cien jablák v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	18
Graf 20 Vývoj cien hrušiek v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	18
Graf 21 Vývoj cien marhúľ v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	18
Graf 22 Vývoj cien sliviek v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	18
Graf 23 Vývoj cien čerešní v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	18
Graf 24 Vývoj cien jahôd v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	18
Graf 25 Vývoj cien karotky v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	18
Graf 26 Vývoj cien cibule v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	19
Graf 27 Vývoj cien uhoriek v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	19
Graf 28 Vývoj cien rajčiakov v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	19
Graf 29 Vývoj cien kapusty v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR.....	19
Graf 30 Vývoj cien papriky v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	19
Graf 31 Vývoj cien šalátu v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR	19
Graf 32 Vývoj rentability fariem podľa veľkostných skupín v období rokov 2004-2017 na Slovensku	12
Graf 33 Popisné štatistiky rentability fariem podľa veľkostných skupín v období rokov 2004-2017 na Slovensku	13
Graf 34 Vývoj rentability fariem podľa zamerania v období rokov 2004-2017 na Slovensku	14
Graf 35 Popisné štatistiky rentability fariem podľa zamerania v období rokov 2004-2017 na Slovensku	14
Graf 36 Vývoj zaplateného poistného a poistných náhrad spolu za poistenie plodín a zvierat na Slovensku v mil. EUR	24
Graf 37 Vývoj zaplateného poistného a poistných náhrad za poistenie plodín na Slovensku v mil. EUR	26
Graf 38 Vývoj zaplateného poistného a poistných náhrad za poistenie zvierat na Slovensku v mil. EUR.....	26
Graf 39 Ako veľmi ovplyvňovali nasledovné rizikové faktory DOTERAZ Vaše hospodárenie (zisk/stratu)? Určte intenzitu vplyvu na škále od 1-5	39
Graf 40 Čo si myslíte, že Vám v BUDÚCNOSTI bude na farme spôsobovať najväčšiu stratu alebo ujmu? Vyberte najviac 3 možnosti z nasledujúcich.....	40
Graf 41 Ste spokojný s kvalitou poradenstva v oblasti riadenia rizika?.....	40
Graf 42 V ktorých z nasledovných sektorov je problém s riešením rizika pri súčasnom komerčnom poistení a nastavení Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP)?	41
Graf 43 Podľa vášho názoru, ako komerčné poistenie plodín a zvierat na Slovensku prispieva k:	41
Graf 44 Poistenie plodín alebo zvierat nevyužívam, lebo	42
Graf 45 Koľko by ste boli ochotní prispievať do vzájomného fondu vytvoreného MPRV SR na krytie katastrofických škôd na každý hektár pôdy?	42

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Riziko pestovania obilnín v jednotlivých okresoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku.....	2
Obrázok 2 Riziko pestovania olejní v jednotlivých okresoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku.....	4
Obrázok 3 Produkčné riziko pestovania zemiakov v jednotlivých okresoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku	6
Obrázok 4 Príjmové riziko v jednotlivých okresoch SR v období 2008-2018 (VK zisku)	9
Obrázok 5 Zaplatené poistné podľa okresov na Slovensku v roku 2017	24

ZOZNAM BOXOV

BOX 1 Spôsob hodnotenia rizika	13
BOX 2 Výpočet rentability fariem na Slovensku.....	10
BOX 3 Poistné produkty jednotlivých poisťovní na Slovensku v roku 2020 (poistenie plodín a zvierat)	21
BOX 4 Návrh MPRV SR na zriadenie rizikového fondu	33

ÚVOD

V ostatných rokoch sa rizikovosť poľnohospodárstva zvyšuje najmä v dôsledku biologických a klimatických procesov, čo má negatívny vplyv na stabilitu produkcie, cien a príjmov poľnohospodárov. Nestabilita vedie k znižovaniu investícií, čím sa zhoršuje konkurencieschopnosť pôdohospodárstva. Je preto dôležité hľadať riešenia na riadenie rizika v kontexte otvorených trhov a zhoršujúcich sa klimatických prejavov.

Cenové riziko predstavuje riziko poklesu cien produkcie alebo rastu cien vstupov. Klesajúce ceny produkcie a rastúce ceny vstupov do výroby nepriaznivo vplyvajú na príjem a výnosy poľnohospodárov. Ceny sú pritom v trhovej ekonomike dané trhom a poľnohospodár má na ne len malý vplyv. Cenové riziko závisí najmä od jednotlivých komodít, ktoré poľnohospodár produkuje.

Produkčné riziko vzniká hlavne v dôsledku biologických procesov, ktoré ovplyvňujú rast a vývoj rastlín a zvierat. Produkcia je ovplyvnená počasím, výskytom chorôb, pôsobením škodcov alebo aj nesprávne aplikovanými vstupmi, ľudským faktorom, prípadne problémami s technológiou.

Príjmové riziko súvisí s variabilitou výnosov, ale aj s variabilitou nákladov. Príjmové riziko je väčšie ako riziko výnosové alebo riziko nákladové, keďže príjmové riziko je súčtom často nezávislých rizík príjmových a nákladových. Príjmové riziko úzko súvisí so špecializáciou fariem. Špecializované farmy majú oproti zmiešaným farmám vyššie výnosy, ale aj vyššie riziko podnikania.

Poistenie rizika na farmách na Slovensku je nedostatočné. Podľa odhadov je na Slovensku poistenosť fariem 35%, kým v Česku je to 55% a v Rakúsku okolo 80% (Osobná komunikácia s poisťovňami). Podľa informačných listov v roku 2017 malo komerčné poistenie 701 fariem a celková hodnota poistného trhu tvorila pre poistenie poľnohospodárskej produkcie a hospodárskych zvierat 7,5 mil. EUR (IL MPRV SR), kým podľa informácií slovenských poisťovní tvorilo poistenie rastlín a zvierat 10,5 mil. EUR. Nízka miera komerčného poistenia je podľa respondentov dotazníkového prieskumu, ktorý sa realizoval v rámci tejto štúdie dôsledkom vysokých cien za poistenie, nevhodnej ponuky poistných produktov, resp. nepokrytia niektorých dôležitých rizík komerčným poistením na Slovensku, vysokej spoluúčasti, nestálej poľnohospodárskej politiky vo vzťahu k poisteniu a nízkej informovanosti. Problémy sú hlavne s ťažko poistiteľnými rizikami.

Čisto komerčné poistné trhy nefungujú z hľadiska verejného záujmu pre oblasť poľnohospodárstva úplne dokonale, čo sa na Slovensku prejavuje aj nízkou mierou poistenosti. Väčšina členských štátov EÚ preto podporuje riadenie rizika v poľnohospodárstve z verejných zdrojov. Ide buď o podporu komerčného poistenia, podporu vzájomných poistných fondov, alebo ex ante, resp. ex post kompenzáciu výdavkov na sanovanie strát a škôd po katastrofách, pričom takéto katastrofické riziká sú na komerčnom princípe buď ťažko poistiteľné alebo nepoistiteľné. Dôvodom nedokonalého fungovania čisto komerčných poistných trhov sú asymetrické informácie, ktoré vedú k nepriaznivému výberu a morálnemu hazardu. Poisťovne taktiež nedokážu kryť systematické riziko, ktoré sa týka rozsiahleho územia, alebo veľkého množstva poľnohospodárov, ako je, napríklad, sucho. Len niektoré poisťovne ponúkajú čiastočné riešenia na pokrytie stále sa zvyšujúcich rizík ako je sucho alebo jarný mráz. Problémom je aj veľkosť Slovenska, kde sa nedajú v dostatočnej miere diverzifikovať alebo transferovať riziká.

Podpora riadenia rizika v poľnohospodárstve sa v členských štátoch EÚ poskytuje buď z národných zdrojov v rámci štátnej pomoci alebo prostredníctvom Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) EÚ. V rokoch 2014 – 2020 SPP EÚ umožňovala podporovať za určitých podmienok komerčné

poľnohospodárske poistenie, vzájomné poistné fondy v poľnohospodárstve ako aj nástroje na stabilizáciu príjmov.

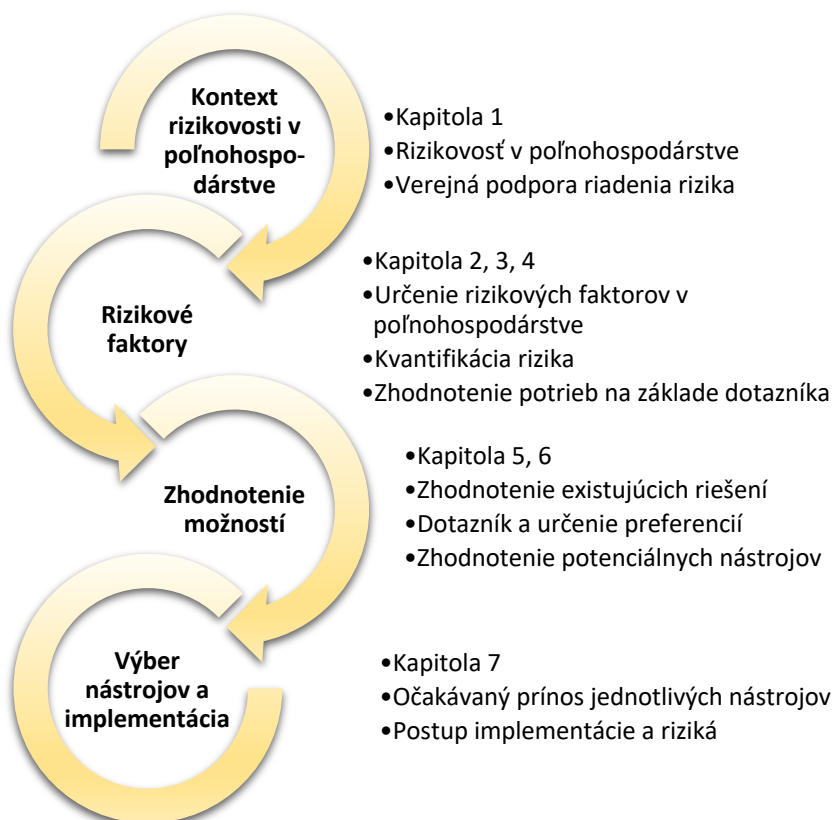
V novej SPP na roky 2021 – 2027 sa podľa návrhu Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ o strategických plánoch z 1.6.2018 vyžaduje od členských štátov zabezpečiť podporu riadenia rizika prostredníctvom verejných politík. Slovenská republika má na roky 2019 až 2023 notifikovanú štátnu pomoc v oblasti riadenia rizika na základe Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014 z 25. júna 2014, ktorým sa určité kategórie pomoci v odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach vyhlasujú za zlučiteľné s vnútorným trhom pri uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V Strategickom pláne SPP Slovenská republika musí podľa návrhu Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ o strategických plánoch z 1.6.2018 stanoviť spôsob podpory riadenia rizika na nasledujúce obdobie.

MPRV SR pripravilo materiál na zavedenie Rizikového fondu, ktorý by mal riešiť katastrofické riziko v slovenskom poľnohospodárstve na nasledujúce obdobie.

Táto štúdia sa venuje analýze cenového, produkčného a príjmového rizika v slovenskom poľnohospodárstve za ostatné desaťročie. Zhodnocuje rizikovosť podľa komodít, prípadne podľa okresov a typov fariem.

Štúdia analýzy rizikovosti aplikuje postup komplexného hodnotenia pozostávajúci z:

- i) analýzy kontextu rizikovosti v poľnohospodárstve
- ii) zhodnotenia vplyvu hlavných rizikových faktorov
- iii) zhodnotenia alternatív na podporu riadenia rizika z verejných zdrojov
- iv) odporúčania ohľadne výberu nástrojov na podporu riadenia rizík až po
- v) implementáciu riadenia rizík v rámci Strategického plánu SPP

Štúdia hodnotí podporu riadenia rizika v jednotlivých členských štátoch (ČŠ) a inštitucionálne zabezpečenie riadenia rizika na Slovensku ako aj v rámci Európskej únie. Štúdia sumarizuje výhody a nevýhody jednotlivých podpôr z verejných zdrojov pre riadenie rizika.

V tejto štúdii analyzujeme slovenský poľnohospodársky poistný trh, typy produktov, ktoré sú dostupné pre poľnohospodárov, ako aj podporu poistenia rizika z verejných zdrojov.

Štúdia navrhuje alternatívy podpory riadenia rizika z verejných zdrojov a hodnotí výhody a nevýhody jednotlivých typov verejných politík. Špecificky sa analyzujú výhody a nevýhody podpory poistenia v rámci novej SPP a porovnávajú sa tieto výhody a nevýhody s alternatívnou formou podpory z národných zdrojov v rámci štátnej pomoci.

Štúdia poskytuje odporúčania na nastavenie Strategického plánu novej SPP na efektívne riešenie riadenie rizika na slovenských farmách. Štúdia hodnotí a navrhuje riešenia katastrofických rizík. Tieto ťažko poistiteľné alebo nepoistiteľné riziká môže Slovensko riešiť buď prostredníctvom štátnej pomoci alebo prostredníctvom novovytvoreného rizikového fondu na katastrofické riziká.

Vypracovanie štúdie bolo konzultované so zástupcami nasledujúcich inštitúcií:

Komerčné poisťovne:

Generali poisťovňa, a. s.

Agra poisťovňa - Österreichische Hagelversicherung-Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit

Sprostredkovatelia poistenia:

Agropoistenie s.r.o.

Renomia s.r.o.; odd. RENOMIA AGRO

LEVITA, s.r.o. - finančný agent pre poľnohospodárov

Organizácie farmárov:

Agrárna komora Slovenska

Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora

Združenie mladých farmárov

Slovenský cukrovarnícky spolok

Riadiaci orgán:

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Konzultácie prebehli osobnou a elektronickou formou.

1. KONTEXT RIZIKOVOSTI V POĽNOHOSPODÁRSTVE

Typy rizika v poľnohospodárstve

Environmentálne faktory, extrémne prejavy počasia a variabilita cien majú podstatný vplyv na fluktuáciu poľnohospodárskej produkcie a jej kvalitu, plánovanie poľnohospodárskych činností a investičnú činnosť. Tým znižujú konkurencieschopnosť odvetvia. Je preto dôležité hľadať riešenia na riadenie rizika v kontexte otvorených trhov a zhoršujúcich sa klimatických prejavov.

Riziko v poľnohospodárstve sa rozdeľuje na bežné podnikateľské riziko, poistiteľné riziko a nepoistiteľné (katastrofické) riziko (OECD, 2009). Bežné riziko je definované ako riziko, s ktorým sa dokážu poľnohospodári vysporiadať sami aj bez pomoci štátu alebo EÚ, je to súčasť manažmentu fariem. Pri riadení poistiteľného rizika je potrebná existencia trhových inštitúcií, ako sú vzájomné fondy alebo komerčné poisťovne ochotné poľnohospodárov poistiť. Pri nepoistiteľných (katastrofických) rizikách, ktoré sú takého rozsahu, že ho samotní poľnohospodári nedokážu zvládnuť sami bez cudzej pomoci, je nevyhnutná účasť štátu.

Tabuľka 1 Systematizácia druhov rizík a nástrojov na ich riadenie

	Bežné podnikateľské riziká	Poistiteľné riziká	Katastrofické riziká
Opatrenia na farme	Finančný manažment		
	Štandardy kvality a hygieny		
	Diverzifikácia produkcie a príjmu		
	Preventívne činnosti a investície		
Trhové nástroje		Spolupráca	
		Nedotované komerčné poistenie	
		Nedotované vzájomné fondy	
Ex ante politika		Dotované komerčné poistenie	
		Dotované vzájomné fondy	
		Podpora príjmu fariem z prostriedkov SPP	
Ex post politika			Ad hoc pomoc pri katastrofách

Zdroj: Vlastné spracovanie

V Európskej únii (EÚ) k znižovaniu a diverzifikácii rizík poľnohospodárov významne prispieva Spoločná poľnohospodárska politika (SPP). Podpora príjmu farmárov z I. piliera SPP predstavuje garantovaný príjem, ktorý významne stabilizuje jednotlivé farmy aj celé poľnohospodárstvo. Okrem podpory príjmu SPP umožňuje využitie ex ante nástrojov. Členské štáty môžu dotovať komerčné poistenie a vzájomné fondy. Investičné podpory, podpora spolupráce, poradenstvo, vzdelávanie, alebo podpora zavlažovania, prípadne protieróznych aktivít výrazne znižujú produkčné aj príjmové riziká fariem. Európska komisia má podľa článku 219 Nariadenia 1305 k dispozícii opatrenia proti narušeniu trhu a opatrenia týkajúce sa chorôb zvierat a straty dôvery spotrebiteľov v dôsledku ohrozenia verejného zdravia alebo zdravia zvierat alebo rastlín (článok 220 Nariadenia 1305). Významným nástrojom na riadenie rizika v rámci SPP sú operačné programy, ktoré môžu zriadiť organizácie výrobcov v sektore ovocia a zeleniny a v sektore vinohradníctva a vinárstva. Prostredníctvom financovania z operačných fondov, ktoré sú spolufinancované zdrojmi Únie môžu organizácie výrobcov plánovať výrobu, resp. predchádzať krízam a riešiť krízy.

Väčšina poľnohospodárov, rovnako ako aj väčšina ľudí, má averziu k riziku. To znamená, že uprednostňujú zabezpečiť si poistenie poľnohospodárskej produkcie a mať istotu v príjmoch pred rizikom výkyvov príjmov.

Riziko v poľnohospodárstve môžeme taktiež rozdeliť na produkčné riziko, cenové riziko a príjmové riziko:

Produkčné riziko sa vzťahuje na fluktuáciu poľnohospodárskej výroby a kvalitu produktov v dôsledku zmien zdravia zvierat a rastlín ako aj kvôli vplyvom počasia.

Cenové riziko vzniká v dôsledku zmien cien komodít alebo produktov ako aj cien vstupov do výroby.

Príjmové riziko sa vzťahuje na fluktuáciu príjmov fariem, ktoré môžu byť dôsledkom produkčného alebo cenového rizika.

Verejná podpora riadenia rizika

Štáty môžu podporiť riadenie rizika v poľnohospodárstve prostredníctvom dotovania komerčného poistenia prípadne dotovania vzájomných poistných fondov vo forme finančných príspevkov do vzájomných fondov vrátane administratívnych nákladov na zriadenie (ex ante podpora), alebo prostredníctvom kompenzácie strát (ex post podpora).

Ex ante podpora poistenia formou dotácií z verejných zdrojov vedie k zväčšeniu poistného trhu a zavedeniu poistenia aj rizík, ktoré by bez dotácií nebolo možné poistiť kvôli zlyhaniu trhu alebo malej veľkosti trhu. Ex ante dotáciami sa zväčša zväčší rozsah poistiteľných rizík a zmenší sa rozsah nepoistiteľných rizík. Rozširovanie poistného trhu sa deje prostredníctvom znižovania skutočných nákladov vynakladaných na samotné poistenie jednotlivých rizík poľnohospodármi pri komerčnom poistení po zohľadnení refundácie zo štátnej pomoci alebo SPP.

Ex post podpora formou ad hoc kompenzácie strát je dôležitá pre katastrofické riziká a používa sa vo väčšine členských štátov EÚ. Neviazanosť ad hoc kompenzácií na účasť v poistnom systéme môže mať negatívny vplyv na rozvoj komerčného poistenia rizík, ak ex post kompenzácie nie sú aplikované len na nepoistiteľné katastrofické riziko.

Zlyhanie poisťovacích trhov

Poistenie zohráva dôležitú úlohu pri riadení rizík v poľnohospodárstve. Verejné zásahy do poisťovacích trhov sú často zdôvodňované **malou veľkosťou trhu**, ktorá neumožňuje poisťovníam dostatočnú diverzifikáciu rizika a vedie k vysokým cenám poistného, čím celý poistný trh zlyháva. Ďalšími dôvodmi zlyhania trhu sú asymetrické informácie a systematické riziko.

Asymetrické informácie vytvárajú problémy nepriaznivého výberu a morálneho hazardu. **Nepriaznivý výber** existuje, ak sa nadmerne poisťujú najrizikovejší klienti pričom to poisťovateľ nedokáže zistiť. Poisťovníam tým vznikajú vysoké náklady na poistenie rizikových klientov, ktoré nie sú kompenzované zvýšením poistného. **Morálny hazard** vzniká, ak poistená strana (klient) zmení po zakúpení poistenia správanie spôsobom, akým si to poisťovňa neželá. Napríklad sa stane menej starostlivým k svojmu poistenému majetku, alebo menej sa venuje prevencii chorôb zvierat.

Systematické riziko sa ťažko poisťuje, lebo zasahuje veľký podiel klientov poisťovne. Zaistenie (t.j. poistenie poisťovne) je v takomto prípade veľmi drahé, čo sa prejaví aj na výške poistných sadzieb. Na poistenie rizika sucha by si musela preto poisťovňa vytvárať veľké rezervy.

Podpora riadenia rizika v rámci SPP EÚ

2014 – 2020

Podpora riadenia rizika v programovacom období 2014 – 2020 vychádzala z Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1305/2013 a zahŕňala v II. pilieri SPP štyri nástroje, ktoré mohli členské štáty implementovať s podporou zo zdrojov SPP:

- i) finančné príspevky na poistenie úrody, zvierat a rastlín,
- ii) finančné príspevky do vzájomných fondov pre choroby zvierat a rastlín a environmentálne incidenty,
- iii) nástroj na stabilizáciu príjmu v podobe finančných príspevkov,
- iv) sektorovo špecifický nástroj stabilizácie príjmov v podobe finančných príspevkov do vzájomných fondov, ktorý poskytuje kompenzáciu poľnohospodárom konkrétneho sektora za prudký pokles príjmov

V II. pilieri mohli poľnohospodári v EÚ používať aj ďalšie nástroje na riadenie rizika. Ide hlavne o opatrenie na obnovu potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými katastrofami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych činností. K riadeniu rizika prispievala podpora investícií, ktorá zlepšuje hospodárenie farmami. Riziko znižovala aj podpora organizácií výrobcov a podpora transferu vedomostí a poradenstvo.

Priame platby v I. pilieri SPP, ktoré sú nezávislé od produkcie, pomáhajú znižovať riziko. Stabilizujú príjem a slúžia ako záruka na úvery. Spoločná organizácia trhu (článok 220 o SOT) obsahuje ustanovenia, ktoré umožňujú riešiť trhové krízy a produkčné riziko súvisiace s chorobami. Členské štáty majú taktiež možnosť čerpať finančnú podporu na pokrytie dôsledkov dočasných trhových problémov, ktoré majú silný vplyv na poľnohospodárov.

2021 – 2027

Článok 70 návrhu Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ o strategických plánoch z 1.6.2018 vyžaduje od členských štátov zaviesť podporu nástrojov na riadenie rizika v programovacom období 2021 - 2027. Cieľom tejto podpory je pomôcť skutočným poľnohospodárom riadiť príjmové a produkčné riziká poľnohospodárskej produkcie, ktoré sú mimo ich kontroly a ktoré prispievajú k dosiahnutiu špecifických cieľov SPP¹ ako sú stanovené návrhom nariadenia. Podľa návrhu nariadenia členské štáty môžu poskytnúť:

- Podporu na poistné v komerčnom poistení,
- Finančné príspevky do vzájomných fondov vrátane príspevkov na zriadenie vzájomných fondov a pokrytie administratívnych nákladov.

¹ Špecifické ciele podľa článku 6 Nariadenia o strategických plánoch:

1. podporovať prijateľné poľnohospodárske príjmy a odolnosť na celom území Únie v záujme zlepšenia potravinovej bezpečnosti;
2. posilniť orientáciu na trh a zvýšiť konkurencieschopnosť vrátane intenzívnejšieho zamerania sa na výskum, technológiu a digitalizáciu;
3. zlepšiť postavenie poľnohospodárov v hodnotovom reťazci;
4. prispieť k adaptácii na zmenu klímy a jej zmierneniu, ako aj k využívaniu energie z obnoviteľných zdrojov;
5. podporovať udržateľný rozvoj a efektívne riadenie prírodných zdrojov, ako sú voda, pôda a vzduch;
6. prispieť k ochrane biodiverzity, zlepšiť ekosystémové služby a zachovať biotopy a krajinné oblasti;
7. pritiahnúť mladých poľnohospodárov a uľahčiť podnikateľskú činnosť vo vidieckych oblastiach;
8. podporovať zamestnanosť, rast, sociálne začlenenie a miestny rozvoj vo vidieckych oblastiach vrátane biohospodárstva a udržateľného lesného hospodárstva;
9. zlepšiť reakcie poľnohospodárstva EÚ na požiadavky spoločnosti týkajúce sa potravín a zdravia vrátane bezpečnosti, výživnosti a udržateľnosti potravín, plytvania potravinami, ako aj dobrých životných podmienok zvierat.

2. CENOVÉ RIZIKO V SLOVENSKOM POĽNOHOSPODÁRSTVE

Cenové riziko predstavuje riziko poklesu cien produkcie farmy alebo nárastu cien vstupov do výroby. Klesajúce ceny produkcie alebo rastúce ceny vstupov nepriaznivo vplyvajú na príjem a výnosy poľnohospodárov. Ceny sú pritom v trhovej ekonomike dané trhom a poľnohospodár má na ne len malý vplyv. Cenové riziko závisí od jednotlivých komodít, ktoré poľnohospodár produkuje. Niektoré komodity majú vyššie a niektoré komodity majú nižšie cenové riziko.

BOX 1 Spôsob hodnotenia rizika

Na výpočet veľkosti rizika sa využíva **variačný koeficient (VK)**. Používa sa pre porovnávanie variability viacerých štatistických znakov a predstavuje relatívnu mieru variability. Nezávisí na jednotkách, v ktorých sú hodnoty premennej vyjadrené. VK je pomer štandardnej odchýlky s a priemernej hodnoty hodnotenej veličiny $\bar{x}$ (cena, úroda, príjem)

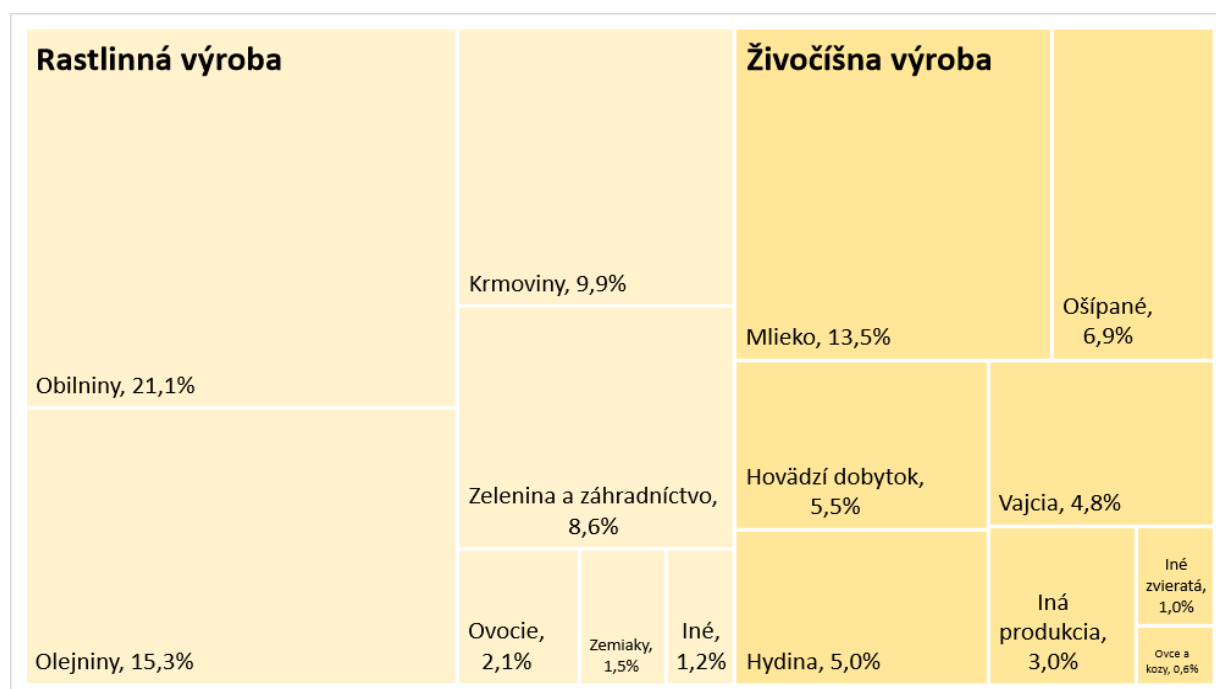
$$VK(x) = \frac{s}{\bar{x}}$$

Štandardná odchýlka s predstavuje druhú odmocninu rozptylu na základe jednotlivých pozorovaní x označených indexom i v počte n .

$$s = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

Podľa článku 70 návrhu Nariadenia o strategických plánoch z 1.6.2018 členské štáty zabezpečia, aby sa podpora poskytovala len na krytie strát vo výške najmenej 20 % priemernej ročnej výroby alebo príjmu poľnohospodára za predchádzajúce obdobie troch rokov alebo trojročného priemeru za predchádzajúce obdobie piatich rokov s vylúčením najvyššieho a najnižšieho údaju. V rámci analýzy preto hodnotíme percentom, ako často sa za sledované obdobie hodnoty nachádzali 20% nad alebo 20% pod dlhodobým trendom. Napríklad hodnota pre % pod trend-20% na úrovni 9% znamená, že 9% sledovaného obdobia bola cena viac ako 20% pod dlhodobým trendom.

Z hľadiska štruktúry poľnohospodárskej výroby na Slovensku dominujú obilniny, olejniný, mlieko, krmoviny, bravčové a hovädzie mäso. Poistenie týchto komodít má preto pre Slovensko najväčší význam. Cieľom slovenskej poľnohospodárskej politiky je podľa množstva prijatých dokumentov v ostatných rokoch podporiť hlavne špeciálnu rastlinnú výrobu a živočíšnu výrobu. Podpora riadenia rizika v týchto sektoroch pôdohospodárstva môže prispieť k rastu týchto sektorov, čo má význam z hľadiska dosahovania cieľov slovenskej poľnohospodárskej politiky.

Graf 1 Štruktúra poľnohospodárskej produkcie na Slovensku v roku 2017

Zdroj: EUROSTAT, 2018, detailná štruktúra v prílohe

Fluktuácia mesačných cien v rokoch 2008 – 2018 (cenové riziko) bola pre každú poľnohospodársku komoditu rôzna. V obilninách bola variabilita cien meraná variačným koeficientom najvyššia pre kukuricu na zrno (24,05%), pšenicu potravinársku (22,63%) a raž potravinársku (22,64%). Nižšia miera fluktuácie cien bola v danom období zaznamenaná pre pšenicu priemyselnú (20,97%), jačmeň krmný (20,62%) a raž krmnú (20,53%). Ovos potravinársky (12,01%) aj krmný (16,29%) zaznamenal najmenšiu mieru cenových výkyvov.

V sledovanom období kukurica na zrno zaznamenala aj najvyššiu mieru extrémnych výkyvov (cenový výkyv 20% nad alebo pod dlhodobým trendom), nasledovala pšenica potravinárska, pšenica priemyselná a jačmeň krmný. Pre poľnohospodárov sú negatívne hlavne extrémne poklesy cien.

Olejniný zaznamenali v priemere nižšiu fluktuáciu cien ako obilniny. Z olejní dosiahla najvyššiu mieru variability cien slnečnica (18,70%).

V živočíšnej výrobe je cenové riziko nižšie ako pri pestovaní obilnín. Relatívne stabilné ročné ceny mali kurčatá (8,38%) a jatočné teľatá (10,35%), kde neboli zaznamenané výkyvy cien nad 20% alebo pod 20% dlhodobého trendu. Vyššie cenové riziko existovalo pre jahňatá (13,11%), ošúpané (10,35%) a hlavne surové kravské mlieko (13,88%).

V ovocí a zelenine sme nezaznamenávali extrémne výkyvy cien až na niektoré výnimky. Avšak pri ovocí a zelenine absentujú mesačné ceny, a preto sme rizikovosť hodnotili na základe priemerných ročných cien. Cenové riziko je najvyššie pri pestovaní jahôd (25,27%) a marhúľ (22,36%). Nasledujú uhorky (14,48%), rajčiaky (17,68%), kapusta, paprika a mrkva. Relatívne najnižšie cenové riziko bolo v sledovanom období pri cenách šalátu (7,40%), cibule (6,87%) a jablák (8,13%).

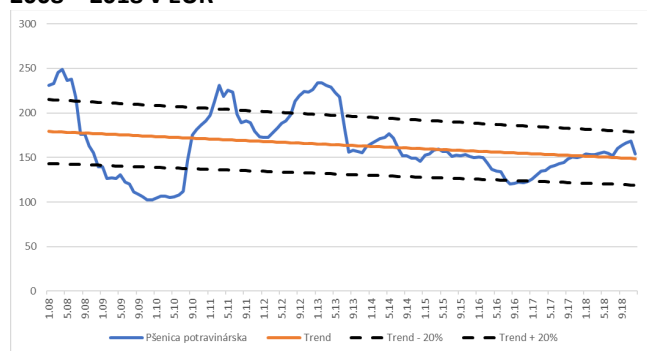
Tabuľka 2 Cenové riziko jednotlivých komodít v rokoch 2008-2018

Komodita	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
OBILNINY			
Kukurica na zrno	24,05%	20,45%	21,97%
Raž potravinárska	22,64%	18,94%	10,61%
Pšenica potravinárska	22,63%	17,42%	18,94%
Pšenica priemyselná	20,97%	18,94%	18,18%
Jačmeň krmny	20,62%	13,64%	18,94%
Raž krmna	20,53%	18,94%	12,88%
Jačmeň potravinársky	18,84%	14,39%	12,12%
Jačmeň sladovnícky	16,29%	6,82%	10,61%
Ovos krmny	16,29%	12,88%	9,09%
Ovos potravinársky	12,01%	5,30%	4,55%
OLEJNINY			
Slnečnica	18,70%	15,15%	14,39%
Repka olejná ozimná	15,79%	15,91%	9,85%
Sója	13,09%	9,85%	3,03%
ŽIVOČÍŠNA VÝROBA			
Surové kravské mlieko	13,88%	6,82%	9,09%
Jatočné jahňatá	13,11%	0,76%	10,61%
Jatočné ošípané	10,35%	8,33%	0,00%
Kurčatá I. trieda	8,38%	0,00%	0,00%
Jatočné teľatá	5,72%	0,00%	0,00%
OVOCIE A ZELENINA			
Jahody záhradné	25,27%	0,00%	0,00%
Marhule	22,36%	9,09%	9,09%
Kapusta biela	17,81%	9,09%	9,09%
Rajčiaky konzumné	17,68%	0,00%	0,00%
Čerešne	17,10%	0,00%	0,00%
Paprika zeleninová	16,21%	0,00%	0,00%
Karotka bez vňate	15,71%	0,00%	9,09%
Uhorky nakladačky	14,48%	0,00%	0,00%
Hrušky	13,54%	0,00%	0,00%
Slivky	12,50%	0,00%	0,00%
Jablá stolové	8,13%	0,00%	0,00%
Šalát hlávkový	7,40%	0,00%	0,00%
Cibuľa bez vňate	6,87%	0,00%	0,00%

Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty na základe mesačných údajov pre obilniny, olejninu, živočíšnu výrobu. Pre ovocie a zeleninu boli použité ročné údaje kvôli absencii mesačných.

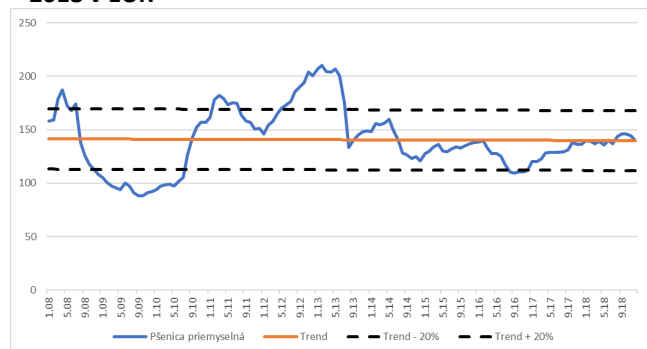
Nasledovné grafy opisujú cenový vývoj komodít rastlinnej a živočíšnej výroby na Slovensku v období rokov 2008-2018. Každý graf identifikuje dlhodobý cenový trend danej komodity ako aj obdobia, kedy sa cena komodity vyvíjala o viac ako 20% od dlhodobého trendu.

Graf 2 Vývoj cien pšenice potravinárskej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

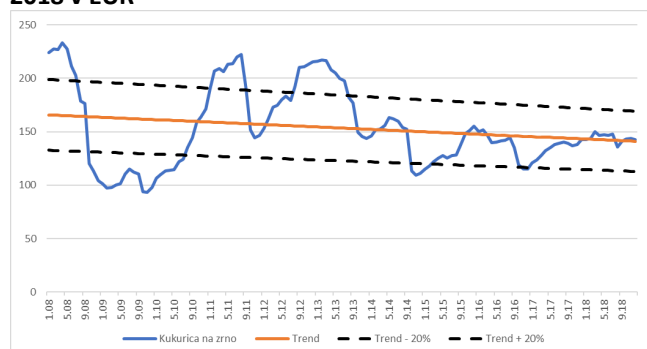
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 3 Vývoj cien pšenice priemyselnej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

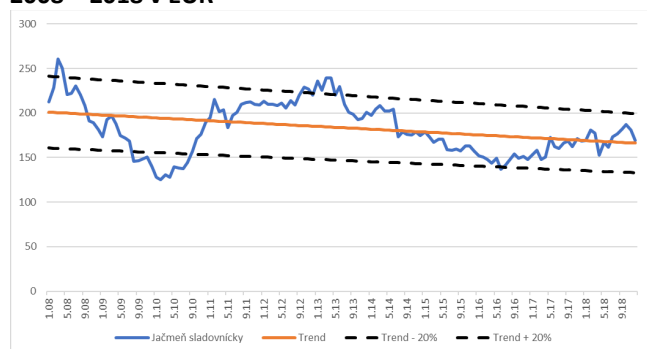
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 4 Vývoj cien kukurice na zrno v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

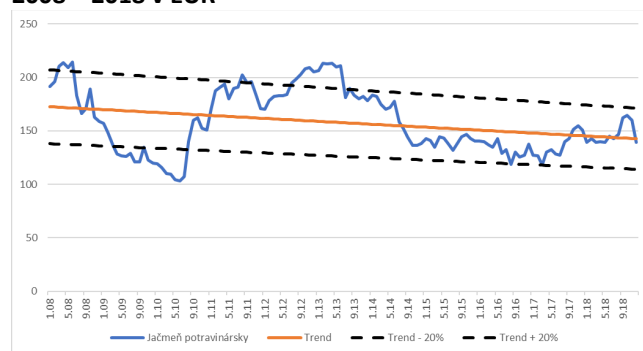
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 5 Vývoj cien jačmeňa sladovníckeho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

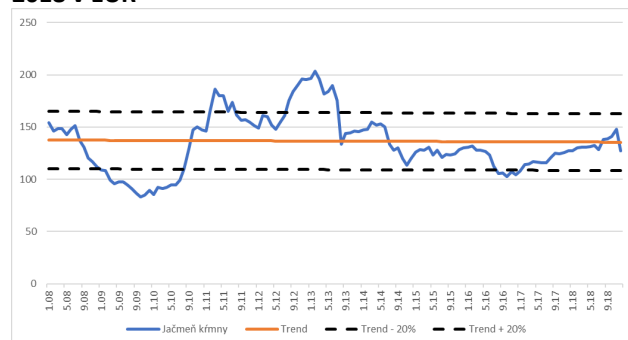
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 6 Vývoj cien jačmeňa potravinárskeho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

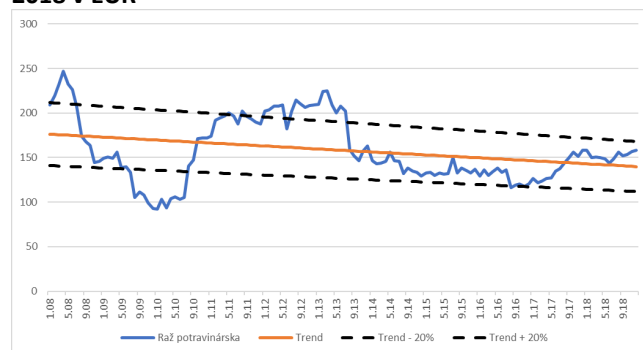
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 7 Vývoj cien jačmeňa krmneho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

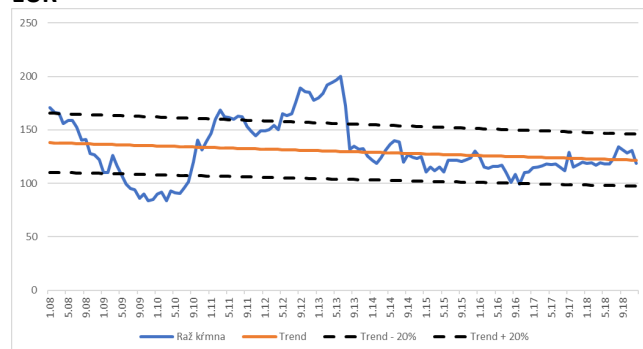
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 8 Vývoj cien raže potravinárskej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

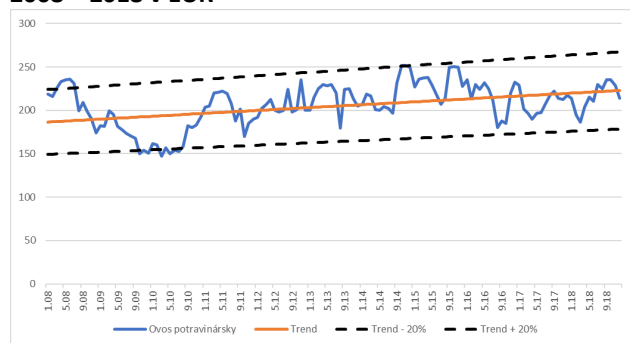
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 9 Vývoj cien raže krmnej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

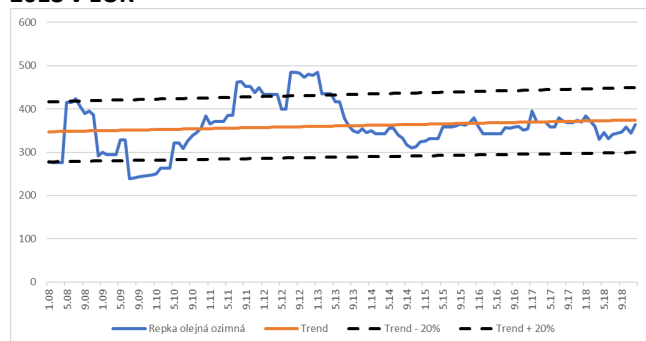
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 10 Vývoj cien ovsa potravinárskeho v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

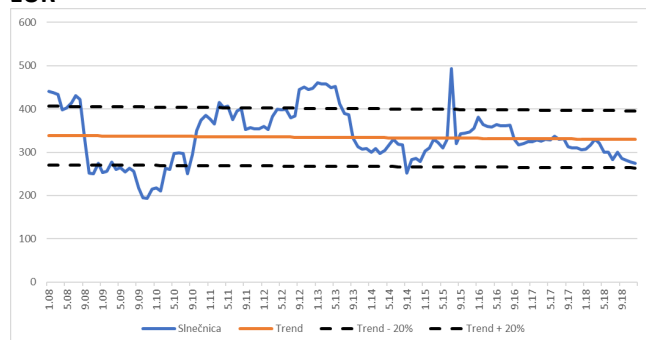
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 11 Vývoj cien repky olejnej v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

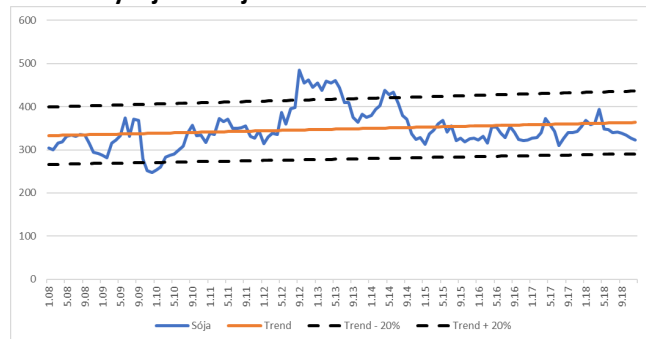
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 12 Vývoj cien slnečnice v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

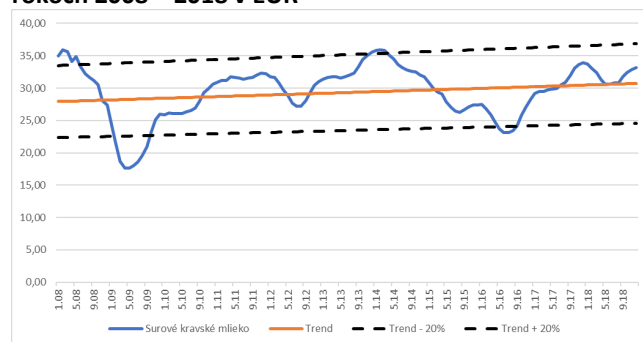
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 13 Vývoj cien sóje v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

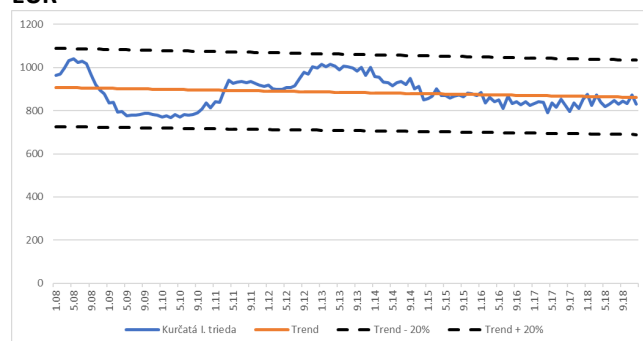
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 14 Vývoj cien surového kravského mlieka v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

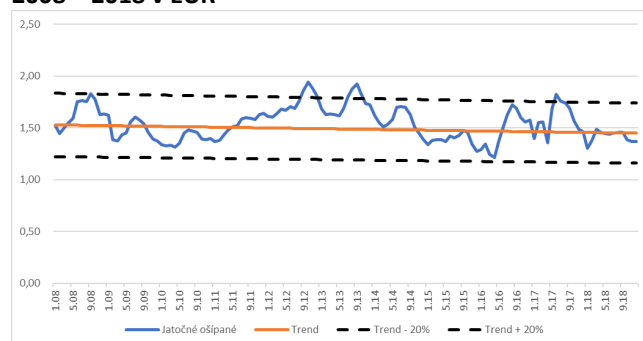
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 15 Vývoj cien kurčiat v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

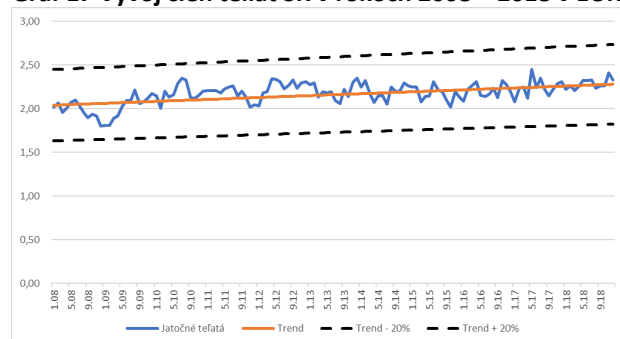
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 16 Vývoj cien jatočných ošípaných v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

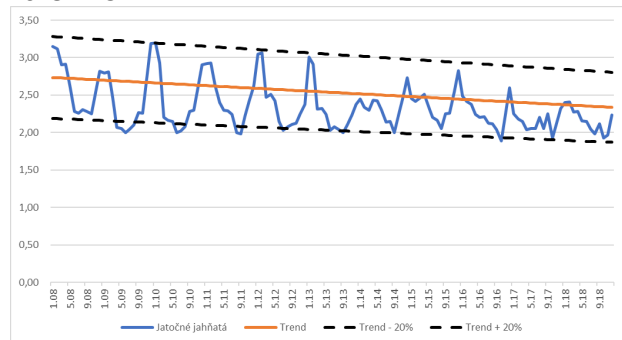
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 17 Vývoj cien teliat SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

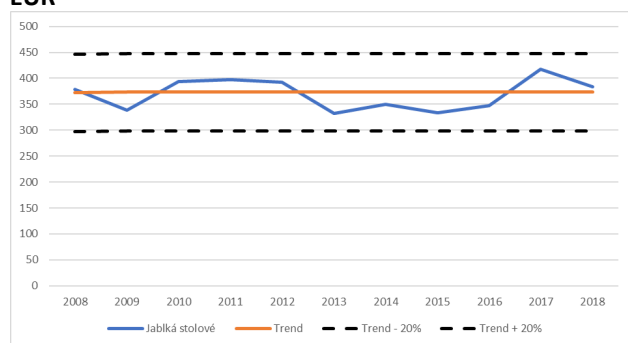
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 18 Vývoj cien jatočných jahniat v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

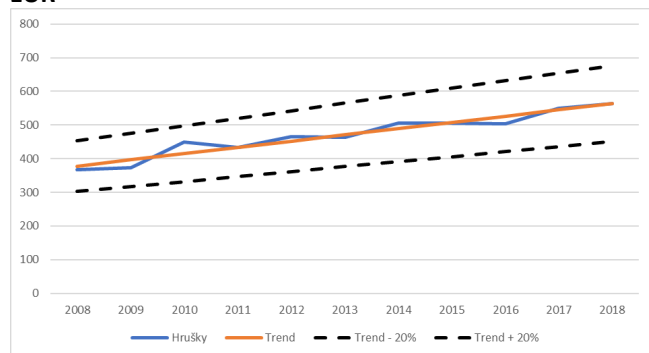
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 19 Vývoj cien jablík v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

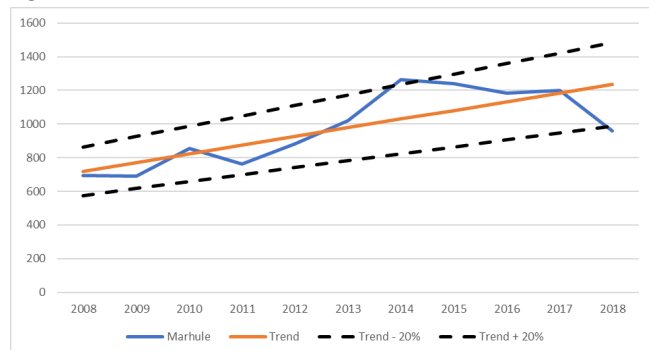
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 20 Vývoj cien hrušiek v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

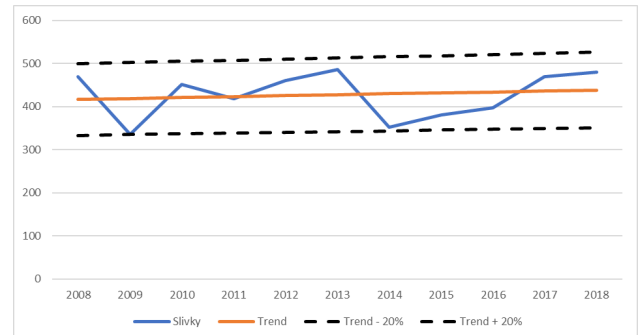
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 21 Vývoj cien marhúľ v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

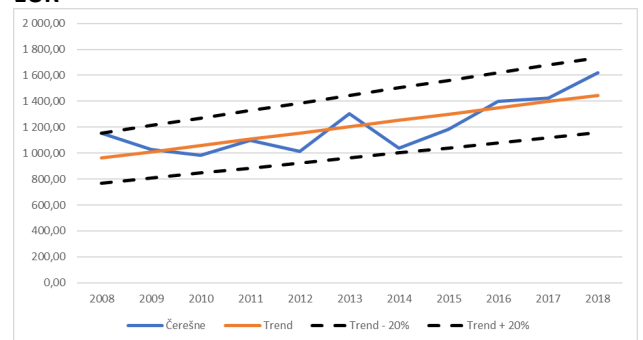
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 22 Vývoj cien sliviek v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

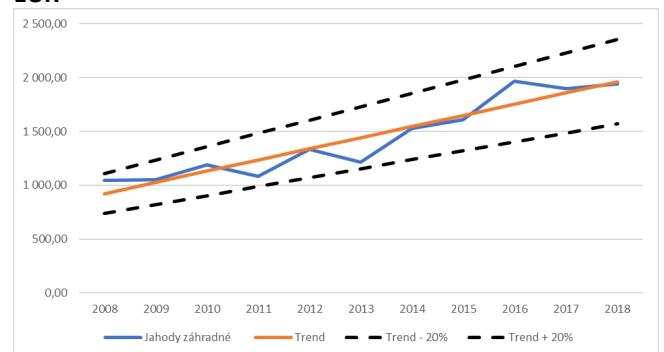
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 23 Vývoj cien čerešní v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

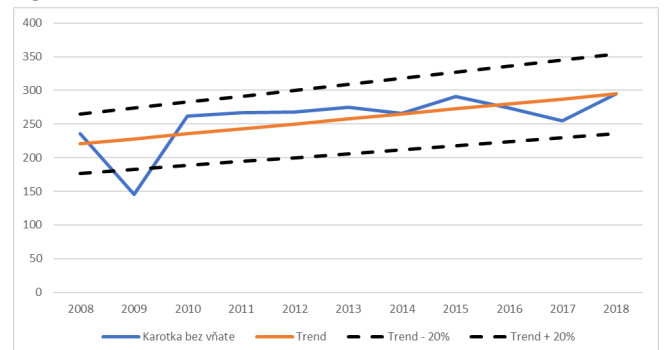
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 24 Vývoj cien jahôd v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

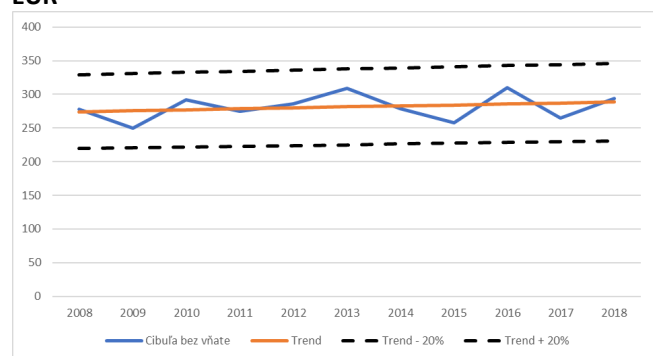
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 25 Vývoj cien karotky v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

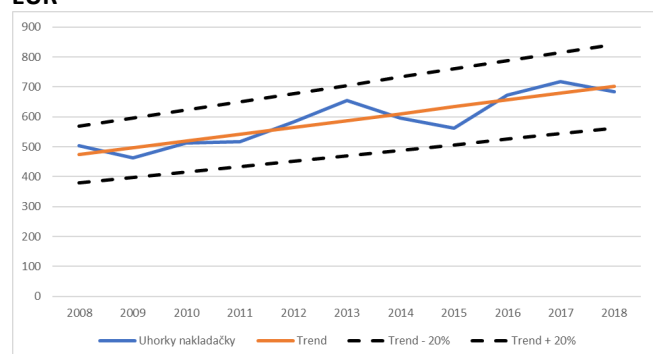
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 26 Vývoj cien cibule v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

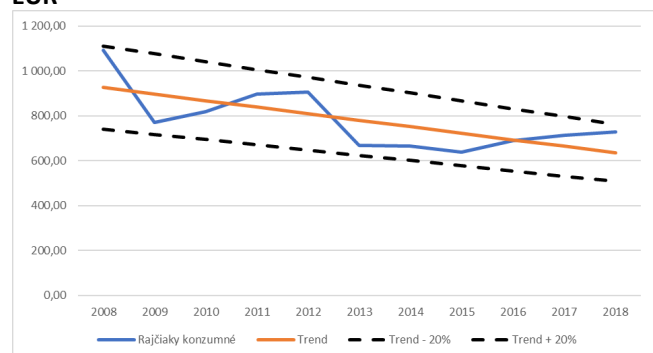
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 27 Vývoj cien uhoriek v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

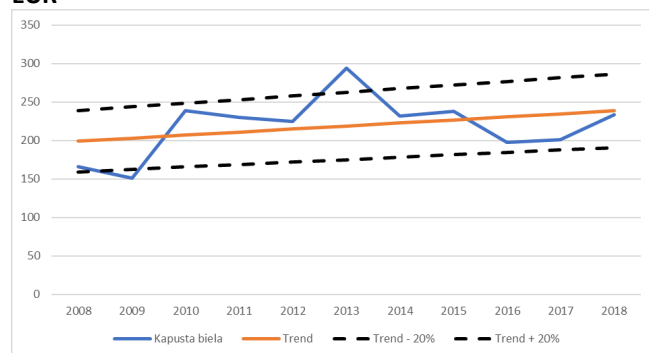
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 28 Vývoj cien rajčiakov v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

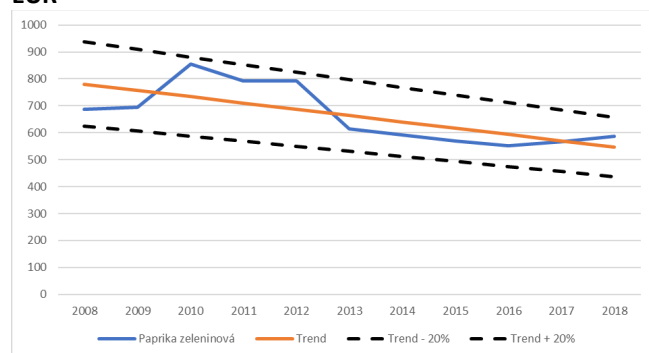
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 29 Vývoj cien kapusty v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

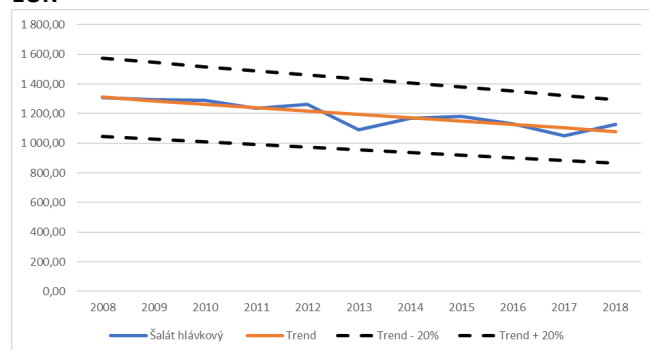
Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 30 Vývoj cien papriky v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Graf 31 Vývoj cien šalátu v SR v rokoch 2008 – 2018 v EUR

Zdroj: ŠÚ, vlastné výpočty

Z horeuvedených grafov vyplýva, že mnohé pre slovenské poľnohospodárstvo kľúčové komodity boli v ostatných rokoch charakterizované klesajúcim cenovým trendom. Ide najmä o hlavné obilniny ako pšenica, kukurica alebo jačmeň. Klesajúci trend nominálnych cien má negatívny vplyv na ziskovosť fariem, čo v kombinácii s cenovou fluktuáciou zvyšuje celkové riziko podnikania v daných komoditách. Dlhodobu rastúce alebo stagnujúce ceny olejnin majú pozitívny vplyv na zisk fariem. V živočíšnej výrobe bol v sledovanom období zaznamenaný rastúci trend hlavne pri mlieku a teľatách, kým negatívny pri kurčatách, jahňatách a ošípaných. V špeciálnej rastlinnej výrobe cenové trendy mali prevažne pozitívny vplyv na ziskovosť podnikov až na rajčiaky, papriku alebo šalát, kde sa ceny z dlhodobého hľadiska znižovali.

3. PRODUKČNÉ RIZIKO V SLOVENSKOM POĽNOHOSPODÁRSTVE

Produkčné riziko vzniká hlavne v dôsledku biologických procesov, ktoré ovplyvňujú rast a vývoj rastlín a zvierat. Produkcia je ovplyvnená počasím, výskytom chorôb, pôsobením škodcov alebo aj nesprávne aplikovanými vstupmi, ľudským faktorom, prípadne problémami s technológiou. Ročné úrody sú preto charakterizované určitým pravdepodobnostným rozdelením. S rastúcou špecializáciou a intenzitou vo výrobe sa neistota úrod môže zväčšovať.

Tabuľka 3 poskytuje informácie o fluktuácii úrod na úrovni Slovenska za obdobie rokov 2008 až 2018. Pri obilninách je za uvedené obdobie ročná fluktuácia úrod nižšia ako fluktuácia cien (počítaná z mesačných údajov). Najvyššia ročná fluktuácia z obilnín je u kukurice na zrno. Olejníny majú vyššiu fluktuáciu úrod ako cien. Najvyššie produkčné riziko dosahuje mak a sója. Jahody majú vysokú fluktuáciu aj úrod aj cien, kým produkčné riziko pri paprike je relatívne vysoké, vyššie ako cenové riziko.

Tabuľka 3 Produkčné riziko jednotlivých komodít v SR v rokoch 2008-2018

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Obilniny spolu	16,92%	9,10%	9,10%
Kukurica na zrno	23,03%	27,30%	18,20%
Ostatné obilniny	21,99%	18,20%	0,00%
Jačmeň ozimný	19,70%	0,00%	9,10%
Jačmeň spolu	18,56%	9,10%	9,10%
Jačmeň jarný	17,75%	9,10%	9,10%
Pšenica ozimná	17,57%	9,10%	9,10%
Pšenica spolu	17,39%	9,10%	9,10%
Pšenica jarná	16,74%	0,00%	9,10%
Raž	13,66%	0,00%	9,10%
Ovos	12,62%	0,00%	9,10%
Triticale	11,48%	0,00%	9,10%
Strukoviny na zrno spolu	19,65%	9,10%	9,10%
Fazuľa jedlá	37,13%	27,30%	27,30%
Šošovica	36,18%	27,30%	27,30%
Hrach siaty jedlý	23,74%	9,10%	27,30%
Strukoviny jedlé na zrno spolu	23,36%	9,10%	27,30%
Strukoviny kŕmne spolu	18,93%	18,20%	9,10%
Zemiaky spolu	15,22%	0,00%	9,10%
Zemiaky ostatné	16,26%	9,10%	9,10%
Zemiaky skoré konzumné	13,08%	9,10%	9,10%
Kŕmne okopaniny spolu	21,57%	0,00%	9,10%
Kŕmna repa a vodnica	16,15%	0,00%	9,10%
Kukurica a jej zmesi na zel. kŕmenie a siláž	14,60%	9,10%	0,00%
Jednoročné krmoviny na ornej pôde spolu	14,19%	0,00%	0,00%
Olejníny spolu	15,93%	9,10%	0,00%
Ostatné olejníny	67,87%	6,80%	6,50%
Mak siaty	32,67%	27,30%	27,30%
Sója	21,73%	27,30%	18,20%
Repka jarná a ozimná	20,01%	18,20%	9,10%
Horčica	18,16%	28,30%	21,00%
Ľan olejný	14,79%	0,00%	9,10%
Ďatelína červená dvojkosná	14,28%	9,10%	0,00%
Slnečnica	13,60%	9,10%	0,00%
Trvalé lúky	10,91%	0,00%	0,00%
Lucerna	9,58%	0,00%	0,00%
Viacročné krmoviny na ornej pôde	8,69%	0,00%	0,00%
Vybrané druhy ovocia a zeleniny			
Jahody	25,55%	18,20%	18,20%
Paprika koreninová	25,25%	9,10%	27,30%
Chmeľ	22,61%	18,20%	9,10%
Hrozno	20,36%	9,10%	9,10%
Cukrová repa technická	12,25%	0,00%	9,10%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Obilniny

Tabuľka 4 znázorňuje vývoj priemerných úrod obilnín na Slovensku podľa krajov za obdobie 2008 - 2018. Najnižšie produkčné riziko v obilninách dosahovali Trenčiansky a Žilinský kraj, najvyššie produkčné riziko bolo v Košickom, Nitrianskom a Bratislavskom kraji.

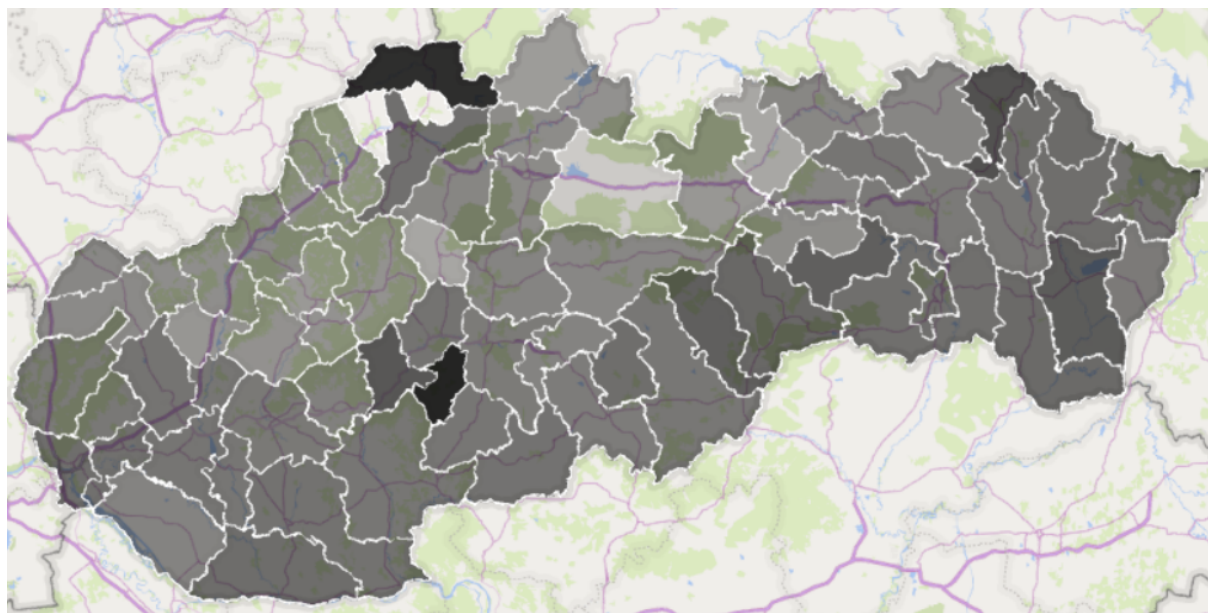
Tabuľka 4 Riziko pestovania obilnín v jednotlivých krajoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Slovenská republika	16,92%	9,09%	9,09%
Košický kraj	21,77%	9,09%	9,09%
Nitriansky kraj	19,21%	27,27%	9,09%
Bratislavský kraj	19,18%	9,09%	18,18%
Banskobystrický kraj	18,69%	18,18%	9,09%
Trnavský kraj	17,22%	9,09%	18,18%
Prešovský kraj	16,17%	0,00%	9,09%
Trenčiansky kraj	13,22%	0,00%	0,00%
Žilinský kraj	12,34%	0,00%	0,00%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Na Slovensku údaje o úrodách vybraných plodín na úrovni okresov eviduje Štatistický úrad SR. Ide o regionálne najdetailnejší údaj. Detailnejšie sú potom už len údaje o úrodách na úrovni jednotlivých fariem. Obrázok 1 znázorňuje vývoj rizikovosti úrod obilnín (meranej variačným koeficientom) podľa okresov za obdobie rokov 2008-2018.

Obrázok 1 Riziko pestovania obilnín v jednotlivých okresoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Vysvetlivky: tmavšia farba indikuje vyššie riziko merané VK, okresy bez farby bez dostupných údajov

Najväčšiu variabilitu hektárových úrod obilnín na úrovni okresov na Slovensku v rokoch 2008-2018 vykazovali okresy Banská Štiavnica, Čadca, Svidník, Žarnovica a Michalovce. Desať okresov s najvyšším produkčným rizikom obilnín je uvedených v tabuľke nižšie. Detailný zoznam všetkých okresov s úrodami za roky 2008-2018 ako aj veľkosť produkčného rizika sa nachádza v prílohe. Variačný koeficient 10-tich okresov s najvyšším produkčným rizikom je viac ako 22%.

Tabuľka 5 Top 10 okresov s najvyšším produkčným rizikom pestovania obilnín v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Okres Banská Štiavnica	37,05%	36,36%	45,45%
Okres Čadca	34,93%	18,18%	18,18%
Okres Svidník	27,51%	9,09%	9,09%
Okres Žarnovica	26,21%	27,27%	9,09%
Okres Michalovce	25,27%	18,18%	9,09%
Okres Revúca	24,56%	18,18%	18,18%
Okres Gelnica	24,52%	27,27%	27,27%
Okres Rožňava	22,71%	9,09%	9,09%
Okres Trebišov	22,31%	9,09%	9,09%
Okres Medzilaborce	22,02%	18,18%	18,18%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Na druhej strane najnižšiu variabilitu hektárových úrod obilnín na úrovni okresov SR v rokoch 2008-2018 vykazovali okresy Liptovský Mikuláš, Kežmarok, Turčianske Teplice, Námestovo a Bánovce nad Bebravou. Desať okresov s najnižším produkčným rizikom obilnín je uvedených v tabuľke nižšie. Variačný koeficient 10-tich okresov s najnižším produkčným rizikom je 14% a menej.

Tabuľka 6 Top 10 okresov s najnižším produkčným rizikom pestovania obilnín v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Okres Liptovský Mikuláš	8,89%	0,00%	0,00%
Okres Kežmarok	10,15%	0,00%	9,09%
Okres Turčianske Teplice	10,28%	0,00%	9,09%
Okres Námestovo	12,08%	0,00%	0,00%
Okres Bánovce nad Bebravou	12,69%	0,00%	0,00%
Okres Považská Bystrica	12,86%	0,00%	9,09%
Okres Poprad	13,09%	0,00%	9,09%
Okres Piešťany	13,34%	9,09%	0,00%
Okres Púchov	14,02%	0,00%	9,09%
Okres Partizánske	14,03%	0,00%	9,09%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Olejníny

Tabuľka 7 znázorňuje informácie o riziku úrod olejní podľa krajov SR v rokoch 2008-2018. Najnižšie produkčné riziko v pestovaní olejní za uvedené obdobie dosahovali Trenčiansky a Prešovský kraj, najvyššie produkčné riziko bolo v Banskobystrickom a Žilinskom kraji.

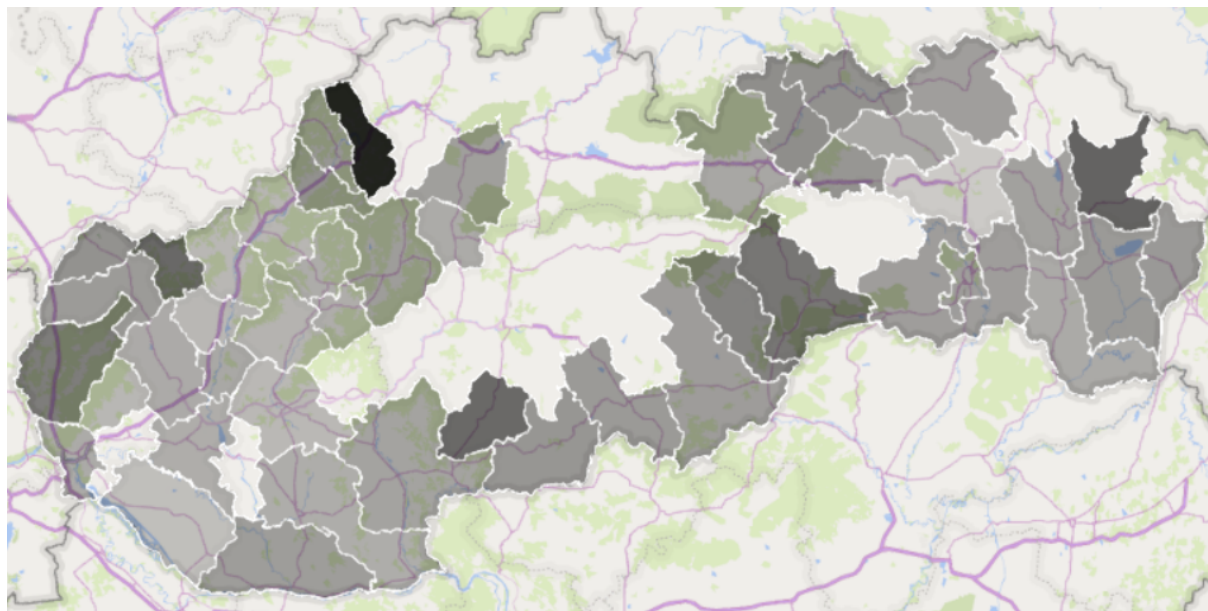
Tabuľka 7 Produkčné riziko pestovania olejní v jednotlivých krajoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Slovenská republika	15,93%	0,0%	0,0%
Banskobystrický kraj	19,57%	27,30%	9,10%
Žilinský kraj	18,13%	18,20%	18,20%
Košický kraj	17,69%	18,20%	0,00%
Bratislavský kraj	17,66%	18,20%	18,20%
Nitriansky kraj	17,00%	9,10%	9,10%
Trnavský kraj	16,15%	9,10%	9,10%
Trenčiansky kraj	16,03%	9,10%	0,00%
Prešovský kraj	14,82%	0,00%	9,10%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Podľa údajov Štatistického úradu SR bolo v rokoch 2008-2018 produkčné riziko pestovania olejní regionálne rozdielne. Obrázok 2 znázorňuje vývoj rizikovosti úrod olejní po okresoch SR za obdobie rokov 2008-2018.

Obrázok 2 Riziko pestovania olejní v jednotlivých okresoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Vysvetlivky: tmavšia farba indikuje vyššie riziko merané variačným koeficientom, okresy bez farby sú bez dostupných údajov

Najväčšiu variabilitu hektárových úrod olejní na úrovni okresov SR v rokoch 2008-2018 vykazovali okresy Považská Bystrica, Humenné, Myjava, Krupina a Rožňava. Desať okresov s najvyšším produkčným rizikom olejní je uvedený v tabuľke nižšie. Detailný zoznam všetkých okresov s úrodami za roky 2008-2018 ako aj veľkosťou produkčného rizika sa nachádza v prílohe. VK 10-tich okresov s najvyšším produkčným rizikom je viac ako 22%.

Tabuľka 8 Top 10 okresov s najvyšším rizikom pestovania olejní v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Okres Považská Bystrica	45,15%	18,20%	27,30%
Okres Humenné	31,92%	9,10%	9,10%
Okres Myjava	30,87%	36,40%	18,20%
Okres Krupina	30,75%	27,30%	9,10%
Okres Rožňava	27,94%	18,20%	9,10%
Okres Malacky	26,61%	18,20%	18,20%
Okres Revúca	25,55%	27,30%	36,40%
Okres Kežmarok	23,16%	18,20%	18,20%
Okres Ilava	22,53%	18,20%	9,10%
Okres Stará Ľubovňa	22,49%	9,10%	9,10%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Na druhej strane najnižšiu variabilitu hektárových úrod olejní na úrovni okresov na Slovensku v rokoch 2008-2018 vykazovali okresy Prešov, Dunajská Streda, Nitra, Nové Mesto nad Váhom a Piešťany. Desať okresov s najnižším produkčným rizikom olejní v rokoch 2008-2018 je uvedených v tabuľke 9 nižšie. VK 10-tich okresov s najnižším produkčným rizikom je 17% a menej.

Tabuľka 9 Top 10 okresov s najnižším rizikom pestovania olejní v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Okres Prešov	13,73%	0,00%	0,00%
Okres Dunajská Streda	13,78%	0,00%	9,10%
Okres Nitra	14,68%	0,00%	9,10%
Okres Nové Mesto nad Váhom	14,76%	9,10%	9,10%
Okres Piešťany	14,78%	9,10%	9,10%
Okres Senec	14,88%	0,00%	18,20%
Okres Trenčín	15,03%	9,10%	0,00%
Okres Topoľčany	15,59%	0,00%	9,10%
Okres Galanta	16,70%	0,00%	9,10%
Okres Partizánske	16,77%	9,10%	0,00%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Zemiaky

Tabuľka 10 znázorňuje vývoj priemerných úrod zemiakov podľa krajov na Slovensku v rokoch 2008-2018. Najnižšie produkčné riziko v pestovaní zemiakov za uvedené obdobie dosahovali Bratislavský, Banskobystrický, Nitriansky a Košický kraj. Naopak najvyššie produkčné riziko bolo v Trenčianskom a Prešovskom kraji.

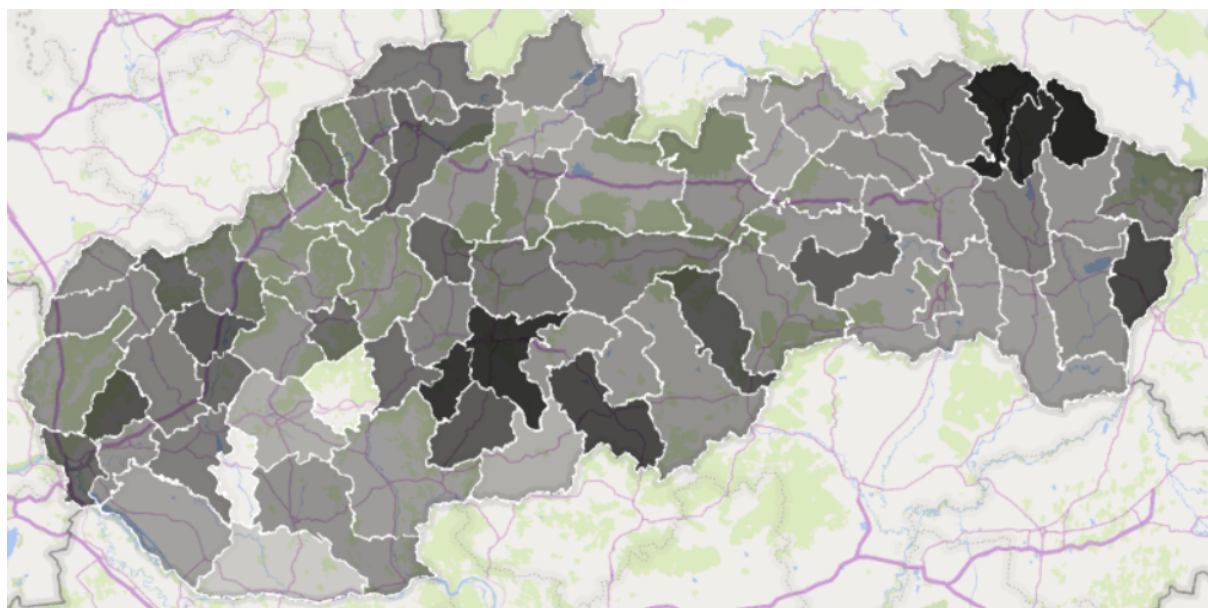
Tabuľka 10 Produkčné riziko pestovania zemiakov v jednotlivých krajoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Slovenská republika	15,22%	0,0%	9,1%
Trenčiansky kraj	20,81%	9,10%	18,20%
Prešovský kraj	20,24%	9,10%	9,10%
Trnavský kraj	19,84%	0,00%	18,20%
Žilinský kraj	17,56%	9,10%	18,20%
Košický kraj	14,95%	12,50%	8,70%
Banskobystrický kraj	14,59%	12,80%	7,06%
Bratislavský kraj	14,44%	0,00%	0,00%
Nitriansky kraj	10,96%	0,00%	9,10%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Podľa údajov Štatistického úradu SR bolo v rokoch 2008-2018 produkčné riziko pestovania zemiakov regionálne výrazne rozdielne. Obrázok 3 znázorňuje vývoj rizikovosti úrod zemiakov po okresoch SR za obdobie rokov 2008-2018.

Obrázok 3 Produkčné riziko pestovania zemiakov v jednotlivých okresoch v rokoch 2008-2018 na Slovensku

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Vysvetlivky: tmavšia farba indikuje vyššie riziko merané VK, okresy bez farby bez dostupných údajov

Najväčšiu variabilitu hektárových úrod zemiakov na úrovni okresov na Slovensku v rokoch 2008-2018 vykazovali okresy Medzilaborce, Svidník, Stropkov, Zvolen a Banská Štiavnica. Desať okresov s najvyšším produkčným rizikom zemiakov je uvedených v tabuľke nižšie. Detailný zoznam všetkých okresov s úrodami za roky 2008-2018 ako aj veľkosťou produkčného rizika sa nachádza v prílohe. VK 10-tich okresov s najvyšším produkčným rizikom je viac ako 47%.

Tabuľka 11 Top 10 okresov s najvyšším produkčným rizikom pestovania zemiakov v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Okres Medzilaborce	70,49%	45,50%	54,50%
Okres Svidník	69,48%	36,40%	45,50%
Okres Stropkov	67,05%	27,30%	36,40%
Okres Zvolen	64,16%	36,40%	36,40%
Okres Banská Štiavnica	63,12%	27,30%	36,40%
Okres Sobrance	55,50%	36,40%	45,50%
Okres Lučenec	54,80%	18,20%	45,50%
Okres Pezinok	50,23%	45,50%	36,40%
Okres Revúca	50,03%	36,40%	27,30%
Okres Krupina	47,82%	27,30%	45,50%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Na druhej strane najnižšiu variabilitu hektárových úrod zemiakov na úrovni okresov v rokoch 2008-2018 vykazovali okresy Veľký Krtíš, Nitra, Dolný Kubín, Kežmarok a Dunajská Streda. Desať okresov s najnižším produkčným rizikom zemiakov je uvedený v tabuľke nižšie. VK 10-tich okresov s najnižším produkčným rizikom je 20% a menej.

Tabuľka 12 Top 10 okresov s najnižším produkčným rizikom pestovania zemiakov v rokoch 2008-2018 na Slovensku

	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Okres Veľký Krtíš	14,90%	0,00%	9,10%
Okres Nitra	15,07%	18,20%	0,00%
Okres Dolný Kubín	15,24%	0,00%	9,10%
Okres Kežmarok	18,00%	0,00%	27,30%
Okres Dunajská Streda	18,52%	9,10%	9,10%
Okres Liptovský Mikuláš	19,46%	18,20%	18,20%
Okres Stará Ľubovňa	19,86%	9,10%	18,20%
Okres Ilava	20,07%	9,10%	18,20%
Okres Levice	20,41%	9,10%	9,10%
Okres Trebišov	20,81%	18,20%	18,20%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

4. PRÍJMOVÉ RIZIKO A RENTABILITA FARIEM NA SLOVENSKU

Príjmové riziko úzko súvisí so špecializáciou fariem. Najväčšie príjmové riziko existuje u fariem špecializujúcich sa na intenzívny výkrm (hlavne ošipané a hydina), u fariem špecializujúcich sa na trvalé plodiny, u špecializovaných vinohradov, resp. u vysoko špecializovaných fariem chovajúcich ovce alebo kozy. Najmenej rizikové farmy sú zmiešané farmy a donedávna aj mliečne farmy kvôli regulovaným cenám.

Príjmové riziko súvisí s variabilitou výnosov, ale aj s variabilitou nákladov. Príjmové riziko je väčšie ako riziko výnosové alebo riziko nákladové, keďže príjmové riziko je súčtom často nezávislých rizík príjmových a nákladových.

Na základe údajov Štatistického úradu SR o cenách a úrodách vybraných komodít bolo určené príjmové riziko merané variačným koeficientom z 1 ha. Riziko bolo určené na základe variability príjmu z hektára. Príjem z hektára bol určený ako súčin priemernej ceny a priemernej úrody za Slovensko.

Tabuľka 13 Porovnanie produkčného (úrodového), cenového a príjmového rizika u vybraných komodít v SR v rokoch 2008-2018

Plodina	Riziko	VK
Pšenica jarná potravinárska	Úrodové	16,74%
	Cenové	17,75%
	Príjmové	17,66%
Jačmeň jarný sladovnícky	Úrodové	17,75%
	Cenové	14,58%
	Príjmové	19,95%
Jačmeň ozimný krmný	Úrodové	19,70%
	Cenové	17,89%
	Príjmové	20,26%
Ovos	Úrodové	12,62%
	Cenové	13,55%
	Príjmové	17,71%
Kukurica na zrno	Úrodové	23,03%
	Cenové	18,30%
	Príjmové	23,10%
Slnečnica	Úrodové	13,60%
	Cenové	19,26%
	Príjmové	18,76%
Repka olejná	Úrodové	20,01%
	Cenové	18,11%
	Príjmové	21,58%
Sója	Úrodové	21,73%
	Cenové	11,71%
	Príjmové	23,65%
Jahody	Úrodové	25,55%
	Cenové	25,27%
	Príjmové	33,88%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

V sledovanom období najvyššie príjmové riziko predstavovalo pestovanie jahôd. Jahody mali vysoké cenové riziko rovnako ako aj produkčné riziko. Veľká variabilita cien ako aj variabilita úrod sa prejavili aj na vysokom príjmovom riziku v tejto komodite.

Príjmové riziko pri obilninách ako aj olejninách je na marginálne vyššej úrovni ako je produkčné a cenové riziko. Vysoká fluktuácia cien a úrod sa prejavuje aj na vysokej fluktuácii príjmov.

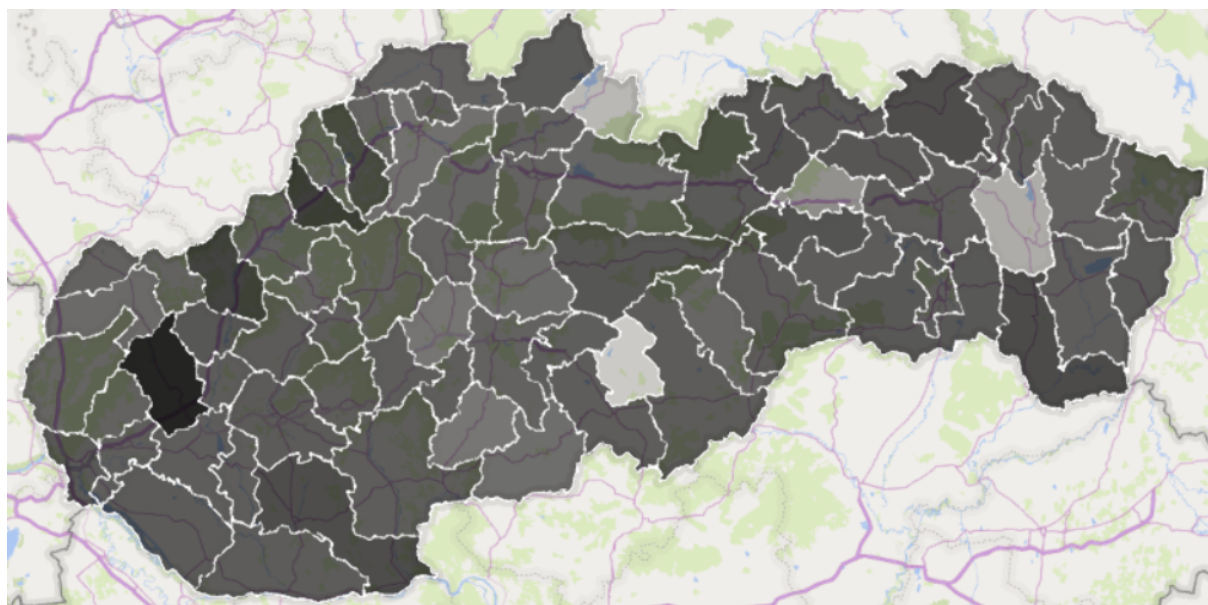
Z geografického hľadiska sa v sledovanom období príjmové riziko najviac prejavovalo v Košickom kraji, kde dosahovalo dvojnásobok príjmového rizika za celé Slovensko. Za Košickým krajom v príjmovom riziku nasleduje Bratislavský kraj a Nitriansky kraj.

Tabuľka 14 Porovnanie príjmového rizika podľa krajov v SR a typu príjmov v rokoch 2008-2018

	Príjmy z rastlinnej výroby			Príjmy zo živočíšnej výroby			Príjmy spolu		
	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Slovenská republika	17,1%	0,0%	0,0%	9,8%	9,1%	0,0%	12,7%	0,0%	0,0%
Bratislavský kraj	22,3%	0,0%	9,1%	16,2%	0,0%	0,0%	18,4%	0,0%	0,0%
Trnavský kraj	14,6%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	9,8%	0,0%	0,0%
Trenčiansky kraj	14,0%	0,0%	0,0%	12,0%	9,1%	0,0%	10,6%	0,0%	0,0%
Nitriansky kraj	21,7%	9,1%	0,0%	8,6%	0,0%	0,0%	15,6%	0,0%	0,0%
Žilinský kraj	16,9%	0,0%	0,0%	11,7%	0,0%	9,1%	11,6%	0,0%	9,1%
Banskobystrický kraj	13,8%	9,1%	0,0%	11,6%	0,0%	9,1%	11,3%	0,0%	0,0%
Prešovský kraj	20,0%	9,1%	9,1%	14,3%	9,1%	0,0%	13,8%	0,0%	0,0%
Košický kraj	26,2%	9,1%	9,1%	29,6%	18,2%	18,2%	25,0%	9,1%	0,0%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Obrázok 4 Príjmové riziko v jednotlivých okresoch SR v období 2008-2018 (VK zisku)

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Vysvetlivky: tmavšia farba indikuje vyššie riziko merané VK, okresy bez farby bez dostupných údajov

Rentabilita fariem na Slovensku

Na hodnotenie rentability fariem na Slovensku používame databázu IL MPRV SR a finančné výkazy jednotlivých fariem. Rentabilita je hodnotená ukazovateľom Return on Equity (ROE) z pohľadu veľkosti fariem a zamerania výroby na rastlinnú a živočíšnu výrobu. Rentabilitu hodnotíme od roku 2004 až do roku 2017 na základe 5 ročných kľazových priemerov. Ide konkrétne o obdobia rokov 2004-2008 až po obdobie 2013-2017. 5 ročný priemer je vhodným ukazovateľom na odstránenie negatívnych vplyvov individuálnych výsledkov za jeden rok a zároveň predstavuje v prípade rentability priemernú dlhodobú výnosnosť.

BOX 2 Výpočet rentability fariem na Slovensku

Rentabilita fariem je hodnotená na základe ukazovateľa ROE (Return on Equity), ktorý predstavuje rentabilitu vlastného kapitálu. Vyjadruje percentuálne zhodnotenie vloženého kapitálu.

$$ROE_i = \frac{\text{Zisk pred zdanením (EBT)}}{\text{Vlastný kapitál}} \times 100,$$

kde:

ROE_i – rentabilita vlastného kapitálu farmy "i"

Výpočet vychádza zo zisku pred zdanením EBT (Earnings Before Tax) z dôvodu, že v priebehu skúmaného obdobia prišlo niekoľko krát k zmenám daňového zaťaženia skúmaných fariem. Sadzba dane právnických osôb počas skúmaného obdobia sa menila štyrikrát a bola na úrovni od 19% do 23%.

Na popis ROE skupiny fariem je využitý priemer a kvantily. Kvantily sú číselné hodnoty, ktoré rozdeľujú utriedené hodnoty štatistického súboru (v našom prípade jednotlivé skupiny fariem podľa veľkosti alebo typu produkcie) v neklesajúcom poradí na niekoľko *k* početných častí. V analýze používame medián (pre *k*=2), kvartily (pre *k*=4), decily (pre *k*=10). Konkrétne horný decil, horný kvartil, medián, dolný kvartil a dolný decil.

Prvým hľadiskom delenia fariem je hľadisko veľkosti fariem. Hodnotenú sú skupiny fariem podľa obhospodarovaných hektárov. Veľkosť sme pre každú farmu určili ako priemer obhospodarovanej hektárovej výmery (riadok 6010 - Obhospodarovaná poľnohospodárska pôda v užívaní podľa LPIS) danej farmy za sledované 5-ročné obdobie. Vytvorili sme 5 veľkostných skupín fariem: od 0 ha po 250 ha, od 250 ha po 500 ha, od 500 ha po 1000 ha, od 1000 ha po 2000 ha a nad 2000 ha.

Druhým hľadiskom delenia fariem je hľadisko zamerania fariem na rastlinnú a živočíšnu výrobu. Boli vytvorené 4 skupiny fariem podľa podielu tržieb z rastlinnej výroby na celkových tržbách z predaja vlastných výrobkov a služieb: 0%-24,99%, 25%-49,99%, 50%-74,99%, 75%-100%.

Tabuľka 15 Počet a podiel fariem v jednotlivých skupinách pri výpočte rentability

		2004-2008	2005-2009	2006-2010	2007-2011	2008-2012	2009-2013	2010-2014	2011-2015	2012-2016	2013-2017
Všetky farmy	Počet	853	865	844	850	871	891	876	842	801	774
0-250 ha.	Počet	80	92	97	92	105	113	114	98	70	86
	%	9,38%	10,64%	11,49%	10,82%	12,06%	12,68%	13,01%	11,64%	8,74%	11,11%
250-500 ha.	Počet	104	108	101	92	104	111	115	100	85	93
	%	12,19%	12,49%	11,97%	10,82%	11,94%	12,46%	13,13%	11,88%	10,61%	12,02%
500-1000 ha.	Počet	239	231	220	195	231	236	232	234	231	209
	%	28,02%	26,71%	26,07%	22,94%	26,52%	26,49%	26,48%	27,79%	28,84%	27,00%
1000-2000 ha.	Počet	278	274	263	265	270	271	258	265	271	254
	%	32,59%	31,68%	31,16%	31,18%	31,00%	30,42%	29,45%	31,47%	33,83%	32,82%
2000+ ha.	Počet	152	160	163	206	161	160	157	145	144	132
	%	17,82%	18,50%	19,31%	24,24%	18,48%	17,96%	17,92%	17,22%	17,98%	17,05%
RV 0-25%	Počet	246	235	224	208	219	229	238	223	209	209
	%	28,84%	27,17%	26,54%	24,47%	25,14%	25,70%	27,17%	26,48%	26,09%	27,00%
RV 25-50%	Počet	200	192	173	169	156	143	129	119	113	104
	%	23,45%	22,20%	20,50%	19,88%	17,91%	16,05%	14,73%	14,13%	14,11%	13,44%
RV 50-75%	Počet	166	179	180	175	173	173	165	160	149	142
	%	19,46%	20,69%	21,33%	20,59%	19,86%	19,42%	18,84%	19,00%	18,60%	18,35%
RV 75-100%	Počet	241	259	267	298	323	346	344	340	330	319
	%	28,25%	29,94%	31,64%	35,06%	37,08%	38,83%	39,27%	40,38%	41,20%	41,21%

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Rentabilita fariem podľa veľkosti

Slovenské poľnohospodárstvo bolo a neustále aj je poznačené vplyvom kolektizácie. Veľké poľnohospodárske podniky vo forme družstiev a štátnych podnikov boli v podstate jedinou formou hospodárenia počas obdobia 1948 – 1989. Pod vplyvom kolektizácie zanikli súkromní roľníci a rodinné farmy. Vznikli veľké poľnohospodárske podniky s rozlohou nad 1 000 ha a namiesto súkromných roľníkov družstevníci. V tomto období zohrávalo poľnohospodárstvo významnú úlohu v poskytovaní zamestnanosti na vidieku.

V súčasnom období pretrvávajú na Slovensku dominancia veľkých fariem. V roku 2018 dosiahol počet fariem v IACS 18 731. Od roku 2007 sa počet subjektov zvýšil o 2 946. Z hľadiska početnosti od roku 2007 rastú všetky veľkostné kategórie fariem s výnimkou fariem nad 500 ha. Z hľadiska početnosti dominujú na Slovensku farmy do 5 ha, ktorých bolo v roku 2018 40,6 %. Dominancia veľkých fariem je zreteľná z podielu na obhospodarovanej pôde. Podľa Poľnohospodárskej platobnej agentúry v roku 2018 obhospodarovalo 1 001 subjektov až 1,317 mil. ha z celkového počtu 1,861 mil. ha.

Z hľadiska rentability je možné konštatovať, že priemerná rentabilita fariem na Slovensku je nízka. V období 2013-2017 boli 5-ročné priemerné hodnoty rentability fariem do 250 ha 5,37%. Táto

veľkostné skupina vykazuje od roku 2010 najvyššiu rentabilitu vlastného kapitálu. Druhou najrentabilnejšou veľkostnou skupinou je skupina fariem od 250 ha do 500 ha.

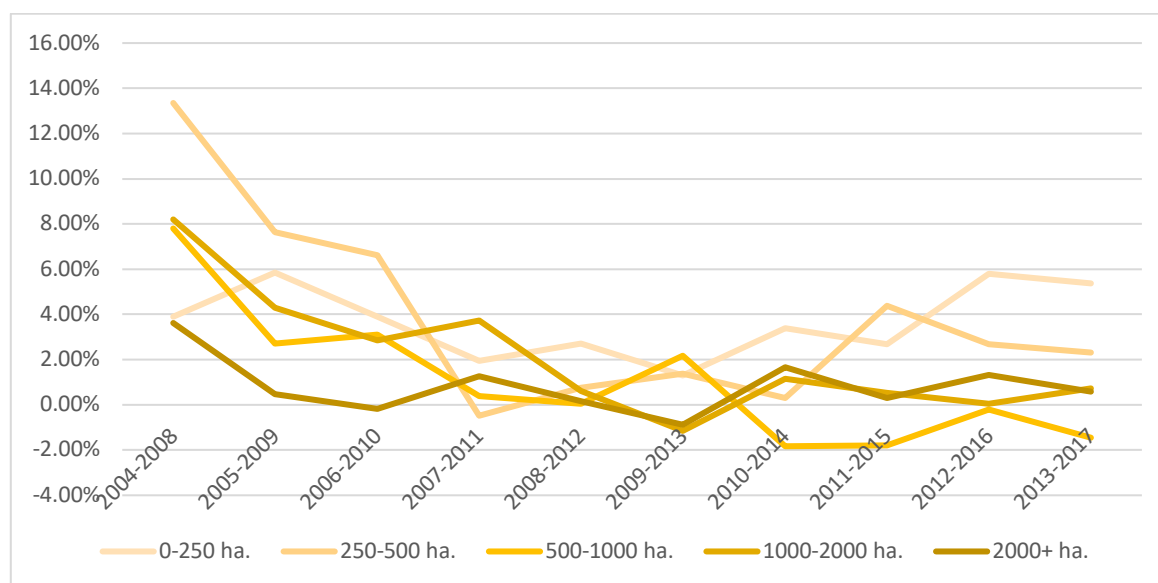
Tabuľka 16 Rentabilita fariem podľa veľkostných skupín v období rokov 2004-2017 na Slovensku

	2004-2008	2005-2009	2006-2010	2007-2011	2008-2012	2009-2013	2010-2014	2011-2015	2012-2016	2013-2017
0-250 ha.	3,91%	5,85%	3,90%	1,94%	2,71%	1,30%	3,40%	2,68%	5,81%	5,37%
250-500 ha.	13,35%	7,63%	6,62%	-0,48%	0,76%	1,39%	0,30%	4,37%	2,67%	2,32%
500-1000 ha.	7,80%	2,71%	3,11%	0,40%	0,06%	2,17%	-1,83%	-1,78%	-0,22%	-1,44%
1000-2000 ha.	8,20%	4,29%	2,86%	3,74%	0,61%	-1,15%	1,16%	0,54%	0,06%	0,74%
2000+ ha.	3,62%	0,46%	-0,18%	1,27%	0,17%	-0,88%	1,65%	0,29%	1,32%	0,58%

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

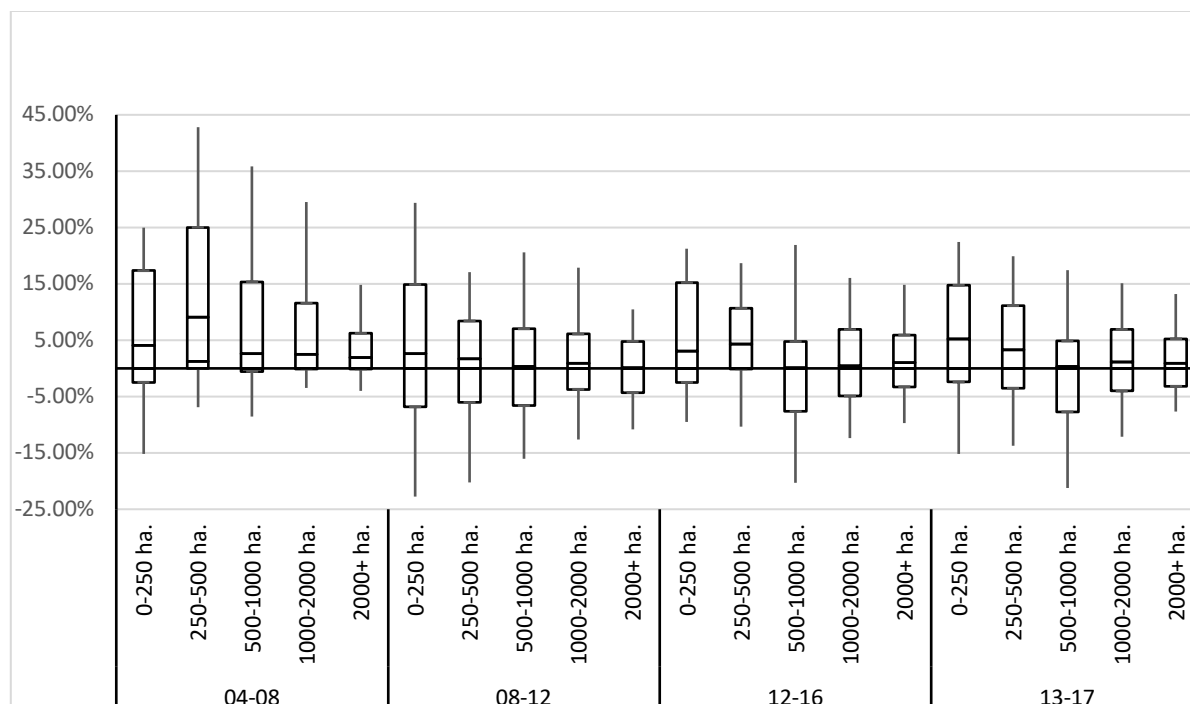
Celkovo má rentabilita vlastného kapitálu v poľnohospodárstve klesajúci charakter. Najviac poklesla rentabilita fariem s veľkosťou od 250 ha - 500 ha, nasledovaná farmami s 500 ha - 1000 ha a 1000 ha - 2000 ha. Rastúci trend má len rentabilita fariem do 250 ha.

Graf 32 Vývoj rentability fariem podľa veľkostných skupín v období rokov 2004-2017 na Slovensku

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Medzi farmami existujú veľké rozdiely v rentabilite vlastného kapitálu aj v rámci veľkostných skupín. Rozdiely v rentabilite malých fariem sú väčšie ako rozdiely v rentabilite veľkých fariem. V období 2013-2017 bol dolný a horný decil rentability fariem do 250 ha v rozpätí -15,18% až 22,4% zatiaľ čo pri veľkých farmách nad 2000 ha v rozpätí -7,66% až 13,2%. Hodnoty popisných štatistík za všetky obdobia sa nachádzajú v prílohe.

Graf 33 Popisné štatistiky rentability fariem podľa veľkostných skupín v období rokov 2004-2017 na Slovensku

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Vysvetlivky: 04-08, 08-12, 12-16, 13-17 – kľúčové priemery ROE za obdobie rokov 2004-2008, 2008-2012, 2012-2016, 2013-2017

Rentabilita fariem podľa zamerania na rastlinnú a živočíšnu výrobu

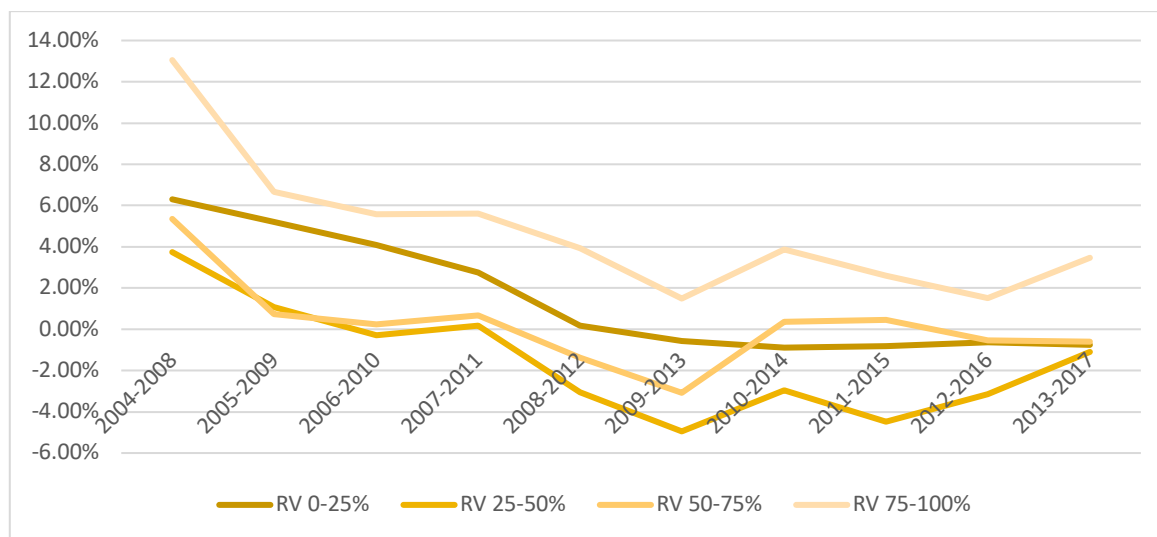
Na Slovensku dlhodobo klesá živočíšna výroba. Farmy sa postupne špecializujú a celkovo klesá počet fariem so zmiešanou poľnohospodárskou produkciou. Najvyššiu rentabilitu majú farmy s podielom rastlinnej výroby 75% a viac. Rentabilita tejto skupiny fariem bola v období 2013-2017 v priemere 3,48%. Iné skupiny fariem sú od roku 2012 stratové.

Tabuľka 17 Rentabilita fariem podľa zamerania v období rokov 2004-2017 na Slovensku

	2004-2008	2005-2009	2006-2010	2007-2011	2008-2012	2009-2013	2010-2014	2011-2015	2012-2016	2013-2017
RV 0-25%	6,30%	5,19%	4,08%	2,76%	0,19%	-0,58%	-0,89%	-0,82%	-0,64%	-0,75%
RV 25-50%	3,74%	1,08%	-0,28%	0,18%	-3,04%	-4,95%	-2,97%	-4,47%	-3,14%	-1,09%
RV 50-75%	5,35%	0,74%	0,23%	0,67%	-1,37%	-3,08%	0,37%	0,47%	-0,54%	-0,59%
RV 75-100%	13,05%	6,65%	5,59%	5,60%	3,92%	1,49%	3,86%	2,60%	1,50%	3,48%

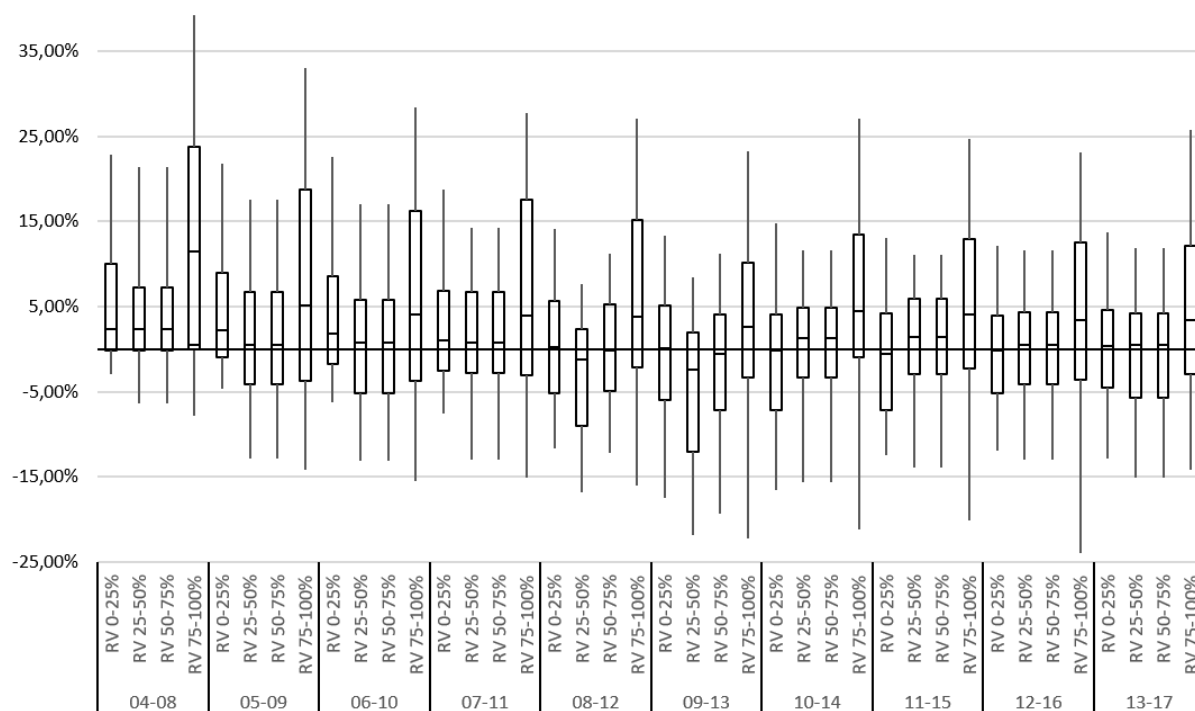
Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Rentabilita od roku 2004 poklesla vo všetkých skupinách fariem podľa podielu rastlinnej výroby. Počas celého sledovaného obdobia bola rentabilita fariem s podielom rastlinnej výroby nad 75% najvyššia.

Graf 34 Vývoj rentability fariem podľa zamerania v období rokov 2004-2017 na Slovensku

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Medzi farmami existujú rozdiely aj v rámci skupín podľa podielu rastlinnej výroby. Najväčšie rozdiely sú pritom v skupine fariem s podielom rastlinnej výroby viac ako 75%. V období 2013-2017 bol dolný a horný decil rentability fariem s podielom rastlinnej výroby viac ako 75% v rozpätí od -14,12% do 25,73%, zatiaľ čo u fariem s podielom rastlinnej výroby do 25% bolo rozpätie od -12,81% do 13,71%. Hodnoty popisných štatistík za všetky obdobia sa nachádzajú v prílohe.

Graf 35 Popisné štatistiky rentability fariem podľa zamerania v období rokov 2004-2017 na Slovensku

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Vysvetlivky: 04-08, ..., 13-17 – kľavé priemery ROE za obdobie rokov 2004-2008, ..., 2013-2017

Vyššie uvedený výpočet rentability vychádza z údajov IL MPRV SR za farmy účtujúce v podvojnóm systéme účtovníctva, a preto verne zobrazuje rozdiely v rentabilite prevažne veľkých fariem hospodáriacich na 90% pôdy. Údaje o malých farmároch v IL MPRV SR nie sú reprezentatívne. Rentabilita malých rodinných farmárov sa štandardne nepočíta prostredníctvom pomerových ukazovateľov finančnej analýzy. Dôvodom je, že malí farmári majú zväčša inú právnu formu podnikania ako veľké farmy. Pri malých farmároch na Slovensku dominuje právna forma Fyzická osoba-príležitostne činná-zapísaná v registri daňového informačného systému (FO v RDIS) a Samostatne hospodáriaci roľník (SHR).

Podľa údajov z roku 2018 z celkového počtu farmárov 18 731 registrovaných PPA na Slovensku malo výmeru do 100 ha 16 292 fariem. Z toho až 10 196 malých fariem malo právnu formu Fyzická osoba-príležitostne činná-zapísaná v registri daňového informačného systému, 4 512 fariem malo právnu formu Samostatne hospodáriaceho roľníka a len 1 309 fariem malo právnu formu Spoločnosti s ručením obmedzeným (iné právne formy mali na celkovom počte malých fariem len malý podiel).

Fyzická osoba-príležitostne činná-zapísaná v registri daňového informačného systému (FO v RDIS) a Samostatne hospodáriaci roľník (SHR) nevedú detailné účtovníctvo porovnateľné s právnymi formami, ktoré dominujú pri veľkých farmách na Slovensku (Akciová spoločnosť, Družstvo, Spoločnosť s ručením obmedzeným). Preto údaje o rentabilite malých fariem absentujú.

5. RIADENIE RIZIKA V RÁMCI SPP V KRAJINÁCH EÚ

5.1 SPP v období 2014-2020

V rámci SPP 2014-2020 bolo riadenie rizika upravené v článkoch 37-39 Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 1305/2013 zo 17. decembra 2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005.

SPP EÚ 2014-2020 umožňovala podporu riadenia rizika v rámci I. aj II. piliera formou dotácie na poistenie, dotácie pre vzájomné fondy a dotácie pre nástroj na stabilizáciu príjmu. Podpora riadenia rizika mala obmedzenia týkajúce sa intenzity podpory a minimálnej straty na produkcii (tab. 15). Použitie štátnej pomoci pri podpore riadenia rizika má menšie obmedzenia ako v prípade použitia zdrojov SPP.

Tabuľka 18 Podpora riadenia rizika v rámci SPP EÚ 2014-2020

Nástroj		Poistenie úrody, zvierat a rastlín		Vzájomné fondy pre nepriaznivé poveternostné udalosti, choroby zvierat a rastlín, zamorenie škodcami a environmentálne nehody		Nástroj stabilizácie príjmu pre poľnohospodárov všetkých sektorov	
Podmienky		článok 37		článok 38		článok 39	
		Intenzita podpory max.	Strata min.	Intenzita podpory max.	Strata min.	Intenzita podpory max.	Strata min.
I. Pilier	Ovocie a Zelenina	80% ⁽¹⁾					
		50% ⁽²⁾					
	Víno	80% ⁽¹⁾					
		50% ⁽²⁾					
II. Pilier		70%	>20%	70%	30%	70%	>30%
Štátna pomoc		65%					

Zdroj: Bardají and Garrido (2016)

Vysvetlivky: ⁽¹⁾ pre prípad katastrofických škôd, ⁽²⁾ pre prípad ostatných škôd

V rámci svojich PRV 2014-2020 podporu poistenia implementovalo 10 členských štátov, vzájomný fond 3 členské štáty a nástroj na stabilizáciu príjmu taktiež 3 členské štáty. Členské štáty alokovali na podporu poistenia, vzájomné fondy a na nástroj na stabilizáciu príjmu celkovo 2,7 mld. EUR s priemerným 63% príspevkom EÚ. Až 82% podpory bolo alokovaných na podporu poistenia (článok 37), 13% na podporu vzájomných poisťovních fondov a 5% na nástroj na stabilizáciu príjmov.

Tabuľka 19 Využitie nástrojov na riadenie rizika členskými štátmi v rámci SPP 2014 - 2020

Nástroj	Krajiny
Poistenie	Taliansko, Francúzsko, Maďarsko, Holandsko, Portugalsko, Litva, Lotyšsko, Belgicko, Malta, Chorvátsko
Vzájomný fond	Rumunsko, Taliansko, Francúzsko
Nástroj stabilizácie príjmu	Taliansko, Maďarsko, Španielsko

Zdroj: vlastné spracovanie na základe EP (2016)

Výhody a prekážky implementovania nástrojov riadenia rizika v jednotlivých členských štátoch v rokoch 2014-2020

Európsky parlament (EP (2016)) uskutočnil rozsiahly prieskum využívania nástrojov na riadenie rizika v členských štátoch EÚ. Výsledky prieskumu publikované v štúdii **State of play of risk management tools implemented by member states during the period 2014-2020 (EP, 2016)** zosumarizovali výhody a prekážky zavedenia jednotlivých nástrojov ako aj dôvody ich nezavedenia:

Podpora poistenia z verejných zdrojov pre komerčné poistenie (článok 37 Nariadenia EP a Rady 1305/2013)

Výhody:

- Zvýšenie miery poistenia poľnohospodárov
- Zníženie poistného pre poľnohospodárov
- Podporované komerčné poistenie je efektívnejšie ako verejné riešenia
- Znižuje sa závislosť od ex post ad hoc kompenzácií
- Rozširuje sa ponuka poistenia o ďalšie riziká
- Poistení poľnohospodári idú aj do rizikovejších projektov

Prekážky:

- Výška poistného môže byť stále vysoká pre určitý typ poľnohospodárov a výroby
- Poľnohospodári nedôverujú komerčnému poisteniu
- Nízka informovanosť o komerčnom poistení a o nástrojoch riadenia rizika
- Na využívanie podpory zo zdrojov EÚ sa vyžaduje príliš vysoká strata (30% resp. 20%)
- Zložitá administratíva
- Poľnohospodári preferujú preventívne opatrenia a diverzifikáciu rizika na farme
- Systém nie je považovaný za dlhodobu stabilný
- Nie je pevne stanovená výška dotácie
- Rizikový profil poľnohospodárov nie je v súlade s podporou poistenia
- Obmedzené množstvo produktov a rizík
- Nie je vhodné pre malých farmárov
- Ex post kompenzácia je pre poľnohospodárov výhodnejšia

Dôvody proti uplatňovaniu podpory komerčného poistenia zo zdrojov EÚ

- Existuje iný národný systém podporovaný z národných zdrojov
- Nie je dopyt po podpore komerčného poistenia zo strany poľnohospodárov
- Nie je politická vôľa na implementovanie tohto systému
- Chýbajú ľudské, materiálne a finančné kapacity alebo historický kontext
- Zdroje SPP sa používajú na iné účely
- Nevhodná štruktúra poľnohospodárstva
- Obava, že podpora povedie k zmene správania sa fariem, menšej orientácii na trh a menšiemu riadeniu rizika na farme

Podpora vzájomných poistných fondov z verejných zdrojov (článok 38 Nariadenia EP a Rady 1305/2013)

Výhody:

- Prostredníctvom podpory sa rozvíja vzájomné súkromné riešenie problému
- Je to doplnok k poisteniu v komerčných poisťovniach
- Vzájomné fondy môžu kryť riziká, ktoré komerčné poisťovne nekryjú
- Príležitosť čerpať zdroje EÚ
- Zníženie závislosti od ex post kompenzácií

Prekážky:

- Zlá informovanosť na strane poľnohospodárov
- Nedostatočná spolupráca a dôvera medzi poľnohospodármi
- Neistota ohľadom výšky príspevkov
- Neistota ohľadom fungovania vzájomných fondov
- Nedostatok dôvery k správcovi fondu
- Nedostatočná inštitucionálna kapacita a obavy z byrokracie

Dôvody proti uplatňovaniu podpory vzájomných fondov

- Komplikované inštitucionálne vzťahy alebo neexistujúce inštitúcie
- Neexistencia právneho a regulačného rámca
- Obava z udržateľnosti pri rozsiahlych škodách
- Neistota ohľadom nákladov na zriadenie vzájomného fondu
- Nedostatok finančných zdrojov na spolufinancovanie
- Nie je vhodný pre heterogénny sektor
- Nie je vhodný pre málo trhovo-orientované farmy
- Fond je vhodný hlavne pre komoditné plodiny
- Nie je vhodný pre malé krajiny
- Nedostatok finančných zdrojov na príspevky
- Nie je tradícia
- Chýbajú jasné pozitívne príklady
- Všeobecná nedôvera k vzájomným fondom
- Nízka ochota spolupracovať
- Nedôvera k správcovi
- Lepšie sú existujúce alebo iné systémy
- Peniaze PRV je lepšie použiť iným spôsobom
- Prísne požiadavky EÚ na podporu takýchto fondov
- Obava z netransparentnosti

5.2 SPP v programovom období 2021-2027

V návrhu nariadenia EK, ktorým sa stanovujú pravidlá týkajúce sa strategických plánov, ktoré majú zostaviť členské štáty v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky (strategické plány SPP) a ktoré sú financované z Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu (EPZF) a Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) z 1.6.2018 sú nástroje na riadenie rizika uvedené v článku 70 uvedeného návrhu. SPP pre obdobie 2021-2027 uvažuje s dvoma typmi nástrojov na riadenie rizika:

- a) finančné príspevky na poistenie (prémie) v rámci systémov poistenia;
- b) finančné príspevky do vzájomných fondov vrátane administratívnych nákladov na zriadenie.

Oba nástroje existovali aj v predchádzajúcom programovom období.

Pre poistenie a vzájomné fondy pre programové obdobie 2021-2027 sa v zmysle návrhu nariadenia majú zmeniť podmienky pomoci v prospech poľnohospodárov. Zatiaľ čo v minulosti bola maximálna miera podpory 65% (70% po úprave) a minimálna výška straty 30%, (20% po úprave) v novom období sa miera podpory stanovuje taktiež na 70% a minimálna výška straty na 20% priemernej ročnej výroby alebo príjmu poľnohospodára za predchádzajúce obdobie troch rokov alebo trojročného priemeru za predchádzajúce obdobie piatich rokov s vylúčením najvyššieho a najnižšieho údaja.

Členské štáty musia pre uplatnenie nástrojov zaviesť nasledovné podmienky oprávnenosti:

- a) typy a krytie oprávnených systémov poistenia a vzájomných fondov
- b) metodiku výpočtu kompenzácie strát a faktory spúšťajúce kompenzáciu
- c) pravidlá vytvárania a riadenia vzájomných fondov.

Vyššia intenzita podpory poistenia z verejných zdrojov a nižšie stanovená minimálna výška straty majú pozitívny vplyv na dopyt po poistení zo strany poľnohospodárov.

5.3 Riadenie rizika na Slovensku

Slovensko v období 2014-2020 neimplementovalo žiaden z nástrojov na riadenie rizika v rámci II. piliera SPP. Bežné podnikateľské riziko si slovenské farmy riadia vlastnými manažérskymi nástrojmi na farme (napr. diverzifikácia výroby, selekcia odrôd, závlahy) a s pomocou nástrojov SPP ako sú napríklad oddelené priame platby, platby ANC alebo investičné podpory.

Na riešenie poistiteľného rizika majú poľnohospodári k dispozícii komerčné poistenie plodín a zvierat, ktoré je od roku 2019 podporované z verejných zdrojov v rámci notifikovanej štátnej pomoci, ktorá je vypracovaná na základe Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014 z 25. júna 2014, ktorým sa určité kategórie pomoci v odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach vyhlasujú za zlučiteľné s vnútorným trhom pri uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Na Slovensku v súčasnosti neexistujú vzájomné poistné fondy a ani iné komerčné nástroje na riadenie rizika okrem poistenia. V rámci I. piliera SPP sa priamo na riadenie poistiteľného rizika využívajú možnosti spoločnej organizácie trhu (SOT). SOT pre víno podporuje platby poistného, kým SOT pre ovocie a zeleninu pomáha prispôbovať ponuku situácii na trhu, čím sa znižuje cenové riziko.

Konkurencia na slovenskom poistnom trhu je primeraná veľkosti trhu. Z celkového počtu 30 komerčných poisťovní v roku 2019 (NBS, 2020) zameraných na neživotné poistenie 4 poskytovali poistné produkty pre poľnohospodárov.² Ide o nasledovné komerčné poisťovne:

Tabuľka 20 Zoznam komerčných poisťovní s produktami poistenia plodín a zvierat na Slovensku za rok 2019

Obchodné meno	Adresa	Elektronický kontakt na poistenie plodín a zvierat
Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.	Dostojevského rad 4, 815 74 Bratislava	anton.jendek@allianzsp.sk
Generali poisťovňa, a. s.	Lamačská cesta 3/A, 841 04 Bratislava	marianna.lavicka@generali.com
Agra poisťovňa - Österreichische Hagelversicherung-VaG	Záhradnícka 21, 811 07 Bratislava	ban@agrapoistovna.sk
UNIQA poisťovňa, a.s.	Krasovského 15, 851 01 Bratislava	NA

Zdroj: NBS, 2020

Vysvetlivky: NA – údaj nedostupný

Komerčné poisťovne ponúkajú poľnohospodárom 10 produktov poistenia plodín a 20 produktov poistenia zvierat systemizované (číslované) podľa poistných odvetví (BOX nižšie). Zoznam poistných produktov pre poľnohospodárov sa v porovnaní s rokom 2014 nezmenil. Samotné produkty komerčných poisťovní sa v čase vyvíjajú a menia. Poistné produkty sa dopĺňujú a rozširujú sa varianty poistenie o rozličnú výšku spoluúčasti, rozsahu pokrytia škôd a pod.

² V štúdiu sa zameriavame výhradne na poistenie plodín a hospodárskych zvierat. V štúdiu sa nevenujeme poisteniu majetku poľnohospodárov, pretože poistenie majetku je štandardné pre všetky sektory v ekonomike, zatiaľ čo poistenie plodín a poistenie zvierat špecificky kryje potreby poľnohospodárov.

BOX 3 Poistné produkty jednotlivých poisťovní na Slovensku v roku 2020 (poistenie plodín a zvierat)

	Allianz	Generali	Uniqa	Agra poisťovňa
Poistné odvetvie a poistné produkty				
9.5. Poistenie plodín				
9.5.1. Poistenie viniča hroznorodého proti poškodeniu jarnými mrazmi	x	X		x
9.5.2. Poistenie plodín proti poškodeniu ľadovcom	x	X		x
9.5.3. Poistenie plodín proti škodám z vyzimovania	x	x		x
9.5.4. Poistenie plodín proti poškodeniu vybranými živelnými rizikami	x	x		x
9.5.5. Poistenie plodín proti poškodeniu živelnými udalosťami	x	x		x
9.5.6. Poistenie plodín proti poškodeniu záplavami	x	x		x
9.5.7. Poistenie plodín proti poškodeniu požiarom	x	x		x
9.5.8. Poistenie predpestovaných priesad zeleniny, tabaku, koreninových a aromatických rastlín		x		
9.5.9. Poistenie pre prípad poškodenia alebo zničenia ovocných výpestkov ľadovcom a víchrícou	x	x		x
9.5.10. Poistenie lesných porastov	p	p	x	
9.6. Poistenie zvierat				
9.6.1. Poistenie zvierat	x	x	x	x
9.6.2. Poistenie plemenníkov	x	x	x	x
9.6.3. Krátkodobé poistenie koní chovaných na špeciálne účely	x	p	x	
9.6.4. Poistenie farmového chovu jeleňa obyčajného, daniela škrvnitého, muflóna obyčajného a kamzíka	s			
9.6.5. Poistenie (drobných) domácich zvierat				
9.6.6. Poistenie čistokrvných psov		x		
9.6.7. Poistenie hospodárskych zvierat pre prípad hromadných škôd	x	x	x	x
9.6.8. Poistenie jednotlivých hospodárskych zvierat pre prípad škôd	x	x	x	x
9.6.9. Poistenie kráv pre prípad jednotlivých škôd	x	x	x	
9.6.10. Poistenie kráv a vysokoteľných jalovíc pre prípad jednotlivých škôd	x	x	x	
9.6.11. Poistenie pre prípad zničenia vajec v elektrickej liahni a jednodennej hydiny			x	
9.6.12. Poistenie stáda hospodárskych zvierat	x	x	x	x
9.6.13. Poistenie hospodárskych zvierat pre prípad nebezpečnej nákazy	x	x	x	x
9.6.14. Poistenie hospodárskych zvierat pre prípad nákazy	x	x	x	x
9.6.15. Poistenie hydiny pre prípad nákazy	x	x	x	
9.6.16. Poistenie zásob vajec hydiny postihnutej nákazou	s		x	
9.6.17. Poistenie plemenných hospodárskych zvierat zakúpených v zahraničí	x	x	x	
9.6.18. Poistenie včelstiev				
9.6.19. Poistenie prasníc pre prípad jednotlivých škôd	x	x	x	
9.6.20. Poistenie králikov z intenzívneho chovu		x	x	

Zdroj: www.slaspo.sk, komerčné poisťovne, vlastné spracovanie

Vysvetlivky: x - Ponúkané poistenia na trhu, p - Poistenia spravované poisťovňou, ale neponúkané na trhu, s - Poistenia, ktoré budú ponúkané na trhu v najbližšej dobe

Slovensko dotovalo poistné na plodiny a zvieratá v rokoch 2007 – 2010 a má nastavenú podporu poistného na roky 2019 – 2023. Na podporu poistného sa využíva štátna pomoc, t.j. zdroje sú čerpané zo štátneho rozpočtu. Celkové výdavky na kompenzácie farmárom za riziká a citlivé komodity sú uvedené v tabuľke nižšie. Na podporu poistného sa v programovacích obdobiach 2007 – 2013 a 2014 – 2020 nepoužívali zdroje PRV v rámci SPP EÚ.

Tabuľka 21 Kompenzácie farmárom za riziká a citlivé komodity (v mil. EUR)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kompenzácie farmárom pri poklese úrody (sucho, mrazy a pod.)	54,0	13,1	0,0	0,0	3,4	0,6	0,0	34,2
Iné neočakávané výdavky (mliečna kríza, zelená nafta a iné)	16,1	0,0	0,9	14,6	33,0	0,0	6,3	33,9
Vnútroštátna pomoc zo ŠR	-	-	19,1	19,1	19,1	19,0	19,0	24,0

Zdroj: Revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka, záverečná správa

V rokoch 2007 až 2010 bolo komerčné poistenie na Slovensku dotované (preplácaná časť poistného) v súlade so schémou štátnej pomoci na platby poistného v poľnohospodárstve (súladi s § 16 nariadenia vlády SR 264/2009 Z. z. a čl. 12 nariadenia Komisie č. 1857/2006). Účelom poskytnutia pomoci bolo znížiť riziko v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby v dôsledku prírodných katastrof, nepriaznivých poveternostných udalostí, škodlivých organizmov, škodlivých činiteľov a ochorení zvierat chorobami uvedenými v prílohe 1, 3 až 5 zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti prostredníctvom úhrady ročného poistného. Oprávnenými nákladmi boli náklady na úhradu ročného poistného.

Pomoc poskytnutá podľa tejto schémy bola priamou formou štátnej pomoci (v zmysle § 5 ods. 1 písm. a) zákona č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci v znení neskorších predpisov). Pomoc sa poskytovala jednorazovo formou dotácie. Pomoc sa mohla poskytnúť chovateľovi a pestovateľovi do:

- 80% uhradeného ročného poistného, ak predmetom poistnej zmluvy je poistenie proti stratám spôsobeným prírodnými katastrofami,
- 50% uhradeného ročného poistného, ak predmetom poistnej zmluvy je poistenie proti stratám spôsobeným nepriaznivými poveternostnými udalosťami, škodlivými organizmami a škodlivými činiteľmi a ochoreniami zvierat chorobami uvedenými v Prílohe 1, 3 až 5 zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti.

Vývoj komerčného poistenia plodín a hospodárskych zvierat na Slovensku

Na Slovensku sa od roku 1990 zmenil systém Komplexného poistenia úrody na systém dobrovoľného zmluvného poistenia plodín a hospodárskych zvierat. Systém je založený na komerčnom princípe a v rámci neho poľnohospodári platia poistné poisťovniam. Od roku 2019 je na Slovensku systém podporovaný kompenzáciou časti zaplateného poistného v rámci štátnej pomoci. V súčasnosti ešte nie sú dostupné údaje za rok 2019. Z hľadiska podielu dominuje poistenie plodín. Objem zaplateného poistného za poistenie plodín bol v roku 2018 na úrovni 6 mil. EUR, zatiaľ čo poistenie hospodárskych zvierat bol na úrovni 1,6 mil. EUR.

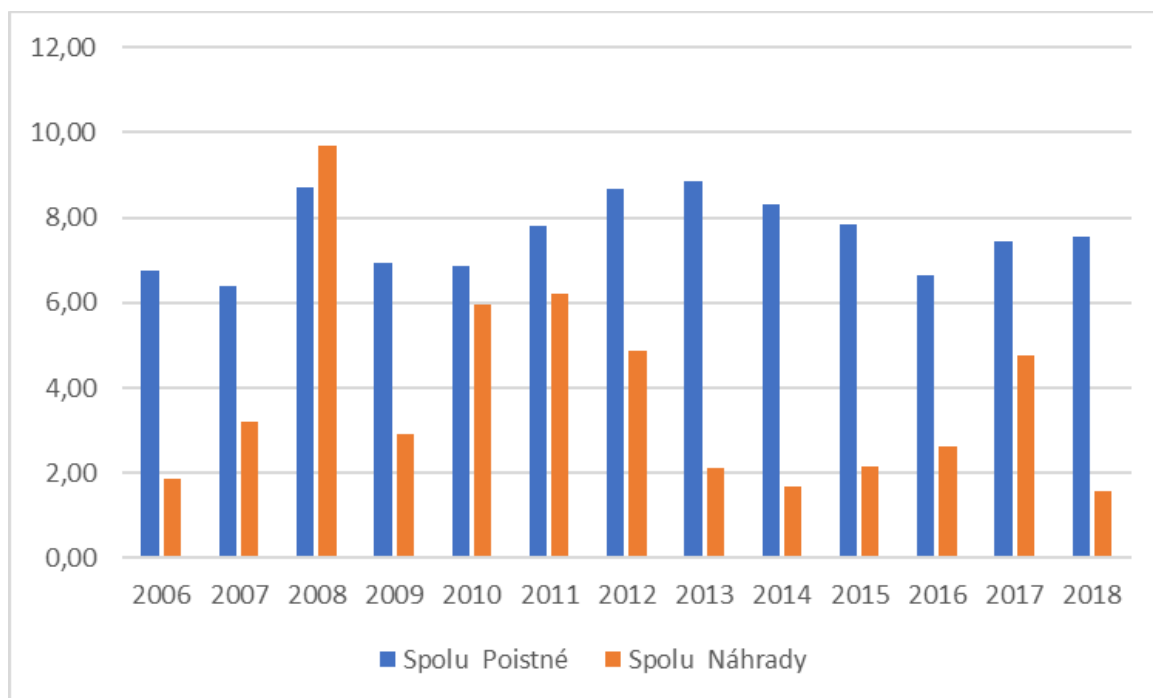
Tabuľka 22 Vývoj poistného, poistných náhrad a škodovosti na Slovensku (v mil. EUR) v rokoch 2006-2018

Rok	Plodiny			Zvieratá			Spolu			Štátna pomoc
	Poistné	Náhrady	Škodovosť	Poistné	Náhrady	Škodovosť	Poistné	Náhrady	Škodovosť	
2006	3,72	1,53	41%	3,02	0,33	11%	6,74	1,86	28%	0
2007	3,72	2,79	75%	2,69	0,40	15%	6,41	3,19	50%	0,74
2008	5,94	3,92	66%	2,79	5,78	207%	8,73	9,70	111%	0,95
2009	4,67	2,69	58%	2,25	0,23	10%	6,92	2,92	42%	2,49
2010	4,76	5,74	121%	2,09	0,22	11%	6,85	5,96	87%	3,71
2011	5,82	5,80	100%	1,99	0,40	20%	7,81	6,20	79%	0
2012	6,68	4,49	67%	1,99	0,37	19%	8,67	4,86	56%	0
2013	6,84	1,86	27%	2,02	0,26	13%	8,86	2,12	24%	0
2014	6,61	1,54	23%	1,71	0,15	9%	8,32	1,69	20%	0
2015	6,11	1,66	27%	1,75	0,50	29%	7,86	2,16	27%	0
2016	5,08	2,45	48%	1,55	0,17	11%	6,63	2,62	39%	0
2017	5,86	4,64	79%	1,60	0,13	8%	7,46	4,77	64%	0
2018	5,92	1,47	25%	1,63	0,10	6%	7,55	1,57	21%	0
Spolu	71,73	40,58		27,08	9,03		98,81	49,61		
Ročný priemer	5,52	3,12	57%	2,08	0,69	33%	7,60	3,82	50%	

Zdroj: Zelené správy, rôzne roky.

Celkovo poľnohospodári na poistnom podľa Zelenej správy v roku 2018 zaplatili komerčným poisťovňam 7,6 mil. EUR. Poistné náhrady spolu tvorili 1,6 mil. EUR. V priemere za roky 2006-2018 zo 100% zaplateného poistného tvoria poistné náhrady pri poistení plodín 57% a pri poistení zvierat 33%. Podľa zástupcov poľnohospodárskych poisťovní pôsobiach na Slovensku sú však údaje v Zelenej správe podhodnotené (Osobná komunikácia autorov so zástupcami poisťovní). Na porovnanie za všetky druhy neživotného poistenia v roku 2018 všetky komerčné poisťovne na Slovensku vyplatili 49% z prijatého poistného na poistných náhradách (NBS, 2018). Celkový záujem o komerčné poistenie zo strany poľnohospodárov je stabilný. Negatívne ho ovplyvnila kríza v rokoch 2009 a 2010 a v tomto roku aj rozsiahle povodne a záplavy. Na druhej strane zavedenie štátnej pomoci v roku 2007 na celkové zaplatené poistné pôsobilo pozitívne.

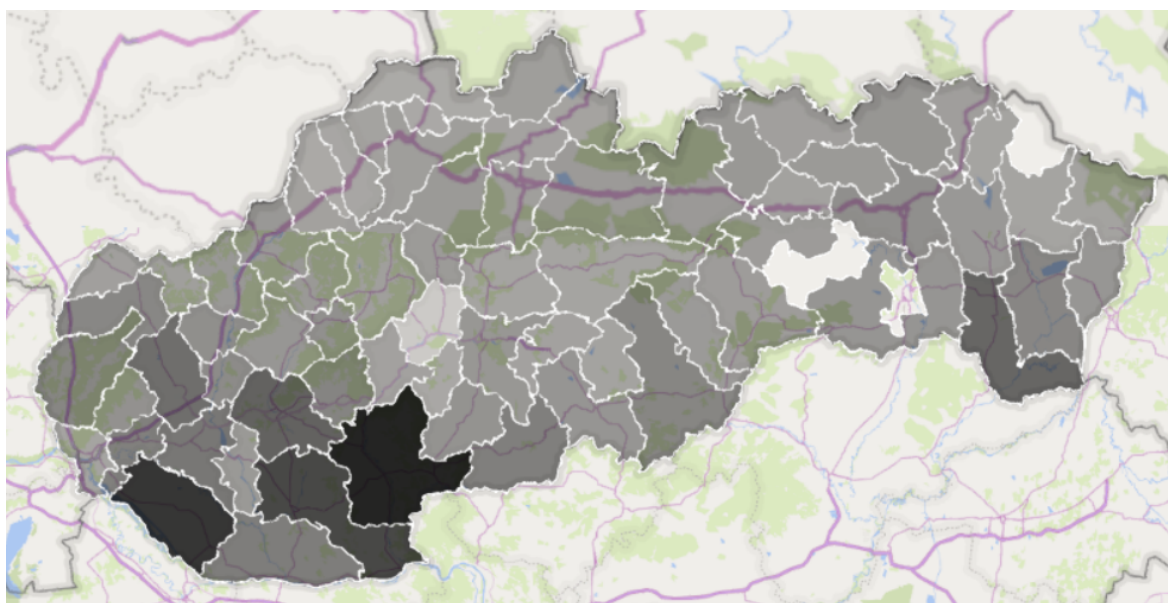
Graf 36 Vývoj zaplateného poistného a poistných náhrad spolu za poistenie plodín a zvierat na Slovensku v mil. EUR

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Najviac poistného na Slovensku zaplatili v roku 2017 okresy v Podunajskej a Východoslovenskej nížine, kde je zároveň koncentrovaná poľnohospodárska produkcia. Existuje len málo okresov (Gelnica, Medzilaborce, Košice I-IV, Bratislava V) bez poistenia plodín alebo zvierat. Zoznam okresov v SR s výškou zaplateného poistného v roku 2017 sa nachádza v prílohe.

Obrázok 5 Zaplatené poistné podľa okresov na Slovensku v roku 2017

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné spracovanie

Vysvetlivky: tmavšia farba indikuje vyššie zaplatené poistné za poistenie plodín a hospodárskych zvierat

V roku 2017 zaplatené poistné v ôsmich okresoch SR s najvyšším zaplateným poistným tvorilo viac ako 50% celkového poistného zaplateného na Slovensku. Poistné na poistenie plodín a zvierat vo výške viac ako 100 tis. EUR bolo v roku 2017 zaplatené v 20 okresoch z celkového počtu 79 okresov na Slovensku.

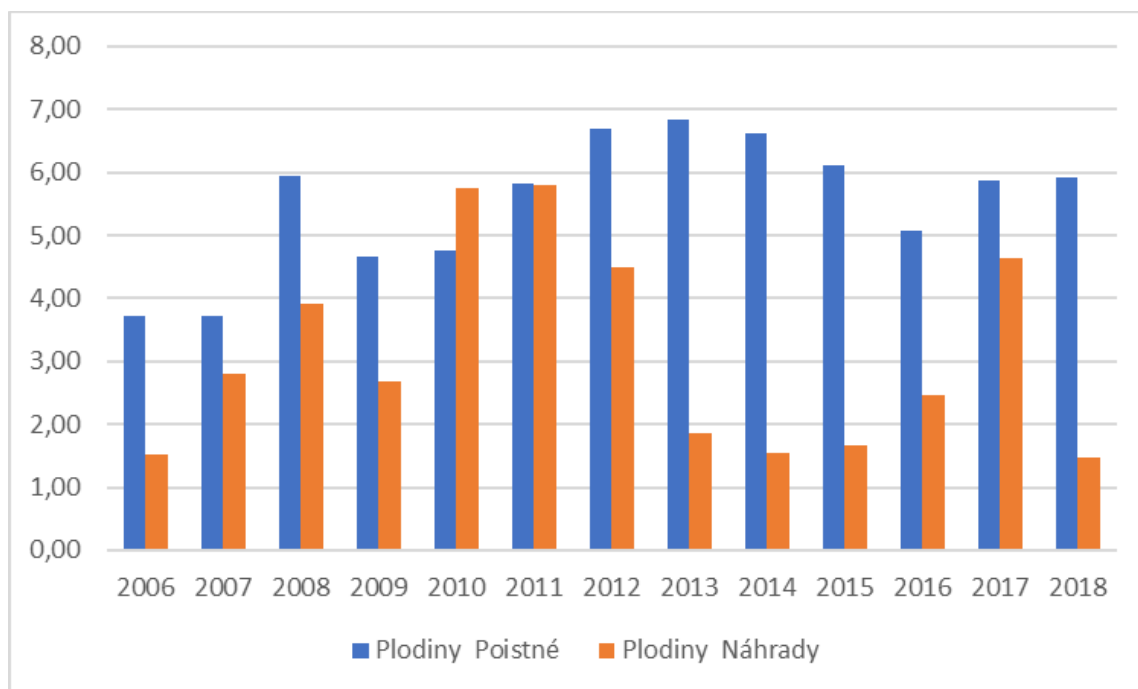
Tabuľka 23 Dvadsať okresov na Slovensku z najvyšším zaplateným poistným v roku 2017

Okres	Zaplatené poistné v EUR
Levice	909 227
Dunajská Streda	769 914
Nové Zámky	633 842
Nitra	435 924
Trebišov	403 204
Trnava	344 503
Galanta	276 584
Komárno	233 811
Veľký Krtíš	221 196
Senec	215 237
Zlaté Moravce	181 921
Rimavská Sobota	171 708
Malacky	171 166
Michalovce	165 848
Senica	161 281
Hlohovec	131 562
Piešťany	108 650
Prešov	107 224
Bratislava II	104 768
Partizánske	100 020

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

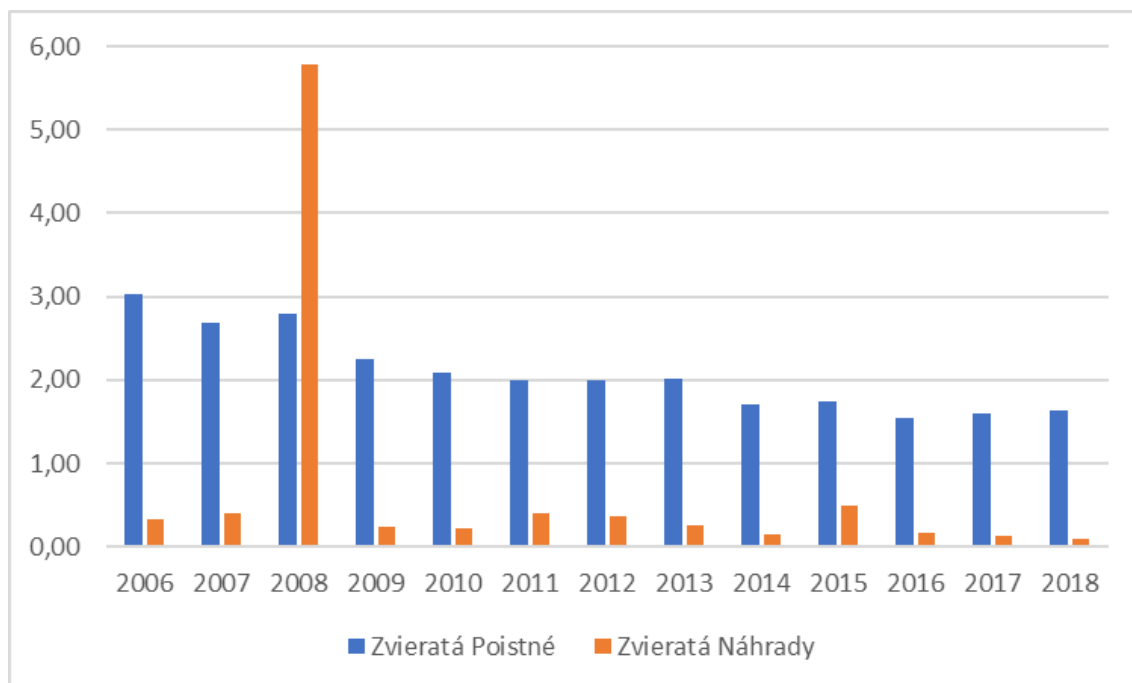
V roku 2017 bolo podľa IL MPRV SR poistených v rámci poistenia plodín celkom 549 fariem (3,15% celkového počtu fariem registrovaných v IACS v roku 2017) a v rámci poistenia hospodárskych zvierat 311 fariem (1,65% celkového počtu fariem registrovaných v IACS v roku 2017). Niektoré farmy mali aj poistenia plodín a aj poistenie hospodárskych zvierat. Celkovo bolo v roku 2017 poistených v rámci poistenia plodín alebo poistenia hospodárskych zvierat 701 fariem (3,72% celkového počtu fariem registrovaných v IACS v roku 2017). Tieto farmy predstavovali z hľadiska výmery 772 510 ha (41,4% všetkej pôdy v LPIS). Ich tržby z rastlinnej výroby boli 496 mil. EUR čo predstavuje 45% podiel na celkových tržbách z rastlinnej výroby sektora (ŠÚ, 2018). Tržby zo živočíšnej výroby poistených fariem dosiahli 347 mil. EUR čo predstavuje 46% podiel na celkových tržbách zo živočíšnej výroby sektora (ŠÚ, 2018). Z dostupných údajov však nie je možné identifikovať akú časť a štruktúru produkcie mali farmy poistené. Údaj o celkovom počte poistených fariem ako aj o celkovej veľkosti poistného trhu v poľnohospodárstve na Slovensku je považovaný zástupcami poisťovní za nízky a neodrzakľujúci realitu (Osobná komunikácia so zástupcami poisťovní na Slovensku). Dôvodom môže byť nekompletnosť údajov v databáze IL MPRV SR.

Graf 37 Vývoj zaplateného poistného a poistných náhrad za poistenie plodín na Slovensku v mil. EUR

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Graf 38 Vývoj zaplateného poistného a poistných náhrad za poistenie zvierat na Slovensku v mil. EUR

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Zaplatené poistné závisí od objemu produkcie, ziskovosti ako aj podielu rastlinnej a živočíšnej produkcie v krajine. Na Slovensku výnosy v bežných cenách v poľnohospodárstve od roku 2008 stagnujú. Celkové výnosy sektora boli v roku 2008 2,708 Mld. EUR (prepočítané konverzným kurzom)

a v roku 2018 2,908 Mld. EUR. Zisk sektora v roku 2008 bol 54,7 Mil. EUR a v roku 2018 99,5 Mil. EUR. Z hľadiska výnosov a rentability sektora bol kritický rok 2009. Dôvodom prepadu výnosov boli nepriaznivé klimatické podmienky ako aj prepad cien vybraných komodít. Farmy generujú v prevažnej väčšine (cca. 70%) zisk, ale celková rentabilita v poľnohospodárstve na Slovensku je nízka.

Tabuľka 24 Vývoj výnosov, nákladov a zisku v rokoch 2008-2018 v bežných cenách (v mil. EUR)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Výnosy	2718,9	1775,8	2019	2434,6	2362	2349,1	2400,3	2230,7	2231,5	2947,3	2908,5
Náklady	2664,3	1879,3	2032,9	2361	2327,9	2351,6	2334,6	2193,9	2181,1	2828,0	2809,0
Zisk	54,7	-103,5	-13,9	73,6	34,1	-2,5	65,7	36,8	50,4	119,3	99,5

Zdroj: Zelená správa MPRV SR

Z hľadiska produkcie sa farmy na Slovensku zaoberajú najmä rastlinnou výrobou, ktorej produkcia rastie a živočíšna výroba klesá. V roku 2008 tvoril podiel živočíšnej produkcie 55% a predstavoval hodnotu 1,003 Mld. EUR. V roku 2018 klesol podiel živočíšnej produkcie na 40% a predstavoval hodnotu 0,858 Mld. EUR.

Tabuľka 25 Vývoj Hrubej poľnohospodárskej produkcie, rastlinnej a živočíšnej výroby v rokoch 2008-2018 (v mil. EUR)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
HPP	1820	1644,1	1696,8	2090,9	2213,2	2233,4	2202,6	1944,5	1945	2160,9	2138,8
RV	816,4	876,2	957,9	1238,3	1230,6	1244,2	1309,5	1160,8	1213,6	1294,2	1280,7
ŽV	1003,6	767,9	738,9	852,6	982,6	979,3	893,1	783,7	731,4	866,7	858,1
Podiel RV	45%	53%	56%	59%	56%	56%	59%	60%	62%	60%	60%
Podiel ŽV	55%	47%	44%	41%	44%	44%	41%	40%	38%	40%	40%

Zdroj: Zelená správa MPRV SR

Od vstupu SR do EÚ došlo k výraznému posunu v štruktúre produkcie. Dominujú komodity, ktoré nie sú náročné na ľudskú prácu, majú nižšiu pridanú hodnotu a umožňujú využitie ekonomickej z rozľahu. Najviac fariem sa zaoberá produkciou obilnín a olejnin. Producentov ovocia a zeleniny je málo a ich počet výrazne klesá.

5.4 Ponuka komerčných poisťovní

Poistenie plodín a hospodárskych zvierat ponúkajú na Slovensku komerčné poisťovne. Ich produkty, poistiteľné riziká ako aj podmienky poistenia sa líšia. V nasledovnej časti analyzujeme produkty 4 komerčných poisťovní v SR, ktoré na Slovensku ponúkajú poistenie plodín a hospodárskych zvierat.

Agra poisťovňa - Österreichische Hagelversicherung-Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit.

Poisťovňa Agra sa špecializuje výlučne na poistenie plodín a hospodárskych zvierat a má významný podiel na poistnom trhu na Slovensku. Ide o poisťovňu, ktorej produkty sú výsledkom dlhodobých skúseností tak z poistného trhu v Rakúsku, ako aj ďalších 4 európskych krajín vrátane susedných Čiech ako i Maďarska. Detailná analýza produktov sa nachádza v prílohe (Tabuľky 40-43).

V rámci poistenia plodín na Slovensku ponúkala k aprílu 2020 9 poistných produktov: Agrar Basis, Agrar Univerzál, Agrar Paušál, Indexové poistenie sucha, Cukrová repa Univerzál, Mak Univerzál, Ovocie (tri varianty), Vinič (3 varianty) a Záhradníctvo.

Produkty v rámci jednotlivých plodín kryjú rôzne riziká. Krupobitie tvorí základ a je najčastejšie poisťované riziko. Pri obilninách, olejninách, strukovinách a cukrovej repe je najčastejšie poisťované krupobitie, požiar, víchrica. Poľnohospodármi menej často poisťované sú riziká záplava, povodeň, jarný a zimný mráz. V posledných rokoch sa čoraz viac poisťujú farmári voči riziku sucha, keďže poisťovňa ako jediná v posledných rokoch rozširuje paletu poistiteľných plodín voči tomuto riziku. Pri ovocí (kôstkoviny, jadroviny a bobuľoviny) je najčastejšie poisťované krupobitie, víchrica a mráz (výlučne pri jablkách, hruškách a jahodách). Pri viniči je možné poistiť výlučne krupobitie a mráz a v prípade zeleniny len krupobitie resp. v prípade skleníkov a fóliovníkov krupobitie, tiaž snehu a víchricu.

Podmienky poistenia sa líšia v závislosti od produktu ako aj poistenej plodiny. V prevažnej väčšine je krytá škoda nad 8% poistnej hodnoty a spoluúčasť si môže poľnohospodár zvoliť od 0%-20%, čo má výrazný vplyv na poistné. Poistná sadzba je najčastejšie 1-3% poistnej sumy z hektára v prípade poľných plodín. Pri ovocí, zelenine a iných špeciálnych plodinách je sadzba výrazne vyššia a keďže ide o vyššiu poistnú hodnotu na hektár je aj suma zaplatená farmárom podstatne vyššia. Pri súčasných produktoch farmár znáša riziko zvyčajne na úrovni 10% hodnoty plodiny.

Poistenie zvierat kryje riziká nákazy, akútnej otravy toxickými látkami, zásahu elektrickým prúdom, živelné riziká, infekcie, parazity ako aj škody na plemenných zvieratách. Poisťovňa poisťuje len hovädzí dobytok, ošípané a ovce. Chovateľ zvierat si môže zvoliť buď len riziko nákazy, alebo zahrnutie viacerých rizík. Spoluúčasť je 0 % a poistná sadzba sa pohybuje od 0,8%-1,5%. Poistná sadzba v prípade plemenných zvierat je 9% so 4%-nou spoluúčasťou. Chovateľ znáša riziko na veľmi nízkej úrovni poistenej hodnoty zvierat.

Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.

Poisťovňa Allianz je univerzálna poisťovňa, ktorá má vo svojom produktovom portfóliu aj produkty poistenia plodín a hospodárskych zvierat. Historicky od roku 2002 prebrala portfólio Slovenskej poisťovne, ktorá bola v tom období dominantná na trhu poľnohospodárskeho poistenia. Detailná analýza produktov sa nachádza v prílohe (Tabuľky 44-47).

V rámci poistenia plodín poľnohospodárom ponúkala k aprílu 2020 možnosť poistenia konkrétnych rizík pre jednotlivé druhy plodín. Neponúka produkty ako poisťovňa Agra.

Základným rizikom, proti ktorému sa poľnohospodári najčastejšie poistujú a je dostupné pri všetkých plodinách je krupobitie. Nasleduje víchrica a požiar. Menej často sa poistujú poľnohospodári proti rizikám povodne, záplavy, sucha pri vzhádzaní, jarného mrazu a vyzimovania. Poisťovňa poistuje aj chmeľ proti víchrici. Možnosti poistenia ovocia a zeleniny sú menšie ako možnosti poistenia obilnín, olejnin a strukovín. Pri poistení cukrovej repy existuje možnosť poistenia úrody alebo nákladov.

Podmienky poistenia sa líšia na základe lokality, klienta a poistenej plodiny. Typická spoluúčasť z poistného plnenia je 20% a poistná sadzba je pri poľných plodinách 1-3%, pri ovocí 4-11% a viniči 5-10%. Pri súčasných produktoch farmár znáša riziko zvyčajne na úrovni 10% hodnoty plodiny.

Poistenie zvierat ponúka širšie možnosti v porovnaní s Agra poisťovňou. Poistiť je možné hovädzí dobytok, hydinu, ošípané, ovce, kozy, kone a dojnice. Viac ako 90% klientov si poistuje súbor rizík (nákaza, infekčné choroby, elektrický prúd, otrava, živel, prehriatie organizmu). Len málo klientov si poistuje jednotlivé škody. Spoluúčasť je zvyčajne 10%-20% a poistná sadzba sa pohybuje od 0,9%-1,5%. Vyššia sadzba je v prípade jednotlivých škôd a to vo výške 6%-8%. Chovateľ znáša riziko na úrovni 10%-20% poistenej hodnoty zvierat.

Generali poisťovňa, a. s.

Generali poisťovňa je univerzálna poisťovňa, ktorá poskytuje poistenie plodín a hospodárskych zvierat na Slovensku dlhodobo. Detailná analýza produktov sa nachádza v prílohe (Tabuľky 48-51).

V rámci poistenia plodín dominuje poistenie proti krupobitiu. Najčastejšie poisťovňa poistuje obilniny, olejnin a strukoviny proti krupobitiu, požiaru a víchrici. Pri olejninách a obilninách je často poistované sucho pri vzhádzaní. Pri ovocí poisťovňa kryje len krupobitie, víchricu a jarný mráz a pri zelenine krupobitie, víchricu, jarný mráz, povodeň a záplavu. Generali poisťovňa nemá vytvorené balíky rizík, ale farmár si môže zvoliť rôzne kombinácie rizík pri každej plodine.

Z hľadiska podmienok poistenia je štandardnou spoluúčasť pri poistnom plnení 10%-20%. Poistná sadzba pri plodinách na ornej pôde je 1%-4% a pri ovocí a zelenine 5%-10%. Celkovo existuje maximálny limit na poistné plnenie vo výške 20% v prípade jarného mrazu a maximálny limit na poistné plnenie vo výške 20% v prípade zimného mrazu.

Poistenie zvierat je obdobné s poistením Allianz poisťovne. Poisťovňa poistuje hovädzí dobytok, hydinu, ošípané, ovce, kozy a králiky. Najčastejšie chovatelia poistujú HD, ošípané a ovce. Chovatelia si poistujú súbor rizík a nie jednotlivé škody. Spoluúčasť je 10%-20% a poistná sadzba sa pohybuje od 0,9%-1,5%. Vyššia sadzba je v prípade jednotlivých škôd a to vo výške 6,4%-9%. Chovateľ znáša riziko na úrovni 10%-20% z výšky škody.

UNIQA poisťovňa, a.s.

Poisťovňa Uniqa je univerzálna poisťovňa, ktorá pre poľnohospodárov na Slovensku ponúka len poistenie hospodárskych zvierat. Poistenie plodín neponúka.

Poistenie zvierat v poisťovni Uniqa je výrazne obmedzené. Poisťovňa postúpila svoj poistný kmeň poisťovni Agra. Trhový podiel poisťovne Uniqa je minimálny a jej produkty sú identické s produktami poisťovne Generali.

Z analýzy poistných produktov vyplýva, že poisťovne majú diferencované produkty s rôznymi spoluúčasťami, rôznymi sadzbami, ale aj s rôznou mierou pokrytia rizík. Produkty preto nie sú unifikované a nedajú sa jednoducho medzi sebou porovnať. Napríklad pri vyššej miere spoluúčasti sa sadzby poistného znižujú alebo pri pokrytí väčšieho množstva rizík sa spoluúčasť alebo sadzba mení. Poľnohospodári nemajú možnosť poistiť niektoré riziká vôbec alebo sú ich možnosti obmedzené. Na Slovensku chýba poistenie straty na výnose spôsobené vegetačným suchom. Súčasné produkty sú pre poľnohospodárov málo atraktívne. Taktiež poisťovne len veľmi obmedzene poisťujú ovocie a vinič proti mrazu a pri kôstkovinách (marhule, broskyne a čerešne) nie je táto možnosť vôbec. Niektoré poisťovne nových klientov proti riziku mrazu nepoisťujú vôbec.

Poistenie špeciálnej rastlinnej výroby (ovocia, viniča a zeleniny) je podstatne finančne náročnejšie. V porovnaní s plodinami na ornej pôde je poistenie ovocia a zeleniny niekoľkonásobne drahšie. Dôvodom sú vyššie poistné sadzby ako aj vyššia poistná hodnota.

Pri súčasnej situácii produktov komerčného poistenia na Slovensku **len málo produktov spĺňa** podmienku článku 70 návrhu nariadenia o strategických plánoch. Tá stanovuje, aby sa podpora poskytovala len na **krytie strát vo výške najmenej 20 %** priemernej ročnej výroby alebo príjmu poľnohospodára za predchádzajúce obdobie troch rokov alebo trojročného priemeru za predchádzajúce obdobie piatich rokov s vylúčením najvyššieho a najnižšieho údaju. Z analýzy poistných produktov vyplýva, že väčšina súčasne existujúcich produktov poľnohospodárskeho poistenia úrod a zvierat má franšízu menšiu ako 20% (Tabuľky 40-51 v prílohe).

5.5 Štátna pomoc na riadenie rizík v poľnohospodárstve na Slovensku

Európska komisia stanovuje pravidlá pre štátnu pomoc, ktorú musia jednotlivé členské štáty rešpektovať. Pre programové obdobie 2014-2020 je regulácia daná 2 normami, ktoré určujú aj systém schvaľovania:

- i) podľa Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014 z 25. júna 2014, ktorým sa určité kategórie pomoci v odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach vyhlasujú za zlučiteľné s vnútorným trhom pri uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) (ďalej len „ABER“),
- ii) podľa Usmernenia Európskej únie o štátnej pomoci v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach na roky 2014 až 2020 (2014/C 204/01)) (ďalej len „usmernenia“).

Možnosť využitia pomoci de minimis podľa Nariadenia Komisie (EÚ) č. 1408/2013 z 18. decembra 2013 o uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na pomoc de minimis v sektore poľnohospodárstva v platnom znení, nie je bližšie rozpracovaná z dôvodu nízkeho stropu pomoci (20 000 eur resp. 25 000 eur v priebehu troch účtovných období).

Štátna pomoc podľa ABER

Podľa ABER je schválenie štátnej pomoci jednoduchšie ako podľa usmernenia (2014/C 204/01). EK navrhnutú štátnu pomoc zaeviduje a pomoc nepodlieha podrobnému skúmaniu zo strany EK. Pomoc podľa ABER je určená najmä pre malé a stredné podniky. Nariadenie 702/2014 definuje najmä tieto účely na riadenie rizík:

1. Pomoc na náhradu škôd spôsobených nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe (článok 25)
2. Pomoc na náklady na prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat a škodcov rastlín a pomoc na nápravu škôd spôsobených chorobami zvierat alebo škodcami rastlín (článok 26)
3. Pomoc na mŕtve zvieratá (článok 27)
4. Pomoc na platby poistného (článok 28)
5. Pomoc na nápravu škôd spôsobených prírodnými katastrofami v odvetví poľnohospodárstva (článok 30)

V súčasnosti (apríl 2020) v oblasti riadenia rizík má Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR schválené schémy pomoci (ďalej len „schéma“), ktoré sú vypracované na základe Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014 z 25. júna 2014, ktorým sa určité kategórie pomoci v odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach vyhlasujú za zlučiteľné s vnútorným trhom pri uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) (ďalej len „ABER“)³⁾.

1. podľa článku 25 ABER:

- Schéma štátnej pomoci na náhradu škôd spôsobených nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe SA.54289(2019/XA);

2. podľa článku 26 ABER:

- Schéma štátnej pomoci na úhradu trhovej hodnoty hospodárskych zvierat v dôsledku nariadených veterinárnych opatrení v znení dodatku č. 2 SA. 55617(2019/XA);

³⁾ stav k 30. 4. 2020; schémy sú zverejnené na webovom sídle MRPV SR
<https://www.mpsr.sk/index.php?navID=347&id=8826>

- Schéma štátnej pomoci na prevenciu, kontrolu a eradikáciu ochorení zvierat v znení Dodatku č. 2 SA.56048(2019/XA);

3. podľa článku 27 ABER:

- Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat SA.55372(2019/XA);

4. podľa článku 28 ABER:

- Schéma štátnej pomoci na platby poistného v poľnohospodárskej prvovýrobe v znení Dodatku č. 1 SA.55207.

Oprávnenými príjemcami pomoci podľa uvedených schém sú mikro, malé a stredné podniky (MSP), zadané v prílohe 1 k ABER.

Posledným účelom v oblasti riadenia rizík, ktorý nie je pokrytý schémou je poskytovanie pomoci na nápravu škôd spôsobených prírodnými katastrofami v odvetví poľnohospodárstva (článok 30 ABER). Na základe uvedeného článku je možné vypracovať schému pomoci, ktorá by medzi oprávnených príjemcov pomoci mohla zahrnúť aj veľké podniky, hoci by išlo o schému podľa ABER.

S ohľadom na komplexnosť systému riadenia rizík je nutné medzi oprávnených príjemcov pomoci zahrnúť všetky podniky. Schémy pre veľké podniky sa musia notifikovať EK a jednotlivé opatrenia musia vychádzať z príslušných kapitol Usmernení Európskej únie o štátnej pomoci v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach na roky 2014 až 2020 (2014/C 204/01) (ďalej len „usmernenia“). Schémy podľa usmernení nie sú v súčasnosti vypracované. Z hľadiska zabezpečenia celého sektora pre oblasť riadenia rizík je potrebné dopracovať predmetné schémy, aby bola pokrytá možnosť poskytnutia pomoci aj pre veľké podniky v celom rozsahu opatrení zadefinovaných v normách EK upravujúcich poskytovanie štátnej pomoci na riadenie rizík a krízové riadenie (ABER, usmernenia). Usmernenia v kapitole 1.2. definujú opatrenia na riadenie rizík a krízové riadenie nasledovne:

- Pomoc na náhradu škôd spôsobených prírodnými katastrofami alebo mimoriadnymi udalosťami (podkapitola 1.2.1.1. usmernení);
- Pomoc na náhradu škody spôsobenej nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe (podkapitola 1.2.1.2. usmernení);
- Pomoc na náklady na prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat a škodcov rastlín a pomoc na náhradu škôd spôsobených chorobami zvierat a škodcami rastlín (podkapitola 1.2.1.3. usmernení);
- Pomoc na mŕtve hospodárske zvieratá (podkapitola 1.2.1.4. usmernení);
- Pomoc na náhradu škôd spôsobených chránenými zvieratami (podkapitola 1.2.1.5. usmernení);
- Pomoc na platby poistného (podkapitola 1.2.1.6. usmernení) – v závislosti od spôsobu financovania platieb poistného (zdroje SPP alebo štátna pomoc);
- Pomoc na finančné príspevky do vzájomných fondov (podkapitola 1.2.1.7. usmernení) – v závislosti od riadenia ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík.

Pre účely riadenia katastrofických rizík v poľnohospodárstve v podmienkach SR navrhovaný rizikový fond vyžaduje budovanie administratívnych a organizačných štruktúr a kapacít ako je to uvedené v návrhu na vytvorenie rizikového fondu.

BOX 4 Návrh MPRV SR na zriadenie rizikového fondu

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020 obsahovalo záväzok, že „Vláda navrhne funkčný poisťovací systém za participácie štátu, komerčných poisťovní, prvovýrobcov a ostatných hráčov na agrárnom trhu s cieľom zmierniť dopady škôd spôsobených volatilitou klimatických zmien, ktoré komerčné poisťovne nepoistujú“.

MPRV SR na základe vládneho vyhlásenia navrhlo vytvoriť fond ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík v poľnohospodárstve (ďalej len „rizikový fond“). Tento štátny fond má poskytovať kompenzačné platby za hospodárske straty spôsobené nepriaznivými udalosťami v rastlinnej výrobe a živočíšnej výrobe.

Rizikový fond nemá kompenzovať škody, ktoré je možné komerčne poistiť a kompenzácie z rizikového fondu môžu čerpať len poľnohospodári, ktorí sú komerčne poistení.

Vytvorenie rizikového fondu vyžaduje vznik 19 nových riadiacich pozícií v štyroch orgánoch rizikového fondu:

- i. Riaditeľ fondu
- ii. Správna rada – štatutárny orgán fondu, rozhoduje najmä o strategických záležitostiach,
- iii. Dozorná rada – preskúmava rozhodnutia správnej rady, kontroluje hospodárenie,
- vi. Odvolacia rada – odvolací orgán.

Okrem toho majú byť zriadené nasledovné odborné útvary fondu s bližšie určeným počtom zamestnancov:

- kancelária riaditeľa fondu;
- odbor monitorovania a vyhodnocovania klimatických rizík;
- odbor monitorovania a vyhodnocovania rizík v rastlinnej výrobe;
- odbor monitorovania a vyhodnocovania rizík v živočíšnej výrobe;
- odbor monitoringu stavu poľnohospodárskych pôd; a
- odbor štátnej pomoci.

Na financovanie prevádzky fondu je v návrhu stanovený limit na úrovni 5% z celkovej sumy príjmov. Kompenzácie za straty sa poskytnú len za škodu viac ako 20% priemernej ročnej produkcie za konkrétnu komoditu. Použijú sa údaje na úrovni farmy, alebo údaje ŠÚ SR. Straty musia byť potvrdené Slovenským hydrometeorologickým ústavom, Ústredným kontrolným a skúšobným ústavom poľnohospodárskym alebo Štátnou veterinárnou a potravinovou správou. Maximálna výška odškodnenia z rizikového fondu je navrhnutá do výšky 75% škody. Kompenzácia má závisieť od rozhodnutia správnej rady, disponibilných finančných zdrojov a povahy konkrétnej nepriaznivej udalosti.

Návrh neobsahuje explicitne uvedené riziká, ktoré by mal rizikový fond kryť. Odhad potrebných finančných prostriedkov vychádza z hodnoty hrubej poľnohospodárskej produkcie vynásobenej percentom podielu poisťovacieho odvetvia na HDP v SR (dolná hranica) a v krajinách OECD (horná hranica). Výsledný objem potrebných zdrojov je v intervale od 30,06 po 86,50 mil. EUR ročne, čo je suma bez nákladov na prevádzku, zaistenie, obhliadky, náklady na provízie, a pod. V návrhu nie je uvedený spôsob obhliadok škôd resp. nie sú vyčíslené počiatočné náklady na vytvorenie, náklady na správu a fungovanie rizikového fondu. Návrh nepočíta so zapojením zástupcov komerčných poisťovní alebo sprostredkovateľov poistenia.

Návrh uvádza, že potrebná suma na financovanie na úrovni 31,8 mil. EUR bude získaná zo zdrojov:

- i. Štátneho rozpočtu (24,1 mil. EUR)
- ii. Poľnohospodárov na základe obhospodarovanej pôdy a VDJ (5,6 mil. EUR)
- iii. Dane z poistenia podľa zákona č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2,1 mil. EUR)

Z legislatívneho hľadiska návrh navrhuje obsahovú náplň zákona o fonde ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík. Z hľadiska obsahu návrh analogicky kopíruje zákon č. 310/2019 Z. z. o Fonde na podporu športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Riziká vytvorenia fondu podľa návrhu:

- i. Odhad výšky finančných prostriedkov fondu nevychádza z priemernej hodnoty škôd, ktoré by mal fond poľnohospodárom kompenzovať. Odhad potrebných finančných prostriedkov vychádza z hodnoty hrubej poľnohospodárskej produkcie vynásobenej percentom podielu poisťovacieho odvetvia na HDP v SR (dolná hranica) a v krajinách OECD (horná hranica). Fond má kryť nepoistiteľné a ťažko poistiteľné riziká, ktoré komerčné poisťovne nepoistujú kvôli vyššej rizikovosti a často systematickému charakteru. Odhad priemernej hodnoty škôd z ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík, ktoré má fond kompenzovať je vzhľadom k veľkosti trhu pre poistiteľné riziká relatívne vysoký a je vysoký aj v porovnaní s priemernou úrovňou ex post kompenzácií. V súčasnosti poisťovne získajú na poistnom za poistiteľné riziká približne 10 mil. EUR ročne. Návrh počíta len s priemernými ročnými výdavkami fondu. Nie je odhadnutá variabilita výdavkov, ktorá môže byť vysoká a tým ovplyvniť aj udržateľnosť fondu.
- ii. Neexistuje návrh infraštruktúry a fungovania fondu vrátane ľudských kapacít a IT. Nie je vyriešený spôsob poukazovania, kontroly a informovania poľnohospodárov o veľkosti povinného príspevku do fondu na základe hektárov a VDJ. Bude potrebné zabezpečiť kvalifikovanú obhliadku škôd, ich kvantifikáciu ako aj administráciu až po vyplatenie kompenzácie. Návrh nepočíta so zapojením komerčných poisťovní a s využitím ich know-how.
- iii. Finančné zabezpečenie potrebných prostriedkov trojzdrojovým financovaním vychádza z predpokladu zapojenia všetkých poľnohospodárov v plnej miere jednak do fondu ako aj do existujúceho systému komerčného poistenia. Takáto situácia nie je bežná v žiadnej členskej krajine EÚ. Príspevok poľnohospodárov je počítaný na základe všetkých hektárov a VDJ na Slovensku. Príspevok z dane poistenia vychádza z plnej poistenosti produkcie komerčným poistením. Miera poistenia je súčasnosti pritom na úrovni 35% (Revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka, záverečná správa, 2019, konzultácie s komerčnými poisťovňami a makléorskými spoločnosťami).
- iv. Dlhodobé fungovanie fondu bude závislé najmä na zdrojoch štátneho rozpočtu. Predpokladá sa pritom stabilná každoročná výška príspevku, pričom straty poľnohospodárov z nepoistiteľných a ťažkopoistiteľných rizík sú z hľadiska veľkosti rôzne.
- v. Fond bude v princípe predstavovať poisťovňu, ktorá vytvorí detailné podmienky nárokov na kompenzácie škôd. Poľnohospodári budú do fondu prispievať a v prípade škôd budú očakávať kompenzáciu. Návrh nerieši problém prípadného nedostatku zdrojov.

Súčasnému systému riadenia rizík by výrazne pomohla stabilita financovania. Slovensko nemá v štátnom rozpočte každoročne vyčlenenú sumu na schémy štátnej pomoci, čo výrazne obmedzuje stabilitu riadenia rizík v poľnohospodárstve. Farmári si nemôžu byť istí, či a v akej výške budú odškodnení. Pre potreby fungovania riadenia rizík bez nutnosti vytvárania novej inštitúcie je potrebné zabezpečiť dostatočné finančné zdroje na krytie schém pomoci v stabilnej a predvídateľnej výške a zabezpečiť, aby suma nevyčerpaných finančných prostriedkov z predchádzajúceho rozpočtového roku prešla do nového obdobia. Z hľadiska efektívnosti použitia verejných zdrojov je existujúci systém oveľa lepší ako navrhované vytvorenie rizikového fondu vo forme inštitúcie, ktorý by bol značne administratívne náročný a drahý.

5.6 Prehľad poistenia plodín a hospodárskych zvierat vo vybraných členských štátoch EÚ

Riadenie rizika v poľnohospodárstve v EÚ nie je centralizované. V každom členskom štáte v podstate existuje unikátny systém.

Poistenie plodín

Možnosť poistenie úrody v rastlinnej výrobe existuje vo všetkých členských štátoch Európskej únie. Miera poistenosti fariem je však rôzna. V niektorých členských štátoch je poistených menej ako 5% poľnohospodárov, resp. 5% poľnohospodárskej pôdy (Litva, Lotyšsko, Fínsko), kým v Rakúsku, Maďarsku, Grécku alebo na Cypre je poistených viac ako 80% poľnohospodárov, resp. 80% poľnohospodárskej pôdy. Priemerná poistenosť podľa členských štátov je okolo 40 až 50% poľnohospodárov, resp. pôdy.

Poistné produkty sú buď orientované na jedno riziko, hlavne ľadovec, kombinované poistenie niekoľkých rizík, alebo na viacerých rizík (multiperil). Závisí to od členského štátu. Poistenie viacerých rizík existuje s výnimkou Belgicka a Dánska vo všetkých členských štátoch. Sucho je vo väčšine členských štátov vylúčené z poistenia, t.j. komerčné poisťovne nepoistujú proti suchu vôbec, alebo len vo veľmi limitovanej miere v niekoľkých členských štátoch (Rakúsko). V Rakúsku má poistenie proti jednému riziku (ľadovec) viac ako 60% poľnohospodárov a len 20% poľnohospodárov má poistenie proti viacerým rizikám. V Nemecku až 72% poľnohospodárov má poistenie proti ľadovcu, kým poistenie proti viacerým rizikám má zabezpečené menej ako 5% poľnohospodárov a poistenie proti suchu a mrazu dokonca len menej ako 0,5% poľnohospodárov. V Maďarsku, Taliansku a Španielsku je poistenie proti viacerým rizikám štandardom.

Poistné na hektár za poistenie jedného rizika je v členských štátoch v rozsahu od 4 EUR do 70 EUR, pri poistení proti viacerým rizikám je poistné v rozsahu od 16 EUR do 77 EUR. Poistné závisí od mnohých faktorov (ako je rizikovosť daného územia, hodnota produkcie, výška spoluúčasti, a pod.).

Vo všetkých členských štátoch je možnosť poistiť väčšinu, alebo dokonca všetky plodiny. V približne polovici členských štátov si poľnohospodári nemajú možnosť vybrať proti ktorým rizikám sa chcú poistiť. Existuje tam len možnosť poistenia proti konkrétnemu balíku rizík.

V Poľsku, Maďarsku, Bulharsku, Grécku a na Cypre existuje povinnosť participovať na poistení pre všetkých poľnohospodárov. Napríklad v Poľsku poľnohospodár, ktorý poberá priame platby musí mať poistenie aspoň polovice plochy farmy. Inak za nepoistenú pôdu zaplatí pokutu okolo 2 EUR na ha. V Bulharsku farmy nemôžu poberať podpory, pokiaľ nemajú poistenie. Na Cypre a v Grécku je poistenie povinné prostredníctvom národných programov.

Niektoré členské štáty dotujú zaplatené poistné na komerčné poistenie zo zdrojov SPP. Ide hlavne o Chorvátsko, Estónsko, Francúzsko, Taliansko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Belgicko, Holandsko, Rumunsko a obmedzenej miere v Nemecku. Podpora je zabezpečovaná podľa článku 37 Nariadenia EP a Rady 1305/2013 alebo v rámci SOT.

V rámci štátnej pomoci v súčasnosti zabezpečujú podporu poľnohospodárskeho poistenia v Rakúsku, Česku, Bulharsku, Španielsku, Poľsku, Portugalsku a Slovinsku. Miera podpory je najčastejšie na úrovni 65% zaplateného poistného.

Poistenie môže byť založené na individuálnom princípe, keď sa konkrétny farmár poistí sám a zohľadňuje sa jeho škoda na farme alebo na plodine, alebo sa v niektorých členských štátoch využíva

regionálny princíp, kedy nárok na poistné plnenie vzniká, keď škoda dosiahne určitú prahovú úroveň v danom regióne. Vo veľkej väčšine poistné systémy zohľadňujú individuálnu škodu, kým indexové poistenie je menej rozvinuté. Najznámejšie indexové poistenie je poistenie sucha v Rakúsku. V obmedzenom množstve sa indexové poistenie aplikuje v Nemecku, Francúzsku, Estónsku, Litve a aj na Slovensku.

Tabuľka 26 Poistenie plodín v členských štátoch EÚ

ČŠ	Poistenosť (% fariem, v prípade DE a FR % plochy)			Poistiteľné riziká					Charakteristiky poistenia					Podpora zaplateného poistného			Spoluúčasť		Počet poisťovní
	Spolu (%)	Jedno riziko (%)	Viaceré riziká (%)	Ladovec	Výchrica	Záplava/povodeň	Sucho	Mráz	Možnosť výberu rizik	Plodiny	Škoda na základe	Indexové poistenie	Povinné poistenie	Dostupnosť	Zdroj	Veľkosť podpory	Možnosť výberu	Spoluúčasť (%)	
Rakúsko	80	60	20	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Nie	Všetky	Áno	Áno	Nie	Áno	ČŠ	50%	Áno	10%	1
Belgicko	22	22	0	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Všetky	Áno	Nie	Nie	Plán	SPP	65%	Áno	5-10%	3
Bulharsko	5	NA	NA	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Všetky	Áno	Nie	Áno	Áno	ČŠ	65%	Nie	NA	12
Cyprus	100	NA	NA	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Niektoré	Áno	Nie	Áno	Nie	Nie	0	Nie	48-75%	1
Česká rep.	60-80	NA	NA	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Všetky	Áno	Nie	Nie	Áno	ČŠ	50%	NA	NA	6
Nemecko	77	72	5	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Všetky	Áno	Áno	Nie	Nie	SPP	50%	Áno	1-10%	6
Dánsko	<25	<25	0	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	NA	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	0	NA	NA	NA
Estónsko	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Nie	Áno	SPP	80%	Nie	NA	0
Grécko	100	NA	NA	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Nie	Väčšina	Áno	Nie	Áno	Nie	Nie	0	Nie	25%	3
Španielsko	68	0	68	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	NA	Všetky	Áno	Áno	Nie	Áno	ČŠ	28-75%	Nie	15%	Vefa
Fínsko	<5	NA	NA	Áno	Nie	Áno	Áno	Áno	Nie	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	0	Nie	Nie	2
Francúzsko	60	32	28	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Všetky	Áno	Áno	Nie	Áno	SPP	NA	Áno	25%	9
Chorvátsko	>50	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Áno	SPP	NA	NA	NA	NA
Maďarsko	90-100	0	90-100	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Väčšina	Áno	Nie	Áno	Áno	SPP	NA	Nie	20%	17
Írsko	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Taliansko	50	0	50	Áno	Nie	Áno	Áno	Áno	Áno	Všetky	Áno	Nie	Nie	Áno	SPP	65%	Áno	20%	25
Litva	2	0,5	1,5	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Niektoré	Áno	Áno	Nie	Áno	SPP	65%	Nie	15-25%	1
Luxembursko	>50	12	38	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Áno	SPP	65%	Áno	8-66%	1
Lotyšsko	<5	5	3	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Áno	SPP	50%	Nie	8%	2
Malta	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Áno	SPP	NA	NA	NA	NA
Holandsko	20	10	10	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Áno	SPP	62%	Áno	5-30%	4
Poľsko	<50	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Áno	Nie	Áno	Áno	ČŠ	50%	NA	NA	NA
Portugalsko	10	NA	NA	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Nie	ČŠ	NA	Áno	20%	3
Rumunsko	15	10	5	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Nie	SPP	NA	Áno	15%	12
Švédsko	<25	NA	NA	Áno	NA	NA	Áno	Áno	Nie	Väčšina	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	0	Nie	15%	2
Slovensko	12	8	4	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Všetky	Áno	Nie	Nie	Áno	ČŠ	40%	Áno	15%	4

Zdroj: EK (2018) Study on risk management in EU agriculture, vlastné spracovanie

Vysvetlivky: NA- údaj nedostupný

Pri aplikácii podpory poistenia v rámci SPP musí byť škoda na plodine alebo farme minimálne 20%. Členské štáty, ktoré využívajú štátnu pomoc takého obmedzenie nemajú. Od toho sa odvíja aj výška spoluúčasti. V Rakúsku je spoluúčasť 10%, v Nemecku 1 – 10%, vo Francúzsku 25%, v Taliansku 15 až 25%, kým v Holandsku 5 až 25%. Ostatné členské štáty majú podobné systémy.

Viac ako 10 poľnohospodárskych poisťovní existuje len v Bulharsku, Rumunsku, Španielsku, Taliansku a Maďarsku. Cyprus a Grécko majú poistenie poskytované cez štátne programy. Rakúsko má 1 poisťovňu, Česko 6, Nemecko 6, Holandsko 4, kým Litva aj Lotyšsko alebo Luxembursko len po jednej. Na Slovensku reálne existujú 3 aktívne komerčné poisťovne, ktoré ponúkajú poistenie plodín a hospodárskych zvierat.

Poistenie hospodárskych zvierat

Väčšina členských štátov má určitú formu poistenia zvierat. Niektoré krajiny nepoužívajú poistenie zvierat, ale majú k dispozícii vzájomné fondy. Ide napríklad o Belgicko alebo Dánsko. Poistenosť zvierat sa líši medzi členskými štátmi aj medzi jednotlivými druhmi zvierat. V mnohých členských štátoch majú poľnohospodári slobodu výberu proti ktorým chorobám poistia zvieratá, v iných členských štátoch sú presne stanovené rizika alebo balíky rizík. Najviac sa v členských štátoch EÚ poisťuje hovädzí dobytok, nasledujú ošípané, hydina, ovce a kozy. Vo väčšine členských štátov existuje poistenie proti priamym škodám, v niektorých aj poistenie proti následným škodám ako sú napríklad ekonomické škody v dôsledku povinnosti uzavrieť na určitý čas výrobné zariadenia.

Povinnosť poistiť si zvieratá existuje len v Bulharsku a Grécku, v ostatných členských štátoch je to na dobrovoľnej báze. Poistné sa podstatne líši medzi členskými štátmi aj medzi druhmi zvierat. Priemerné poistné pre hovädzí dobytok je napríklad 25 EUR na zviera, ale interval pre poistné v členských štátoch EÚ je veľmi široký, od 0,5 EUR až po 100 EUR na zviera.

Pre poistenie zvierat sa v EÚ podpora poistného z verejných zdrojov používa v menšom rozsahu ako pre poistenie plodín. Poistenie zvierat je podporované vo väčšine členských štátov v rámci štátnej pomoci, Taliansko používa na podporu poistenia zvierat aj štátnu pomoc aj článok 37 Nariadenia 1305/2013. Nemecko má čisto súkromné poistenie zvierat bez dotácií z verejných zdrojov. Niektoré členské štáty používajú na podporu riadenia rizika pri chove zvierat vzájomné fondy, ktoré sú podporované podľa článku 38 Nariadenia 1305/2013.

Spoluúčasť pri poistení zvierat sa pohybuje od 3 do 20%. Poistenie zvierat ponúkajú zväčša rovnaké poisťovne, ktoré ponúkajú aj poistenie úrody. Štruktúra poisťovní je pri zvieratách rovnaká ako pri poistení úrod. Väčšinou sú poisťovne koncentrované a na jednotlivých domácich trhoch členských štátov pôsobia minimálne počty poisťovní. Viac ako 5 poisťovní pôsobi v Bulharsku, Česku, Nemecku, Španielsku, Rumunsku alebo Francúzsku. Vzájomné fondy na poistenie zvierat alebo úrod existujú v Rakúsku, Belgicku, Dánsku, Francúzsku, Maďarsku, Holandsku a Taliansku.

Tabuľka 27 Poistenie hospodárskych zvierat v členských štátoch EÚ

ČS	Poistenosť (% fariem)		Riziká				Povinné poistenie	Podpora zaplateného poistného			Spoluúčasť		Počet poistovní
	Pokrytie rizík	Spolu (%)	Priame škody	Následné škody	Možnosť výberu rizík	Poistené zvieratá (priame a následné škody)		Dostupná	Zdroj	Podpora (%)	Možnosť výberu výšky	Spoluúčasť (%)	
Rakúsko	Áno	NA	Áno	Áno	Nie	Všetky	Nie	Nie	Nie	0	Nie	NA	NA
Belgicko	Nie	0	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	0	Nie	-	0
Bulharsko	Áno	NA	Áno	Nie	Áno	Všetky	Áno	Áno	ČS	NA	NA	NA	8
Cyprus	Nie	0	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	0	Nie	-	0
Česká rep.	Áno	NA	Áno	NA	NA	Všetky	Nie	Áno	ČS	50	NA	NA	6
Nemecko	Áno	25-45	Áno	Áno	Áno	Všetky	Nie	Nie	Nie	0	Áno	3-10	.> 8
Dánsko	Nie	0	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	0	Nie	-	0
Estónsko	Áno	2,13	Áno	Nie	Áno	Všetky	Nie	Áno	ČS	až do 65	Nie	0	2
Grécko	Áno	100	Áno	Nie	Nie	Väčšina	Áno	Nie	Nie	0	Nie	10	1.2
Španielsko	Áno	50	Áno	Áno	Áno	Všetky	Nie	Áno	ČS	40-45	Nie	20	Veľa
Fínsko	Áno	NA	Áno	Nie	NA	Niektoré	Nie	Nie	Nie	0	NA	NA	>2
Francúzsko	Áno	NA	Áno	NA	NA	NA	NA	Nie	Nie	0	Áno	NA	8
Chorvátsko	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Maďarsko	Áno	NA	Áno	Áno	Áno	Všetky	Nie	Nie	Nie	0	Nie	NA	3
Írsko	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Taliansko	Áno	0,3	Áno	Nie	NA	Všetky	Nie	Áno	SPP	NA	NA	NA	
Litva	Áno	NA	Áno	Áno	Áno	Väčšina	Nie	Áno	ČS	až do 65	Áno	18	5
Luxembursko	Áno	2-3	Áno	Áno	Áno	Väčšina	Nie	Áno	ČS	65	Áno	2	1
Lotyšsko	Áno	<10	Áno	Áno	Áno	Všetky	Nie	Áno	ČS	50	Áno	20	8
Malta	Nie	0	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Holandsko	Áno	5-10	Áno	Áno	Nie	Všetky	Nie	Nie	Nie	0	Áno	0-3	3
Poľsko	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Portugalsko	Áno	NA	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	0	NA	NA	
Rumunsko	Áno	8	Áno	Áno	Nie	NA	Nie	NA	NA	NA	Áno	10	8
Švédsko	Áno	NA	Áno	Áno	Áno	Niektoré	Nie	Nie	Nie	0	Nie	NA	>1
Slovinsko	Áno	9	Áno	NA	Áno	Všetky	Nie	Áno	ČS	20	Nie	0	4

Zdroj: EK (2018) Study on risk management in EU agriculture, vlastné spracovanie

Vysvetlivky: NA- údaj nedostupný

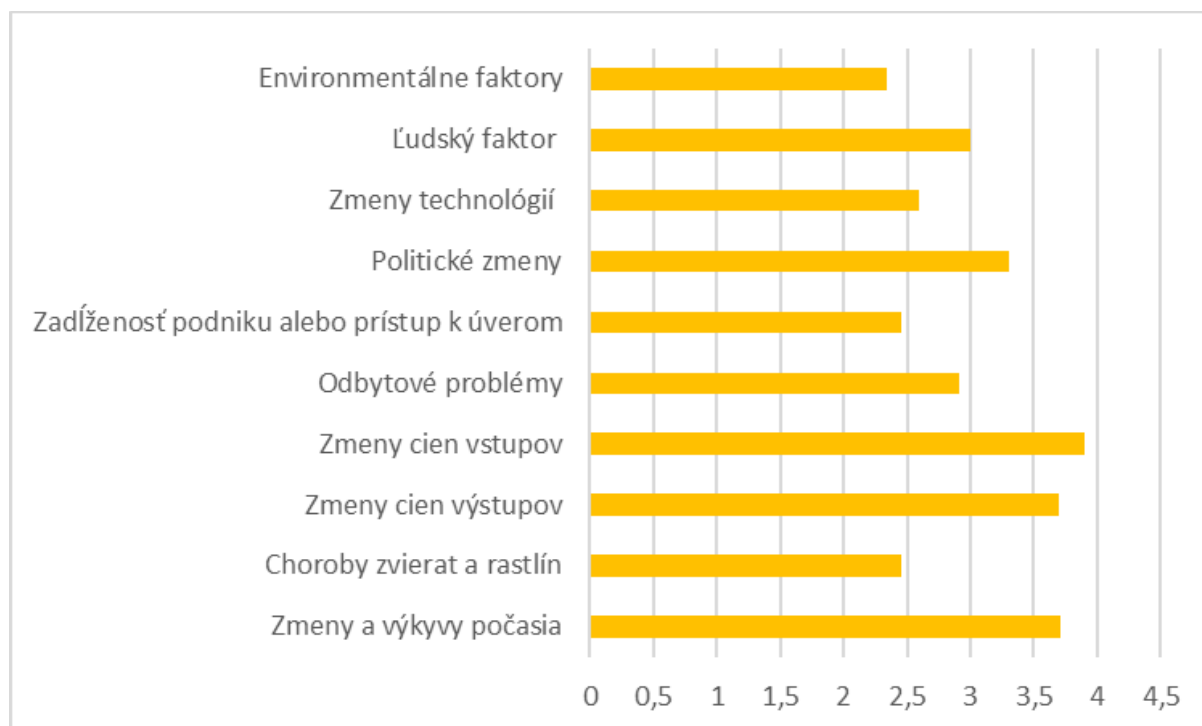
6. DOPYT POĽNOHOSPODÁROV PO VYUŽÍVANÍ NÁSTROJOV MANAŽMENTU RIZIKA NA SLOVENSKU

Na zhodnotenie dopytu poľnohospodárov po využívaní nástrojov manažmentu rizika bol využitý dotazníkový prieskum. Dotazníkového prieskumu sa zúčastnilo 259 respondentov - farmárov, z toho 188 zastupovalo svoju rodinnú farmu a 71 vyplnilo dotazník ako predstaviteľ transformovaného družstva. Dotazníkový prieskum bol realizovaný v marci 2020. Dotazník bol zameraný na identifikáciu hlavných rizík v poľnohospodárstve ako aj zhodnotenie existujúcich a potenciálnych nástrojov na riadenie rizika.

Riziká slovenských poľnohospodárov a poradenstvo

Slovenskí poľnohospodári si myslia, že najväčší vplyv na ich hospodárenie mali doposiaľ zmeny cien vstupov a výstupov, po ktorých hneď nasledujú výkyvy počasia. Keďže veľká časť príjmov slovenských fariem pochádza z priamych platieb a iných podpôr v rámci SPP ako aj z národných zdrojov, politické zmeny majú taktiež podstatný vplyv na zisk, resp. stratu poľnohospodárskeho podniku. S mnohými faktormi sa poľnohospodári vedú vysporiadať v rámci riadenia farmy a tieto faktory ako sú napríklad odbytové problémy, ľudský faktor alebo nové technológie majú podľa respondentov menší vplyv na výsledky slovenských poľnohospodárskych podnikov. Graf nižšie hodnotí priemerný význam faktorov z pohľadu respondentov na škále 1-5.

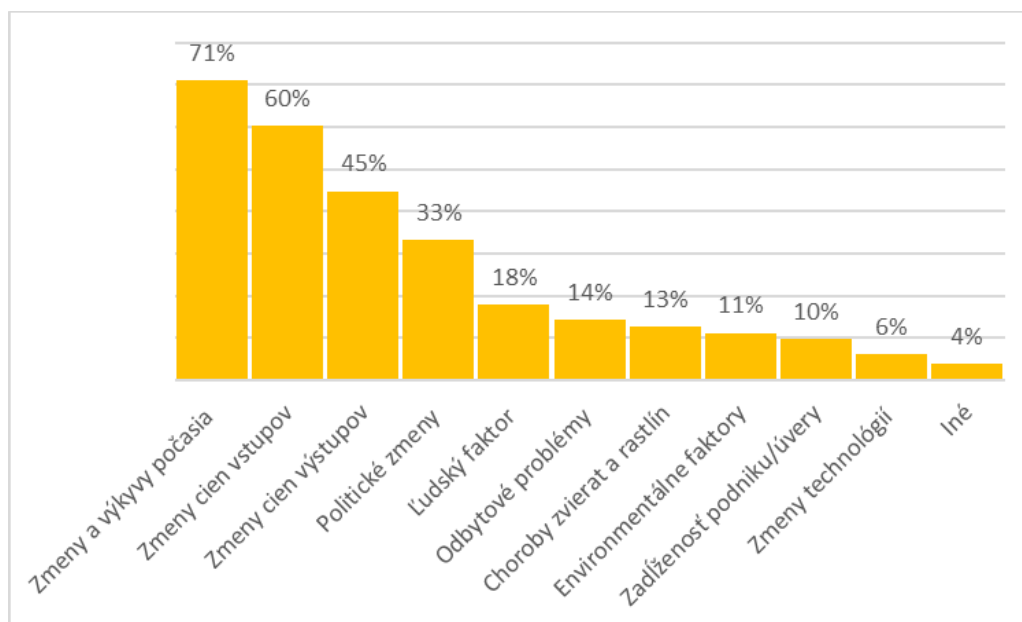
Graf 39 Ako veľmi ovplyvňovali nasledovné rizikové faktory DOTERAZ Vaše hospodárenie (zisk/stratu)? Určte intenzitu vplyvu na škále od 1-5

Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

V budúcnosti sa poľnohospodári obávajú hlavne produkčného rizika spôsobovaného zmenami počasia, cenového rizika a politického rizika.

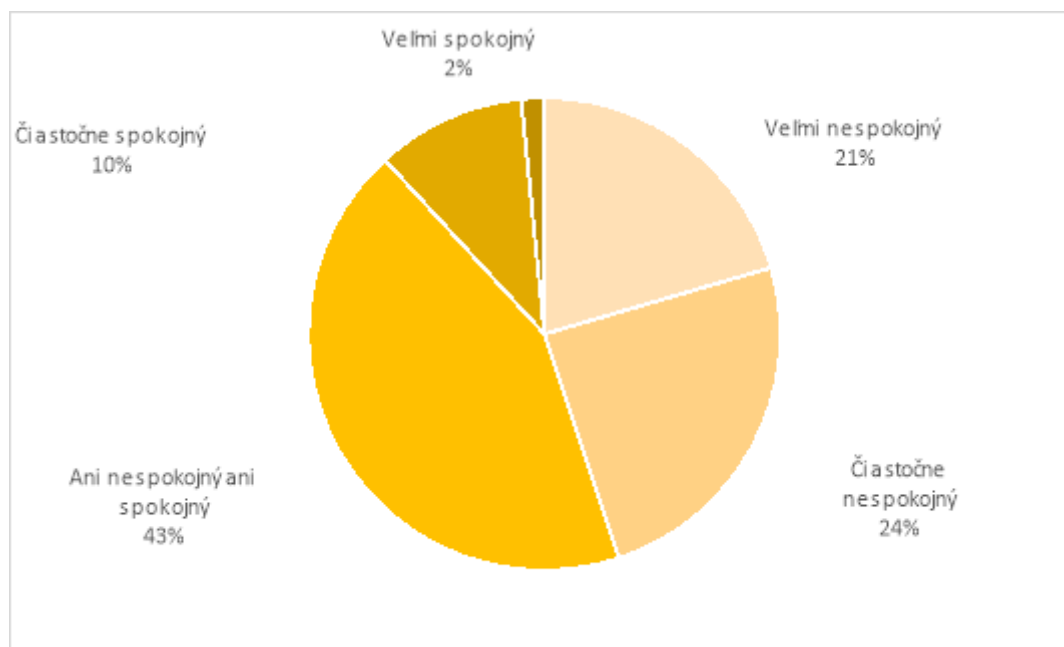
Graf 40 Čo si myslíte, že Vám v BUDÚCNOSTI bude na farme spôsobovať najväčšiu stratu alebo ujmu? Vyberte najviac 3 možnosti z nasledujúcich.

Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

Tesná väčšina poľnohospodárov (56% všetkých respondentov) nemá dostatok informácií o možnostiach riadenia rizík. 45% respondentov nie je spokojných s kvalitou poradenstva v oblasti riadenia rizika, kým spokojných buď čiastočne alebo veľmi je len 12% respondentov. 63% respondentov by privítalo možnosť poradenstva v riadení rizika v poľnohospodárstve.

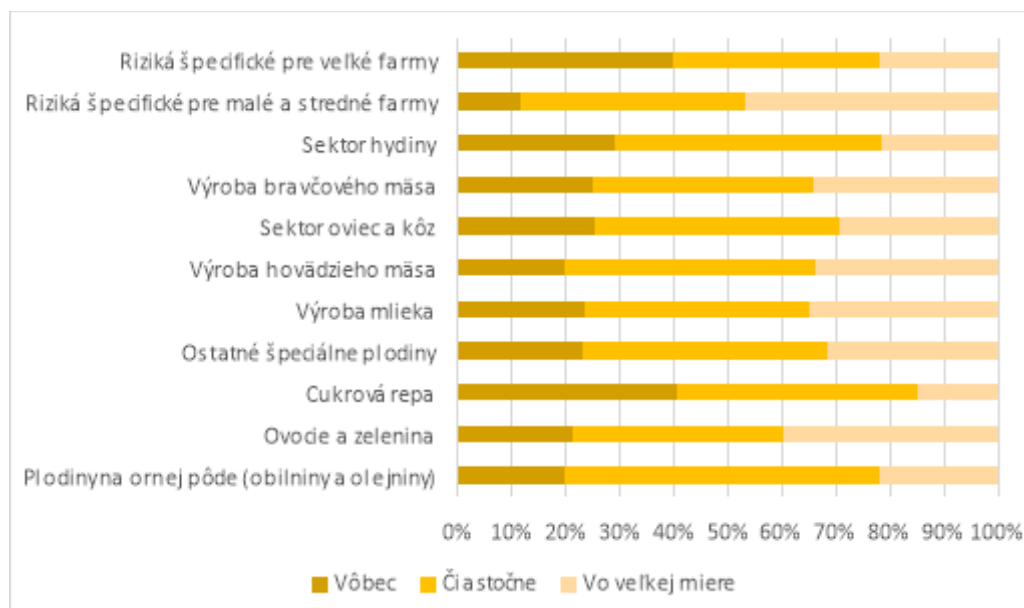
Graf 41 Ste spokojný s kvalitou poradenstva v oblasti riadenia rizika?

Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

Podľa respondentov nastavenie SPP na Slovensku nedostatočne rieši riadenie rizika hlavne pre malé a stredné farmy, v živočíšnej výrobe a v ovocí a zelenine.

Graf 42 V ktorých z nasledovných sektorov je problém s riešením rizika pri súčasnom komerčnom poistení a nastavení Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP)?

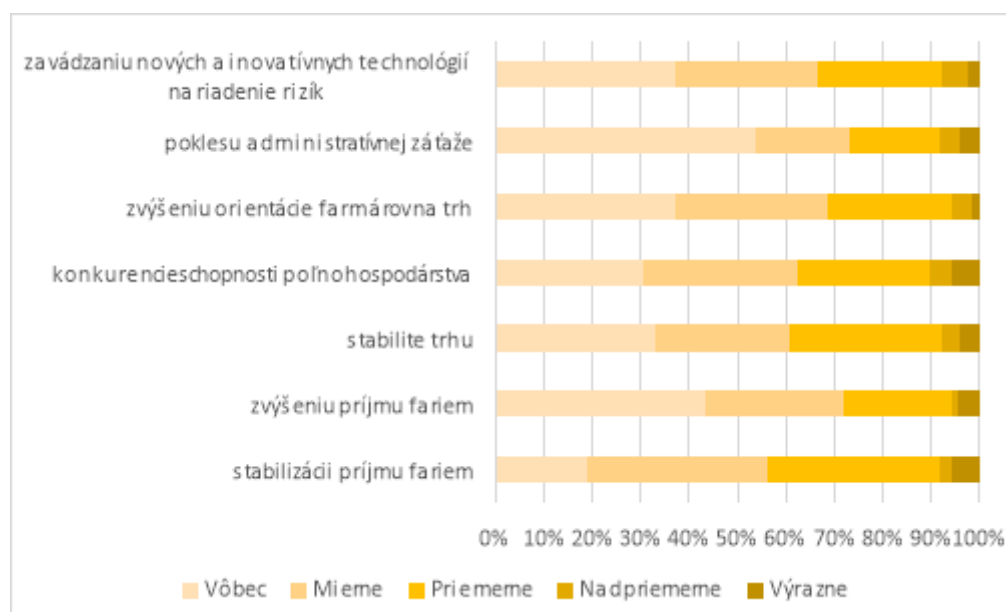

Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

Komerčné poistenie plodín a hospodárskych zvierat

Existujúce komerčné poistenie má podľa respondentov podstatný vplyv na stabilizáciu príjmu fariem, ale aj na stabilizáciu trhu a na konkurencieschopnosť poľnohospodárstva.

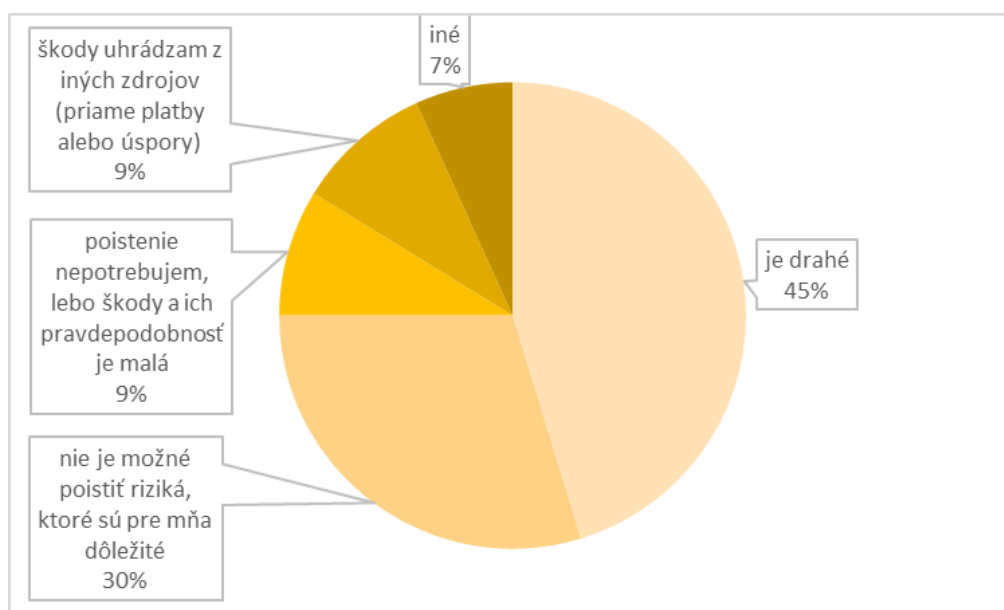
Graf 43 Podľa vášho názoru, ako komerčné poistenie plodín a zvierat na Slovensku prispieva k:

Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

43% všetkých respondentov nevyužíva v súčasnosti komerčné poistenie. Hlavným dôvodom je, že komerčné poistenie je drahé a neponúka poistenie rizík, o ktoré majú poľnohospodári záujem.

Graf 44 Poistenie plodín alebo zvierat nevyužívam, lebo

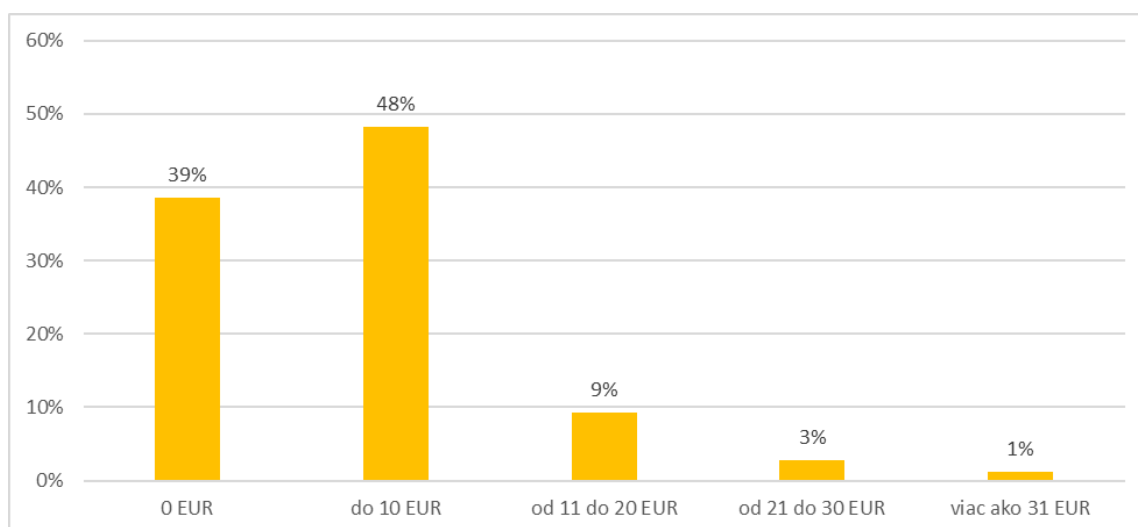
Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

Po zavedení podpory komerčného poistenia v roku 2019 sa podstatne nezmenili riziká, proti ktorým sa poľnohospodári poistujú. U polovice respondentov nevzrástol záujem o poistenie v dôsledku podpory poistného, kým u polovice zase záujem vzrástol. Z hľadiska nárastu dopytu po poistení záujem o poistenie u polovice respondentov vzrástol o 37 percent. Poľnohospodárom v ponuke komerčných poisťovní najviac chýba poistenie proti suchu a proti škodám spôsobených lesnou zverou.

Rizikový fond

40% respondentov nechce prispievať do fondu na krytie katastrofických rizík vôbec a 50% respondentov len do výšky 10 EUR na hektár.

Graf 45 Koľko by ste boli ochotní prispievať do vzájomného fondu vytvoreného MPRV SR na krytie katastrofických škôd na každý hektár pôdy?

Zdroj: Dotazníkový prieskum, marec 2020

Z dotazníkového prieskumu vyplýva, že poľnohospodári si myslia, že najväčší vplyv na ich zisky má produkčné riziko (výkyvy počasia) a cenové riziko. Ostatné bežné riziká dokážu poľnohospodári zvládnuť. V budúcnosti očakávajú zvyšovanie produkčného rizika. Informácie o riadení rizika a poradenstvo nie sú na Slovensku na dostatočnej úrovni. Polovica poľnohospodárov by privítala viac informácií a lepšie poradenstvo. Najrizikovejšie je vnímaná živočíšna výroba a špeciálna rastlinná výroba. Podpora poistenia zo zdrojov štátnej pomoci mala malý vplyv na poistenosť a zásadne neovplyvnila ponuku poistných produktov. V dôsledku podpory poistenia niektorí poľnohospodári vyčlenili viac svojich zdrojov na poistenie. S podporou poistenia sú však na Slovensku veľmi malé skúsenosti. V roku 2019 bola výzva na podporu poistenia zverejnená až v júni 2019, a preto nemohla mať motivačný účinok na zvýšenie poistenia. Mala len dopad na ex post zníženie nákladov na vynaložené poistenie. Poľnohospodárom chýba v ponuke hlavne poistenie proti suchu a proti škodám spôsobených lesnou zverou. Menšina respondentov by bola ochotná prispievať do rizikového fondu na krytie katastrofických rizík, aj to len v nízkej sume.

7. ZHRNUTIE A ODPORÚČANIA

7.1. ZHRNUTIE

V posledných rokoch sa v EÚ aj na Slovensku zvyšuje podľa vnímania poľnohospodárov produkčné aj cenové riziko. Súvisí to s rastúcimi výkyvmi počasia, fluktuáciou cien výstupov aj vstupov do výroby na európskych a svetových trhoch a zmenami podporných politík v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ.

Podľa dotazníkového prieskumu poľnohospodári považujú cenové riziko a produkčné riziko za faktory, ktoré najviac ovplyvňujú ich zisk, resp. stratu. Veľký vplyv na hospodárenie slovenských fariem má podľa poľnohospodárov aj nestabilná podporná politika, vrátane nestability v podpore poistného.

Slovensko má malé skúsenosti s podporou poistného v poľnohospodárstve. Podpora poistného existuje po dlhšej prestávke len dva roky. V roku 2019 bola výzva na úhradu časti poistného vypísaná neskoro, a tak nemohla mať motivačný účinok na zvýšenie poistenia úrody alebo zvierat, kým v roku 2020 bolo potrebné poistiť úrodu alebo zvieratá príliš skoro, čo v poľnohospodároch vytvára dojem, že ide o krátkodobé, politicky orientované opatrenie.

Na Slovensku dlhodobo existuje komerčné poistenie v poľnohospodárstve. Kvôli veľkosti slovenského trhu je počet poisťovní poisťujúcich poľnohospodárske riziká nízky (4 aktívne poisťovne, jedna z nich poistenie poľnohospodárstva utlmuje). Podobná situácia je však aj v iných krajinách. Vo väčšine členských štátov EÚ je počet poisťovní aktívnych v poľnohospodárstve nízky, t.j. pôsobí tam menej ako 5 poľnohospodárskych poisťovní. Rozsah poistných produktov a pokrytie rizík je na Slovensku na primeranej úrovni, porovnateľnej s inými členskými štátmi EÚ.

Na strane poľnohospodárov existuje dopyt po riešení tzv. ťažko poistiteľných alebo dokonca na súkromných trhoch nepoistiteľných rizikách. Súkromné poisťovne ich poisťujú v obmedzenom rozsahu alebo vôbec. Ide hlavne o poistenie sucha, mrazu alebo škôd spôsobených divou zverou.

Pozíciu komerčného poľnohospodárskeho poistenia zhoršuje zavedenie 8% dane z poistenia. V roku 2019 sa na jednej strane poistenie dotuje, na strane druhej sa z poistenia poľnohospodárstva odvádzajú peniaze v nadmernom množstve do štátneho rozpočtu.

Slovenské poľnohospodárske poistenie je charakterizované nízkou mierou poistenosti fariem. Kým miera poistenosti úrody a zvierat je na Slovensku okolo 35%, v Česku je poistených 55% a v Rakúsku skoro 80% fariem, resp. hektárov poľnohospodárskej pôdy. Zvýšenie miery poistenosti poľnohospodárov povedie k stabilizácii ich príjmov, čo bude mať pozitívny vplyv na investície a marginálne pozitívny vplyv na rast produkcie.

Poistné produkty komerčného poistenia chýbajú zvlášť pre malých a stredných poľnohospodárov, ktorí o súčasné poistné produkty prejavujú minimálny záujem. Podrobné štatistiky sa na úrovni malých poľnohospodárov nevedú, databázy Informačné listy MPRV SR a FADN nie sú na úrovni malých poľnohospodárov reprezentatívne. Pre malých poľnohospodárov sú poistné produkty drahé, poistné procesy komplikované a o možnostiach poistenia sú malí poľnohospodári málo informácií. Pre poisťovne sú malí poľnohospodári menej lukratívni ako veľké poľnohospodárske podniky.

Na Slovensku podľa dotazníkových prieskumov existuje nízka miera informovanosti o poistení úrod a zvierat. Poľnohospodári nemajú dostatok nezávislých informácií o výhodách a nevýhodách komerčného poistenia. Podľa poľnohospodárov chýba aj poradenstvo v oblasti riadenia rizík. V novom

programovacom období je potrebné smerovať zdroje pre vzdelávanie a poradenstvo aj do oblasti riadenia rizík.

Bežné riziko si slovenské farmy dokážu riešiť samostatne prostredníctvom nástrojov ako sú diverzifikácia, selekcia vhodných odrôd, vysoká hygiena, vhodná starostlivosť o zvieratá a pod. Výhodou slovenských fariem z pohľadu riadenia rizík je ich veľkosť a nízka špecializácia, čo vytvára vhodné predpoklady na diverzifikáciu rizika. Slovenské farmy patria k najväčším a najmenej špecializovaným v EÚ.

Pri riadení rizika pomáhajú poľnohospodárom aj nástroje spoločnej poľnohospodárskej politiky Európskej únie. Podstatný prínos k znižovaniu rizika fariem majú priame platby, ktoré sú nezávislé od produkcie, a preto sú garantované aj v nepriaznivých rokoch v rovnakom rozsahu. Na Slovensku tvoria priame platby jeden z najväčších podielov na produkcii, pridanej hodnote alebo zisku. Podobný vplyv majú aj platby ANC v menej produktívnych oblastiach Slovenska. Degresivita a stropovanie priamych platieb a platieb ANC ako aj redistributívna platba pomôžu lepšie diverzifikovať a riadiť riziko malým, stredným a aktívnym veľkým farmám pri zohľadnení princípu hodnoty za peniaze.

Produkčné a cenové riziko dokážu znižovať investičné podpory do prvovýroby ako aj do spracovania na farme. Vyššia pridaná hodnota chráni farmy od vysokej fluktuácie cien základných surovín. Investičné podpory by mali byť dôležitým aspektom zvyšovania pridanej hodnoty a podpory riadenia rizika na farmách.

Regulovať ponuku na trhu a investovať do spoločných zariadení sa dá zabezpečiť podporou organizácii výrobcov, čím sa sčasti rieši aj produkčné ale aj cenové riziko. Na organizácie výrobcov, ale aj na vertikálnu spoluprácu je potrebné vyčleniť dostatok zdrojov v rámci strategického plánu novej SPP.

Spoločná organizácia trhov taktiež obsahuje nástroje na redukciiu a diverzifikáciu rizika. Je potrebné zvýšiť informovanosť a poradenstvo o aplikácii týchto nástrojov v operačných programoch organizácií výrobcov.

Hlavným zdrojom rastúceho produkčného rizika je klimatická zmena, ktorá vedie k väčšej nepredvídateľnosti a silnejším prejavom extrémnych javov súvisiacich s počasím. Strategický plán novej SPP by mal vyčleniť dostatočné zdroje na adaptáciu na zmenu klímy a na preventívne opatrenia. Ide hlavne o vodozádržné opatrenia, opatrenia proti vodnej a veternej erózii a budovania zavlažovacích systémov.

Podľa poľnohospodárov je cena komerčného poistenia vysoká. Iné parametre poistenia, ako napríklad spoluúčasť, sú málo motivujúce k poisteniu úrod a zvierat pre mnohé farmy. Podobne vnímajú výšku poistného alebo spoluúčasti aj poľnohospodári v iných členských štátoch.

Podpora komerčného poistenia povedie k zníženiu skutočne zaplateného poistného pre poľnohospodárov, čo je poistné po odpočítaní podpory poistného. Podpora poistného preto stimuluje dopyt po poistení a vedie k dlhodobému nárastu poistenosti a v konečnom dôsledku aj k rozširovaniu ponuky poistných rizík. Aby sa zabezpečila vyššia poistenosť fariem je potrebné mať dlhodobu stabilnú verejnú podporu. Poľnohospodári v súčasnosti nemajú dostatok informácií o verejnej podpore, verejná podpora poistenia na Slovensku existuje len druhý rok. Aj v krátkom období sa však menia podmienky, nie sú fixné a vhodne stanovené termíny pre podávanie žiadosti. Podávanie žiadosti je podľa časti poľnohospodárov považované za preburokratizované.

Hlavný problém verejnej podpory poistného je, že sadzby podpory sú stanovené s veľkým intervalovým rozsahom. Poľnohospodári si preto nie sú pri podávaní žiadostí istí, akú veľkú podporu získajú. Podľa

schémy štátnej pomoci na platby poistného v poľnohospodárskej prvovýrobe je možné poskytnúť pomoc až v intenzite 65% zaplateného poistného. V prípade vysokého záujmu o podporu môže intenzita podpory byť podstatne nižšia ako 65%, čo bude mať negatívny vplyv na stabilitu systému a záujem poľnohospodárov o podporované poistenie. V záujme dlhodobého udržania verejnej podpory komerčného poistenia je potrebné navýšiť sadzby a znížiť rozsahy intervalov. Napríklad je potrebné stanoviť, že intenzita podpory bude od 40 do 65%, čo umožní poľnohospodárom lepšie kalkulovať skutočné náklady na poistenie.

Komerčné poistenie v poľnohospodárstve môže byť podporené zo zdrojov SPP alebo zo zdrojov štátneho rozpočtu v rámci štátnej pomoci. Podpora zo zdrojov SPP má určité obmedzenia, ktoré vychádzajú z článku 70 návrhu Nariadenia. Tieto obmedzenia sa týkajú hlavne výšky škody a výšky podpory. Podpora poistenia v rámci štátnej pomoci má taktiež obmedzenia, ktoré sú však menšie ako pri podpore zo zdrojov SPP (tabuľka 18).

Mnohé súčasné komerčné produkty poistenia rizika nespĺňajú niektoré obmedzenia plynúce z návrhu Nariadenia. Tabuľky 40-51 v prílohe uvádzajú, ktoré súčasne existujúce poistné produkty spĺňajú, resp. nespĺňajú podmienky návrhu Nariadenia podľa článku 70. Podmienky spĺňajú len niektoré produkty poistenia ovocia a zeleniny, ako aj poistenie sucha. Súčasne existujúce poistné produkty na Slovensku majú nižšie stanovené percento pre škodu ako je 20% poistenej hodnoty, ktorú musí spĺňať poistenie, aby získalo podporu v rámci Nariadenia. Pri podpore poistenia zo zdrojov SPP by sa v ďalšom období buď nemohli podporiť všetky poistné produkty, alebo budú musieť komerčné poisťovne upraviť poistné produkty tak, aby mohli byť dotované zo zdrojov SPP. Zmena poistných produktov, aby vyhovovali návrhu Nariadenia, zníži atraktivitu týchto poistných produktov a povedie k poklesu dopytu po poistení a zvýšeniu transakčných nákladov. Zmena poistných produktov, ktoré sú v súčasnosti optimalizované pre slovenský trh, môže vytvoriť pre poisťovne prípadne aj pre poľnohospodárov dodatočné náklady. Výhodou podpory poistenia zo zdrojov SPP je však dlhodobá stabilita tejto podpory, ktorá bude trvať minimálne celé programové obdobie novej SPP.

Podpora poistenia môže byť diferencovaná. Poistenie ovocia a zeleniny, ako aj poistenie zvierat sú finančne náročné. Vyššie sadzby podpory poistenia zo zdrojov EÚ ale aj zo zdrojov štátnej pomoci by sa preto mali použiť pre špeciálnu rastlinnú výrobu ako aj pre živočíšnu výrobu. Návrh Nariadenia umožňuje podporu až do výšky 70% zaplateného poistného.

Podpora poistenia v rámci štátnej pomoci poskytovaná z národných zdrojov, t.j. z rozpočtu SR na základe štátnej pomoci je flexibilnejšia. Poisťovne, aby ich klienti mohli čerpať túto podporu, nemusia meniť existujúce poistné produkty. Podpora v rámci štátnej pomoci môže byť ohrozená rozpočtovými ťažkosťami vlády. Nepravidelná alebo nestabilná podpora je málo účinná.

Podpora poistenia povedie k zväčšeniu trhu, čo sa môže prejavovať na zvýšení ponuky rizík, proti ktorým sa budú môcť poľnohospodári poistiť.

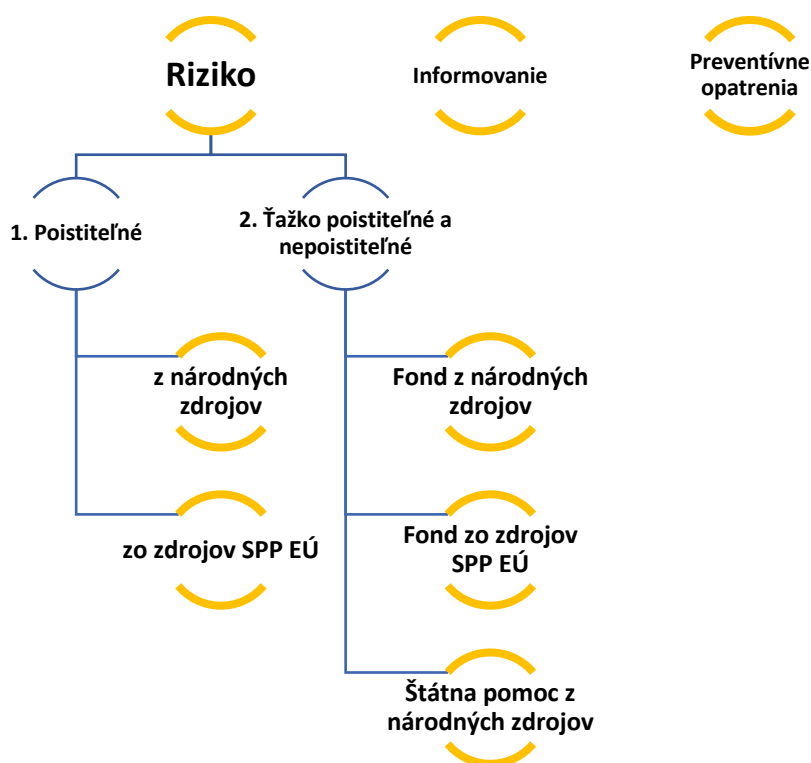
Z reprezentatívneho dotazníkového prieskumu vyplýva, že poľnohospodári majú záujem o riešenie škôd spôsobených ťažko poistiteľnými alebo nepoistiteľnými rizikami. Ide hlavne o suchu, mráz a škody spôsobené divou zverou. Komerčné poistenie na tieto riziká nie je vhodné, lebo by poistenie týchto rizík nebolo dlhodobo udržateľné. Jedna poisťovňa poskytuje indexové poistenie sucha, ktoré len sčasti rieši potreby poľnohospodárov na Slovensku.

Legislatíva EÚ umožňuje využiť možnosti štátnej pomoci na riešenie ťažko poistiteľných rizík alebo nepoistiteľných rizík. V rámci schémy štátnej pomoci odporúčame vytvoriť navyše rámec na odškodnenie pre prípad sucha, mrazu, katastrofických udalostí a škôd vzniknutých divou zverou.

Z analýzy MPRV SR vyplýva, že vytvorenie rizikového fondu je kapacitne, finančne a inštitucionálne náročné. Efektívne fungovanie rizikového fondu bude narážať na problémy asymetrických informácií. Na Slovensku v súčasnosti chýbajú kvalitné ľudské zdroje v oblasti poľnohospodárskeho poisťovníctva, legislatívne predpoklady, odborné ako aj informačné kapacity a hlavne je problém s dlhodobou udržateľnosťou rizikového fondu.

7.2 ODPORÚČANIA PRE NASTAVENIE POLITÍK RIADENIA RIZIKA PRE BUDÚCE PROGRAMOVACIE OBDOBIE 2021 – 2027.

Na náklade údajov o súčasnom stave riadenia rizík na Slovensku ako aj na základe skúseností z iných ČS EÚ štúdia odporúča riešenia pre komerčne poistiteľné riziká a pre ťažko poistiteľné a nepoistiteľné riziká. Osobitne je formulované odporúčanie pre zvýšenie informovanosti a v oblasti preventívnych opatrení v rámci SP SPP na Slovensku.

V nasledovnej časti sú konkretizované odporúčania v členení na nasledovné oblasti:

1. Štátna pomoc pre poistiteľné a nepoistiteľné riziká
2. Poistiteľné riziká
3. Intenzita podpory poistného pre poistiteľné riziká
4. Ťažko poistiteľné alebo nepoistiteľné riziká
5. Informovanosť, vzdelávanie a poradenstvo
6. Preventívne opatrenia na zníženie rizikovosti v poľnohospodárstve v rámci Strategického plánu SPP 2021-2027 na Slovensku

7.2.1 Štátna pomoc pre poistiteľné a nepoistiteľné riziká

Európska komisia stanovuje pravidlá pre štátnu pomoc, ktorú musia jednotlivé členské štáty rešpektovať. Pre programové obdobie 2014-2020 je regulácia daná 2 normami, ktoré určujú aj systém schvaľovania:

- a. **podľa Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014** z 25. júna 2014, ktorým sa určité kategórie pomoci v odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach vyhlasujú za zlučiteľné s vnútorným trhom pri uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) (ďalej len „ABER“),
- b. **podľa Usmernenia Európskej únie** o štátnej pomoci v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach na roky 2014 až 2020 (2014/C 204/01)) (ďalej len „usmernenia“).

V oblasti riadenia rizík má Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR schválených 5 schém pomoci, ktoré sú vypracované na základe Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014 z 25. júna 2014, ktorým sa určité kategórie pomoci v odvetví poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach vyhlasujú za zlučiteľné s vnútorným trhom pri uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie⁴.

Oprávnenými príjemcami pomoci podľa uvedených schém sú mikro, malé a stredné podniky (MSP), zadefinované v prílohe 1 k ABER.

MPRV SR nemá schválenú schému štátnej pomoci na nápravu škôd spôsobených prírodnými katastrofami v odvetví poľnohospodárstva (článok 30 ABER).

S ohľadom na komplexnosť systému riadenia rizík je nutné medzi oprávnených príjemcov pomoci zahrnúť všetky podniky. Schémy pre všetky podniky sa musia notifikovať EK a jednotlivé opatrenia musia vychádzať z príslušných kapitol Usmernení Európskej únie o štátnej pomoci v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach na roky 2014 až 2020 (2014/C 204/01)) (ďalej len „usmernenia“). Usmernenia v kapitole 1.2. definujú opatrenia na riadenie rizík a krízové riadenie nasledovne:

- Pomoc na náhradu škôd spôsobených prírodnými katastrofami alebo mimoriadnymi udalosťami (podkapitola 1.2.1.1. usmernenia);
- Pomoc na náhradu škody spôsobenej nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe (podkapitola 1.2.1.2. usmernenia);
- Pomoc na náklady na prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat a škodcov rastlín a pomoc na náhradu škôd spôsobených chorobami zvierat a škodcami rastlín (podkapitola 1.2.1.3. usmernenia);

⁴⁾ Podľa článku 25 ABER:

Schéma štátnej pomoci na náhradu škôd spôsobených nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe SA.54289(2019/XA);

Podľa článku 26 ABER:

Schéma štátnej pomoci na úhradu trhovej hodnoty hospodárskych zvierat v dôsledku nariadených veterinárnych opatrení v znení dodatku č. 2 SA. 55617(2019/XA);

Schéma štátnej pomoci na prevenciu, kontrolu a eradikáciu ochorení zvierat v znení Dodatku č. 2 SA.56048(2019/XA);

Podľa článku 27 ABER:

Schéma štátnej pomoci na odstraňovanie a likvidáciu mŕtvych hospodárskych zvierat SA.55372(2019/XA);

Podľa článku 28 ABER:

Schéma štátnej pomoci na platby poistného v poľnohospodárskej prvovýrobe v znení Dodatku č. 1 SA.55207.

stav k 30. 4. 2020; schémy sú zverejnené na webovom sídle MPRV SR <https://www.mpsr.sk/index.php?navID=347&id=8826>

- Pomoc na mŕtve hospodárske zvieratá (podkapitola 1.2.1.4. usmernenia);
- Pomoc na náhradu škôd spôsobených chránenými zvieratami (podkapitola 1.2.1.5. usmernenia);
- Pomoc na platby poistného (podkapitola 1.2.1.6. usmernenia);
- Pomoc na finančné príspevky do vzájomných fondov (podkapitola 1.2.1.7. usmernenia).

Schémy podľa usmernení nie sú v súčasnosti vypracované.

Odporúčanie 1: Z hľadiska zabezpečenia celého sektora pre oblasť riadenia rizík je potrebné dopracovať všetky horeuvedené schémy podľa Usmernenia ako aj schému štátnej pomoci na nápravu škôd spôsobených prírodnými katastrofami v odvetví poľnohospodárstva (článok 30 ABER).

Tabuľka 28 Možnosti notifikovania štátnej pomoci na krytie poistiteľných, ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík

Legislatívny základ	Nariadenie Komisie (EÚ) č. 702/2014	Usmernenie Európskej únie (2014/C 204/01)
Obsahovo zhodné riziká	Pomoc na náhradu škôd spôsobených nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe (článok 25)	Pomoc na náhradu škody spôsobenej nepriaznivou poveternostnou udalosťou, ktorú možno prirovnať k prírodnej katastrofe (podkapitola 1.2.1.2.)
	Pomoc na náklady na prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat a škodcov rastlín a pomoc na nápravu škôd spôsobených chorobami zvierat alebo škodcami rastlín (článok 26)	Pomoc na náklady na prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat a škodcov rastlín a pomoc na náhradu škôd spôsobených chorobami zvierat a škodcami rastlín (podkapitola 1.2.1.3.)
	Pomoc na mŕtve zvieratá (článok 27)	Pomoc na mŕtve hospodárske zvieratá (podkapitola 1.2.1.4.)
	Pomoc na platby poistného (článok 28)	Pomoc na platby poistného (podkapitola 1.2.1.6.)
Obsahovo rozdielne riziká	Pomoc na nápravu škôd spôsobených prírodnými katastrofami v odvetví poľnohospodárstva (článok 30),	
		Pomoc na náhradu škôd spôsobených chránenými zvieratami (podkapitola 1.2.1.5.)
		Pomoc na náhradu škôd spôsobených prírodnými katastrofami alebo mimoriadnymi udalosťami (podkapitola 1.2.1.1. usmernení)
		Pomoc na finančné príspevky do vzájomných fondov (podkapitola 1.2.1.7.)

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vysvetlivky: - v súčasnosti notifikované
 - odporúčanie notifikovať

7.2.2 Poistiteľné riziká

Na Slovensku existuje systém komerčného poistenia. V súčasnosti 3 dlhodobé etablované komerčné poisťovne aktívne ponúkajú produkty poistenia plodín a hospodárskych zvierat. **Analýza navrhuje systém komerčného poistenia zachovať a podporiť rozvoj komerčného poistenia stabilným a predvídateľným znížením nákladov na poistenie formou podpory na zaplatené poistné.** Podpora poistného sa môže realizovať:

- i. **na základe štátnej pomoci z národných zdrojov** (Nariadenia Komisie (EÚ) č. 702/2014 z 25. júna 2014 alebo Usmernenia Európskej únie o štátnej pomoci v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a vo vidieckych oblastiach na roky 2014 až 2020 (2014/C 204/01)).
- ii. **na základe návrhu Nariadenia EP a Rady z 1.6. 2018 podľa článku 70 zo zdrojov SPP EÚ.**

Podpora v rámci štátnej pomoci je flexibilnejšia. Existuje podľa nej menej obmedzení pre poisťovne vo vzťahu k škode alebo výške podpory. Podpora poistného už existuje na roky 2019 až 2023. V rokoch 2019 a 2020 bola podpora poistenia už realizovaná. Schéma štátnej pomoci má nevýhodu, že je plne financovaná zo štátneho rozpočtu SR. V prípade nepriaznivého vývoja štátneho rozpočtu je schéma štátnej pomoci ohrozená. Znížené alebo nulové financovanie schémy štátnej pomoci na podporu poistného zo štátneho rozpočtu bude mať negatívny vplyv na riadenie rizika v slovenskom poľnohospodárstve a zníži konkurencieschopnosť slovenského poľnohospodárstva, ak nebude zabezpečené alternatívne financovanie.

Podpora poistného na základe návrhu Nariadenia EP a Rady z 1.6.2018, ktorý je v súčasnosti v štádiu návrhu, je menej flexibilná. Podpora poistného sa môže realizovať len v prípade škody, ktorá presiahne 20%. Množstvo existujúcich poistných produktov na Slovensku v súčasnosti podmienku nespĺňa (Tabuľky 40-51). Poisťovne budú musieť upraviť poistné produkty v budúcnosti, aby mohli poľnohospodári čerpať podporu. Na druhej strane podpora v rámci SPP nebude čerpať zdroje zo štátneho rozpočtu priamo, len prostredníctvom dofinancovania PRV, ktorá sa odhaduje bude v rozsahu 31 až 40%, teda nie 100% ako to je pri podpore prostredníctvom štátnej pomoci. Podpora poistného z PRV SPP bude poskytovať viac stability ako podpora prostredníctvom štátnej pomoci. Odporúčame zvážiť tieto dve alternatívy podpory poistného, ich výhody a nevýhody.

Odporúčanie 2: Štúdia odporúča v prípade garantovania zdrojov zo štátneho rozpočtu na obdobie 2021 - 2017 na schému štátnej pomoci na podporu poistného použiť v novom programovacom období schému štátnej pomoci. V inom prípade štúdia odporúča v novom programovacom období podporovať zaplatené poistné na základe návrhu Nariadenia EP a Rady z 1.6. 2018 podľa článku 70 zo zdrojov SPP EÚ.

7.2.3 Intenzita podpory poistného pre poistiteľné riziká

Podpora poistného má byť pre poľnohospodára stabilná, transparentná a predvídateľná, aby sa dosiahli dlhodobé a udržateľným spôsobom želané výsledky. Je preto potrebné stanoviť intenzitu podpory poistného na čo možno najviac fixnej úrovni, t.j. zmenšiť intervaly podpôr. Týmto sa zabezpečí pre poľnohospodára lepšie plánovanie výdavkov, čím sa zvýši jeho finančná stabilita a zabezpečí sa nárast dopytu po poistení.

Odporúčanie 3: Štúdia odporúča stanoviť nasledovné intenzity podpôr:

	Štátna pomoc	SPP
Poľné plodiny	40 - 50%	50%
Hospodárske zvieratá	40 - 60%	60%
Špeciálne plodiny	40 - 65%	65%

Navrhovaná miera podpory bude motivačná a môže pri stabilnom a predvídateľnom systéme výrazne zvýšiť poistenosť na Slovensku. Zvýšená podpora poistenia hospodárskych zvierat a špeciálnych plodín má dva argumenty:

- i) Poistné produkty pre tieto komodity sú finančne náročnejšie, ako poistenie poľných plodín.
- ii) Štruktúra poľnohospodárskej produkcie na Slovensku je orientovaná na produkciu s nízkou pridanou hodnotou. Chýba produkcia ovocia a zeleniny, ktorá je rizikovejšia ako produkcia poľných plodín. Taktiež na Slovensku klesá živočíšna výroba, ktorá je stratovejšia a potrebuje zvýšenú podporu.

Preto je potrebné vo zvýšenej miere podporovať špeciálne plodiny a živočíšnu výrobu a to aj v rámci intenzity podpory poistného.

7.2.4 Ťažko poistiteľné alebo nepoistiteľné riziká

Komerčné poistenie nedokáže na základe trhových princípov riešiť niektoré riziká. Podľa realizovaného dotazníkového prieskumu existuje zo strany farmárov dopyt po kompenzácií strát spôsobených najmä suchom, mrazom a škôd spôsobených divou zverou.

Na riadenie ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík uvažujeme s tromi alternatívami:

- i. **Zriadenie Fondu ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík v poľnohospodárstve.** Išlo by o právnickú osobu zriadenú osobitným zákonom (podobne ako Fond na podporu športu zriadený podľa zákona č. 310/2019 Z. z. o Fonde na podporu športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov).
 - ii. **Vytvorenie Vzájomného fondu** na krytie nepoistiteľných a katastrofických rizík v poľnohospodárstve SR
 - iii. **Notifikovanie štátnej pomoci** na ex post kompenzáciu škôd spôsobených ťažko poistiteľnými alebo nepoistiteľnými rizikami.
-
- i. **Podľa návrhu MPRV SR na zriadenie Fondu ťažko poistiteľných a nepoistiteľných rizík bude rizikový fond relatívne náročnou alternatívou.** Výdavky na katastrofické riziká sa programujú na 3-4 násobnej výške ako je veľkosť súčasného poistného trhu na poistiteľné riziká. Týmto sa zabezpečí zo štátneho rozpočtu dostatočné pokrytie ťažko alebo nepoistiteľných rizík. Na druhej strane to bude vytvárať záťaž pre štátny rozpočet. Vytvorenie rizikového fondu vyžaduje vznik 19-tich nových riadiacich pozícií. Okrem toho majú byť zriadené odborné útvary fondu s bližšie neurčeným počtom zamestnancov. Fixné náklady na zriadenie fondu budú relatívne vysoké v porovnaní s veľkosťou komerčného poistného trhu. Návrh na zriadenie Fondu má v súčasnosti niekoľko nedostatkov. Odhad výšky finančných prostriedkov fondu nevychádza z predpokladaných škôd, ktoré by mal fond poľnohospodárom kompenzovať. Neexistuje zatiaľ návrh infraštruktúry a fungovania fondu vrátane ľudských kapacít a IT a súčasný návrh neobsahuje spôsob poukazovania, kontroly a informovania poľnohospodárov o veľkosti povinného príspevku do fondu na základe hektárov a VDJ. Bude potrebné zabezpečiť kvalifikovanú obhliadku škôd, ich kvantifikáciu ako aj administráciu až po vyplatenie kompenzácie. Návrh zatiaľ nepočíta so zapojením komerčných poisťovní a využitia ich know-how. Finančné zabezpečenie potrebných prostriedkov trojzdrojovým financovaním vychádza z predpokladu zapojenia všetkých poľnohospodárov v plnej miere jednak do fondu ako aj do existujúceho systému komerčného poistenia. Príspevok poľnohospodárov je počítaný na základe všetkých hektárov a VDJ na Slovensku, čím sa **nepriamo zavádza povinnosť komerčného poistenia v poľnohospodárstve na Slovensku**. Mnohým poľnohospodárom tento systém nemusí vyhovovať. Podobné systémy v EÚ existujú len v Grécku a na Cypre. Dlhodobé fungovanie fondu bude závislé najmä na zdrojoch štátneho rozpočtu. Predpokladá sa pritom stabilná každoročná výška príspevku, pričom straty poľnohospodárov z nepoistiteľných a ťažko poistiteľných rizík sú z hľadiska veľkosti rôzne. Fond bude v princípe predstavovať poisťovňu a poľnohospodári budú musieť do fondu prispievať. **V prípade škôd budú očakávať všetci poľnohospodári kompenzáciu. Návrh zatiaľ nerieši problém prípadného nedostatku zdrojov.** Taktiež je potrebné zvážiť v súčasnosti existujúce legislatívne bariéry a nedostatočné ľudské kapacity v poľnohospodárskom poisťovníctve na Slovensku. Súčasný návrh Fondu obsahuje ešte množstvo chýbajúcich článkov, ktoré bude potrebné doplniť.

- ii. Na základe návrhu nového nariadenia o SP SPP môže Slovensko vytvoriť **Vzájomný fond na krytie ťažko a nepoistiteľných rizík v poľnohospodárstve SR**. Podľa návrhu (čl. 70 ods.3 písm. b) členské štáty môžu poskytovať finančné príspevky do vzájomného fondu vrátane administratívnych nákladov na zriadenie fondu. Vzájomný fond by mohol kompenzovať združeným poľnohospodárom straty, ktoré utrpia v dôsledku nepoistiteľných a ťažko poistiteľných rizík v poľnohospodárskej výrobe, a tým napomôžu minimalizovať dôsledky nepredvídateľných rizík, ktorým čelia. **Vzájomný fond vytvorila samotní poľnohospodári, čo je výhoda tohto typu fondu. Na druhej strane na Slovensku nie sú skúsenosti so vzájomnými fondmi, chýba tradícia a dobrovoľné kolektívne aktivity v poľnohospodárstve doteraz neboli veľmi úspešné.** Člen vzájomného fondu musí spĺňať podmienky v súlade s definíciou skutočného poľnohospodára v čl. 4 ods. 1 písm. d) nariadenia (EÚ, COM 2018 392 final) o strategických plánoch SPP. Vzájomný fond bude akreditovaný Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR od začiatku do konca programovacieho obdobia (od 1.1.2021 do 31.12.2027). MPRV SR musí definovať zoznam nepoistiteľných a katastrofických rizík v RV a ŽV, na ktoré sa bude poskytovať kompenzácia. Dopyt je hlavne po krytí strát spôsobených suchom, mrazom, búrkami alebo divou zverou a taktiež škôd, ktoré majú charakter prírodnej katastrofy. Taktiež je dôležité stanoviť podmienky poskytnutia podpory vopred, nie až keď vznikne škodová udalosť. Vzájomný fond by mal združovať farmárov s podmienkou, aby každý, kto chce vstúpiť do Vzájomného fondu, bol komerčne poistený proti poistiteľným rizikám, ak pre jeho typ podnikania existujú na trhu poistné produkty. Účasť poľnohospodárov vo Vzájomnom fonde by mala byť pre poľnohospodárov, ktorí čerpajú zdroje na podporu poistenia poistiteľných rizík, povinná. Predpokladáme, že model vzájomného fondu by prispel k zvýšeniu poistenosti.

Oprávnené náklady vzájomného fondu:

- administratívne náklady na zriadenie vzájomného fondu;
- sumy vyplatené vzájomným fondom ako finančná kompenzácia poľnohospodárom;
- úroky z komerčných úverov, ktoré vzájomný fond čerpá na účel vyplatenia finančnej kompenzácie poľnohospodárom v prípade krízy.

Slovensko za účelom podpory Vzájomného fondu musí zaviesť tieto podmienky oprávnenosti:

- typy a krytie oprávnených systémov poistenia a vzájomných fondov;
- metodiku výpočtu kompenzácie strát a faktory spúšťajúce kompenzáciu;
- pravidlá vytvárania a riadenia vzájomných fondov.

Maximálna výška podpory z celkových oprávnených nákladov je 70%.

Zo Vzájomného fondu sa môže podľa návrhu Nariadenia poskytnúť podpora len na krytie strát vo výške najmenej 20 % priemernej ročnej výroby za predchádzajúce obdobie troch rokov alebo trojročného priemeru za predchádzajúce obdobie piatich rokov s vylúčením najvyššieho a najnižšieho údaju.

Financovanie vzájomného fondu môže byť zabezpečené:

- z príspevkov členov vzájomného fondu,
- zo zdroja EÚ (EPFRV),
- zo štátneho rozpočtu SR (spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu).

Príspevok jednotlivého poľnohospodára do vzájomného fondu môže byť stanovený podľa:

- ex-ante hodnotenia rizika;
- priemerného príjmu poľnohospodárskeho podniku⁵;
- veľkosti poľnohospodárskeho podniku a pod..

Členovia fondu budú mať právo voliť a byť volení do štruktúry fondu, čiže dochádza k osobnej participácii farmára pri riadení fondu. Nevyužitý zdroj fondov v jednom roku ostávajú vo fonde pre potreby v ďalšom období.

Vzájomná povaha dohody medzi poľnohospodármi znižuje riziko vzniku morálneho hazardu, rovnako aj poznanie individuálnych rizík členov fondu znižujú pravdepodobnosť vzniku negatívneho výberu.

Hlavnou výhodou vzájomného fondu je fakt, že bude zriadený na základe Nariadenia EÚ a bude preto súčasťou európskeho systému podpôr pre poľnohospodárstvo. Z toho vyplýva, že bude fungovať podľa pravidiel EÚ a budú pre jeho chod zabezpečené vykonávacie nariadenia, audit, kontrola, základné princípy fungovania ako aj sankcie. Druhou hlavnou výhodou je, že vzájomný fond bude financovaný z rozpočtu SPP, ktorý poskytne finančnú stabilitu na celé programovacie obdobie. Časť zdrojov bude poskytovať štátny rozpočet SR vo forme spolufinancovania programu rozvoja vidieka a zvyšné zdroje budú poskytovať samotní poľnohospodári. Výhodou vzájomného fondu je, že rozhodovať o všetkých aspektoch fungovania fondu budú poľnohospodári, ktorí majú najviac informácií.

Na druhej strane pri zriadení fondu ostanú všetky problémy, ktoré sme opísali pri rizikovom fonde vo vzťahu k nedostatku skúseností, chýbajúcim ľudským zdrojom, nákladom na zriadenie a fungovanie fondu.

iii. Štátna pomoc na riadenie nepoistiteľných a ťažko poistiteľných rizík v poľnohospodárstve na Slovensku. Opis je v časti 7.2.1 tejto kapitoly.

Odporúčanie 4: Štúdia odporúča budovať vzájomný fond za podmienky, že o financovanie fondu prejavia záujem všetky relevantné poľnohospodárske organizácie pôsobiace na Slovensku (SPPK, AKS, ASYF, ...). Vytvorenie vzájomného fondu si však vyžaduje vyššie počiatočné náklady (finančné, časové a personálne. Jednoduchou alternatívou je kompenzovať škody z nepoistiteľných a ťažko poistiteľných rizík prostredníctvom štátnej pomoci. Z dlhodobého hľadiska má však štátna pomoc aj množstvo nedostatkov a ide o najmenej systémovú formu pomoci. Najmenšie predpoklady má Slovensko na vytváranie rizikového fondu na národnej úrovni. Pri zvládnutí procesu vzniku rizikového fondu, jeho dlhodobého financovania a efektívneho fungovania môže však rizikový fond predstavovať veľmi flexibilné riešenie rizikovosti poľnohospodárstva na Slovensku.

⁵ suma príjmov, ktoré poľnohospodár získal predajom, podporou z verejných zdrojov znížená o vstupné náklady.

7.2.5 Informovanosť, vzdelávanie a poradenstvo

Poľnohospodári by mali byť o možnostiach riadenia rizika, jeho výhodách a nevýhodách dobre informovaní. Podľa dotazníkového prieskumu majú poľnohospodári málo informácií o podpore poistenia a možnostiach riadenia rizika. V rámci Strategického plánu SPP SR, špecifický cieľ A je potrebné v rámci EPFRV vyčleniť prostriedky na podporu vzdelávania a poradenstva v oblasti riadenia rizík. Vzdelávanie a poradenstvo má výrazný vplyv na znižovanie rizika farmárov. Ide o komplexný proces, ktorý zahŕňa riadenie bežných rizík, poistiteľných rizík ako aj možnosti riadenia a znižovania ťažko poistiteľných, nepoistiteľných rizík a rizík katastrofického charakteru. Vzdelávanie a poradenstvo môže efektívnym spôsobom znížiť rizikovosť poľnohospodárstva na Slovensku.

Odporúčanie 5: Štúdia odporúča zvýšiť informovanosť o poistení a riadení rizík, vzdelávanie v oblasti riadenia rizík a poradenstvo v oblasti riadenia rizík.

7.2.6 Preventívne opatrenia na zníženie rizikovosti v poľnohospodárstve v rámci Strategického plánu SPP 2021-2027 na Slovensku.

Odporúčanie 6: V rámci Strategického plánu SPP na Slovensku v programovom období 2021-2027 je potrebné alokovať finančné prostriedky na preventívne opatrenia, ktorá dokážu znížiť produkčné, cenové a príjmové riziká poľnohospodárskych podnikov.

Preventívne environmentálne a klimatické opatrenia je potrebné zamerať na riešenie sucha formou podpory závlah a efektívnejších zavlažovacích systémov hlavne pre špeciálnu rastlinnú výrobu. Taktiež prostredníctvom investovania do vodozádržných prvkov, čím sa podstatne zníži produkčné riziko spôsobované suchom. Vodná a veterná erózia dlhodobo vedú k degradácii poľnohospodárskej pôdy v SR. Erózia pôdy spôsobuje odnos pôdných častíc, degradáciu úrodných vlastností pôdy, úbytok organickej hmoty a živín a zhoršovanie pôdnej štruktúry. To vedie k poklesu úrod. Je potrebné v rámci Strategického plánu SPP na Slovensku prijať intervencie, ktoré znížia pôdnu eróziu (remízky, vetrolamy, pásy pre opeľovače a pod.). Prechod na environmentálnu a integrovanú produkciu môže niektorým farmám pomôcť stať sa menej závislými od cenovej volatility, ale viac závislými na zmenách podpôr.

Prostredníctvom preventívnych ekonomických opatrení je potrebné zastabilizovať základný príjem všetkých poľnohospodárov (odviazané priame platby) a hlavne malých poľnohospodárov (redistributívna platba). Kláť treba dôraz na motiváciu poľnohospodárov k zvyšovaniu pridanej hodnoty prostredníctvom investícií do fixného kapitálu na farme ako aj do investícií na spracovanie základných produktov. Tým sa stanú menej závislí od fluktuácií cien základných komodít. Pre diverzifikáciu riziká majú veľký vplyv aj spoločné investície a spoločný marketing a odbyť v rámci organizácií výrobcov. Produkčné aj cenové riziká dokáže efektívne znižovať aj vertikálna spolupráca medzi prvovýrobou, spracovateľmi a obchodom.

PRÍLOHY

Tabuľka 29 Podiel typov poľnohospodárskej produkcie na celkovej poľnohospodárskej produkcii v roku 2017

Typ produkcie	Komodity	Hodnota v mil. EUR	Podiel na celkovej produkcii
Rastlinná výroba	Obilniny	450.25	21.1%
	Olejniny	327.13	15.3%
	Krmoviny	211.98	9.9%
	Zelenina a záhradníctvo	183.27	8.6%
	Zemiaky (vrátane sadbových)	30.96	1.5%
	Ovocie	44.28	2.1%
	Iná rastlinná produkcia	24.57	1.2%
Živočišná výroba	Hovädzí dobytok	116.93	5.5%
	Ošipané	146.56	6.9%
	Ovce a kozy	12.93	0.6%
	Hydina	107.34	5.0%
	Iné zvieratá	22.31	1.0%
	Mlieko	286.94	13.5%
	Vajcia	101.53	4.8%
	Iná živočišná produkcia	65.28	3.1%

Zdroj: EUROSTAT, 2018

Tabuľka 30 Úrody obilnín podľa okresov a ich rizikovosť v rokoch 2008-2018 na Slovensku v tonách na ha.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	VK	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Slovenská republika	5,18	4,33	3,74	5,01	3,83	4,49	6,04	5,08	6,43	4,86	5,43	16,92%	9,09%	9,09%
Bratislavský kraj	5,3	4,37	4,1	5,13	3,23	4,5	5,59	4,73	6,23	3,43	5,12	19,18%	9,09%	18,18%
Bratislava I-V	5,94	4,99	5,21	5,67	3,62	4,16	6,43	5,17	6,63	3,32	6,23	21,47%	18,18%	27,27%
Okres Malacky	4,45	3,22	2,69	4,36	2,78	4	4,24	3,51	4,82	3,19	3,83	18,99%	18,18%	18,18%
Okres Pezinok	4,98	4,21	3,7	4,97	3,12	4,52	5,45	5,41	6,42	4,15	4,72	19,34%	9,09%	9,09%
Okres Senec	5,73	4,95	4,66	5,55	3,44	5,02	6,36	5,2	6,97	3,37	5,64	21,09%	18,18%	18,18%
Západné Slovensko	5,8	4,78	4,25	5,63	3,96	4,94	6,61	5,45	6,23	5	5,99	15,49%	9,09%	9,09%
Trnavský kraj	5,99	5,01	4,49	5,83	3,92	5,14	6,35	5,63	7,15	4,51	5,88	17,22%	9,09%	18,18%
Okres Dunajská Streda	6,21	5,36	4,52	5,91	4,24	5,25	6,72	5,93	7,4	5,02	6,75	17,08%	9,09%	9,09%
Okres Galanta	5,72	4,78	4,12	5,7	3,36	4,92	6,05	5,53	7,17	4,48	5,93	20,03%	18,18%	18,18%
Okres Hlohovec	5,83	4,63	4,67	5,92	3,48	5,39	6,78	5,54	6,74	3,94	5,34	19,81%	18,18%	18,18%
Okres Piešťany	6,36	5,33	4,92	6,26	5,09	5,51	6,68	5,99	7,08	4,65	5,57	13,34%	9,09%	0,00%
Okres Senica	4,75	3,76	3,18	4,23	3,49	4,36	5,01	4,31	5,51	4,08	4,62	15,66%	18,18%	9,09%
Okres Skalica	5,67	4,75	4,71	5,92	4	5,02	6,12	5,11	6,76	4,18	4,78	16,32%	9,09%	9,09%
Okres Trnava	6,56	5,37	5,14	6,43	3,73	5,39	6,49	5,89	7,83	4,13	5,64	20,29%	9,09%	18,18%
Trenčiansky kraj	5,07	4,43	3,84	5,09	4,19	4,22	5,81	4,94	5,86	4,83	4,93	13,22%	0,00%	0,00%
Okres Bánovce nad Bebravou	6,36	5,72	4,98	6,6	5,84	5,33	7,43	6,43	7,58	6,21	6,6	12,69%	0,00%	0,00%
Okres Ilava	4,91	4,07	3,76	4,84	3,17	3,69	4,95	4,85	5,02	4,65	4,23	14,39%	0,00%	9,09%
Okres Myjava	3,48	2,73	2,12	2,83	2,11	2,89	3,16	2,74	3,1	3,09	2,57	15,04%	9,09%	18,18%
Okres Nové Mesto nad Váhom	4,69	4,15	4,18	5,25	4,48	4,58	6,13	5,28	6,39	4,57	5,17	14,87%	9,09%	0,00%
Okres Partizánske	6,46	5,48	4,28	5,92	4,43	4,79	6,5	5,19	6,13	5,13	5,5	14,03%	0,00%	9,09%
Okres Považská Bystrica	2,86	2,91	1,93	2,67	2,5	2,63	3,33	2,7	2,99	2,99	2,88	12,86%	0,00%	9,09%
Okres Prievidza	4,57	4,01	3,2	4,42	3,55	3,7	5,09	4,44	5,04	4,7	4,29	14,13%	0,00%	9,09%
Okres Púchov	4,52	4,36	3,27	4,89	3,74	4,18	5,05	4,85	5,55	4,8	4,83	14,02%	0,00%	9,09%
Okres Trenčín	4,63	4,2	3,45	4,82	4,24	3,6	5,68	4,7	5,76	4,67	4,73	15,72%	9,09%	9,09%
Nitriansky kraj	5,82	4,69	4,17	5,6	3,94	4,95	6,89	5,42	7,33	5,34	6,23	19,21%	27,27%	9,09%
Okres Komárno	5,95	4,52	3,16	5,09	4,02	4,4	6,79	5,18	6,79	5,45	5,86	21,74%	18,18%	18,18%
Okres Levice	5,26	4,14	4,04	5,03	3,74	4,73	6,55	5,25	6,97	5,15	6,02	19,80%	27,27%	9,09%
Okres Nitra	6,03	5,14	4,8	6,01	3,8	5,37	7,03	5,8	7,91	5,18	6,34	19,27%	9,09%	9,09%
Okres Nové Zámky	5,92	4,55	4,44	5,76	3,8	4,93	7,2	5,22	7,43	5,28	6,46	20,66%	27,27%	9,09%
Okres Šaľa	6,24	5,46	4,28	6,56	4,3	5,65	7,08	5,56	8,23	5,63	6,93	19,72%	9,09%	18,18%
Okres Topoľčany	6,07	5,6	4,89	6,27	4,36	5,56	6,63	6,22	7,45	5,53	6,06	14,19%	9,09%	9,09%
Okres Zlaté Moravce	5,61	4,65	4,61	5,78	4,21	5,06	7,06	5,66	7,35	5,73	6,38	17,66%	9,09%	9,09%
Stredné Slovensko	4,18	3,46	2,73	3,82	3,39	3,51	4,98	4,21	4,95	4,31	4,16	17,08%	18,18%	9,09%
Žilinský kraj	3,97	3,75	3,05	4,03	3,85	3,89	4,52	4,37	4,95	4,58	4,2	12,34%	0,00%	0,00%
Okres Čadca	3,29	2,64	2,51	1,26	1,43	2,07	2,1	2,3	2,32	4,28	2,07	34,93%	18,18%	18,18%
Okres Dolný Kubín	3,19	3,51	2,64	3,64	3,72	3,31	3,89	4,08	4,66	4,46	3,76	15,36%	0,00%	9,09%
Okres Liptovský Mikuláš	4,39	4,3	3,63	4,43	4,45	4,4	4,82	4,46	5,2	4,92	4,62	8,89%	0,00%	0,00%
Okres Martin	4,11	3,37	3,07	3,97	3,68	3,53	4,74	4,58	5,2	4,94	4,28	16,56%	9,09%	0,00%
Okres Námestovo	3,1	3,19	2,56	2,99	3,17	3,37	3,58	3,9	3,95	3,46	3,53	12,08%	0,00%	0,00%
Okres Ružomberok	4,49	4,38	2,92	3,94	4,59	4,29	4,97	4,24	5,55	5,2	4,86	15,56%	0,00%	9,09%
Okres Turčianske Teplice	4,58	4,45	3,47	4,71	4,25	4,42	5,06	5,1	5,08	4,75	4,41	10,28%	0,00%	9,09%

Okres Tvrdošín	3,08	2,79	2,35	3,56	3,43	2,99	3,58	3,55	4,03	3,68	3,44	14,23%	0,00%	9,09%
Okres Žilina	3,08	3,02	2,22	3,56	3,27	3,82	4,35	3,97	5,14	4,15	3,83	21,15%	9,09%	9,09%
Banskobystrický kraj	4,23	3,39	2,65	3,76	3,28	3,4	5,12	4,16	4,96	4,23	4,15	18,69%	18,18%	9,09%
Okres Banská Bystrica	4,26	3,82	2,6	3,61	3,94	3,07	4,73	3,93	4,82	3,61	3,77	16,88%	18,18%	9,09%
Okres Banská Štiavnica	4,24	2,51	1,51	1,74	2,69	2,1	3,44	1,57	4,11	2,26	3,71	37,05%	36,36%	45,45%
Okres Brezno	3,31	3,67	2,26	3,06	3,49	3,1	4,06	3,63	4,15	4,21	3,79	16,30%	0,00%	9,09%
Okres Detva	4,49	3,56	2,85	3,53	2,83	2,37	3,15	3,25	3,07	3,5	2,87	17,17%	9,09%	9,09%
Okres Krupina	3,57	2,58	2,85	3,89	3,32	3,47	4,97	4,52	4,62	3,48	3,6	19,80%	9,09%	9,09%
Okres Lučenec	4,26	3,37	2,67	3,71	3,19	3,14	5,03	3,79	4,74	3,8	4	18,51%	18,18%	9,09%
Okres Poltár	4,13	2,96	2,53	3,4	2,54	3,05	4,85	3,7	4,51	4,01	3,86	21,44%	18,18%	18,18%
Okres Revúca	3,93	2,96	1,89	3,4	3,68	2,84	5,04	3,6	4,73	4,33	3,53	24,56%	18,18%	18,18%
Okres Rimavská Sobota	4,49	3,87	2,61	4,11	3,62	3,76	5,67	4,52	5,34	4,7	4,6	19,63%	18,18%	9,09%
Okres Veľký Krtíš	4,25	3,27	2,96	3,8	2,87	3,72	5,33	4,51	5,23	4,5	4,5	20,53%	18,18%	9,09%
Okres Zvolen	4,52	3,61	2,53	3,44	3,82	2,93	4,25	3,51	5,09	4,11	3,93	18,85%	18,18%	18,18%
Okres Žarnovica	3,69	2,79	2,21	3,77	2,91	3,6	4,95	3,87	5,76	4,05	4,45	26,21%	27,27%	9,09%
Okres Žiar nad Hronom	3,84	2,91	2,68	3,01	3,07	2,84	4,12	4,13	4,76	4,5	4	20,37%	9,09%	9,09%
Východné Slovensko	3,93	3,54	2,52	3,75	3,86	3,69	5,1	4,57	5,3	5,1	4,56	20,04%	9,09%	9,09%
Prešovský kraj	3,51	3,28	2,2	3,48	3,55	3,33	4,12	4,11	4,25	4,11	3,81	16,17%	0,00%	9,09%
Okres Bardejov	3,03	3,23	2,28	3,59	3,85	3,44	4,09	4,5	3,9	3,86	3,75	16,52%	0,00%	9,09%
Okres Humenné	2,66	2,96	1,74	2,82	3,17	2,14	3,27	3,46	3,76	3,86	3,29	21,49%	0,00%	18,18%
Okres Kežmarok	3,96	3,44	2,76	3,65	3,59	3,73	3,67	3,98	3,89	4,2	3,78	10,15%	0,00%	9,09%
Okres Levoča	3,65	3,12	2,16	3,38	3,02	3,23	3,48	3,67	3,97	4,21	4,06	16,70%	9,09%	9,09%
Okres Medzilaborce	3,02	2,69	1,89	3,1	2,2	2,04	2,62	2,72	1,58	1,99	3,16	22,02%	18,18%	18,18%
Okres Poprad	3,63	3,59	2,34	3,53	3,72	3,48	3,76	3,86	4,08	4,06	3,95	13,09%	0,00%	9,09%
Okres Prešov	3,75	3,26	2,02	3,53	3,54	3,41	4,3	4,39	4,44	4,24	4,03	18,89%	9,09%	9,09%
Okres Sabinov	2,73	2,36	2,36	3,05	2,92	2,65	3,99	4,01	3,76	3,79	3,52	19,99%	0,00%	0,00%
Okres Snina	3,26	4,35	2,48	3,03	3,66	2,88	4,99	4,45	3,83	3,97	3,34	20,56%	18,18%	18,18%
Okres Stará Ľubovňa	2,93	2,6	1,97	3,15	2,81	2,46	3,17	3,2	3,78	3,32	3,1	16,38%	0,00%	9,09%
Okres Stropkov	3,01	3,09	1,18	3,53	3,39	3,24	3,46	3,24	3,14	3,76	3,3	21,74%	0,00%	9,09%
Okres Svidník	2,35	2,53	1,49	2,9	3	3,04	4,79	3,84	3,6	3,43	3,21	27,51%	9,09%	9,09%
Okres Vranov nad Topľou	4,27	3,78	2,3	3,88	4,2	3,89	5,14	4,58	5,46	4,65	4,08	19,65%	9,09%	9,09%
Košický kraj	4,15	3,67	2,7	3,89	4,02	3,88	5,58	4,79	5,82	5,6	4,94	21,77%	9,09%	9,09%
Okres Gelnica	2,92	2,89	1,39	1,62	2,45	1,61	1,69	2,06	2,17	2,42	2	24,52%	27,27%	27,27%
Košice I-IV a Košice - okolie	4,64	3,87	2,59	3,87	3,88	3,63	5,35	4,66	5,68	5,48	4,86	21,20%	9,09%	9,09%
Okres Michalovce	4,23	3,81	3,04	4,36	4,51	4,25	6,64	5,4	6,65	6,71	5,81	25,27%	18,18%	9,09%
Okres Rožňava	2,95	2,79	1,58	2,39	2,91	2,73	3,45	3,42	3,99	3,91	3,2	22,71%	9,09%	9,09%
Okres Sobrance	4,2	3,68	3,18	4,06	4,69	4,11	5,99	5	5,67	5,32	4,28	18,86%	9,09%	18,18%
Okres Spišská Nová Ves	3,74	3,45	2,28	3,53	3,69	3,3	3,87	3,88	4,36	4,24	3,84	15,13%	0,00%	9,09%
Okres Trebišov	3,8	3,5	2,51	3,7	3,68	3,92	5,29	4,62	5,67	5,18	4,84	22,31%	9,09%	9,09%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Tabuľka 31 Úrody olejnín podľa okresov a ich rizikovosť v rokoch 2008-2018 na Slovensku v tonách na ha

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Variačný koeficient	% nad trend+20%	% pod trend-20%
Slovenská republika	2,54	2,23	1,88	2,23	2,04	2,42	3,06	2,3	3,07	2,66	2,83	15,93%	0,0%	0,0%
Bratislavský kraj (NUTS 2)	2,58	2,26	2,03	2,5	1,7	2,47	3,11	2,33	2,99	1,93	2,6	17,66%	18,2%	18,2%
Bratislavský kraj	2,58	2,26	2,03	2,5	1,7	2,47	3,11	2,33	2,99	1,93	2,6	17,66%	18,2%	18,2%
Bratislava I-V	2,82	2,86	2,03	2,49	2,03	2,34	3,03	2,53	3,27	1,91	2,55	17,27%	9,1%	18,2%
Okres Malacky	2,33	1,75	1,91	2,1	1,16	2,58	3,24	1,93	2,59	1,58	2,08	26,61%	18,2%	18,2%
Okres Senec	2,56	2,38	2,12	2,62	1,92	2,63	2,98	2,38	2,95	1,94	2,77	14,88%	0,0%	18,2%
Západné Slovensko	2,76	2,37	2,06	2,53	2,03	2,83	3,28	2,49	3,31	2,82	3,08	16,33%	0,0%	9,1%
Trnavský kraj	2,89	2,42	2,13	2,61	1,88	2,85	3,24	2,49	3,2	2,57	3,05	16,15%	9,1%	9,1%
Okres Dunajská Streda	2,89	2,5	2,09	2,55	1,99	2,76	3,17	2,57	2,81	2,46	3	13,78%	0,0%	9,1%
Okres Galanta	2,54	2,3	1,83	2,43	1,76	2,57	2,96	2,33	2,92	2,6	2,99	16,70%	0,0%	9,1%
Okres Hlohovec	3,09	2,55	2,06	2,78	2,13	3,33	3,54	2,68	3,4	2,63	3,32	17,80%	18,2%	18,2%
Okres Piešťany	3,25	2,78	2,46	2,66	2,23	3,15	3,6	2,61	3,5	2,82	3,07	14,78%	9,1%	9,1%
Okres Senica	2,46	1,86	1,73	2,02	1,53	2,28	2,87	1,96	2,86	2,33	2,7	20,42%	18,2%	9,1%
Okres Skalica	2,87	2,1	2,27	2,79	1,58	2,86	3,44	2,31	3,53	2,49	3,25	22,36%	27,3%	9,1%
Okres Trnava	3,22	2,69	2,45	2,95	2,02	3,26	3,54	2,77	3,82	2,67	3,18	17,28%	9,1%	9,1%
Trenčiansky kraj	2,69	2,69	2,22	2,47	2,26	2,73	3,57	2,37	3,44	2,81	2,93	16,03%	9,1%	0,0%
Okres Bánovce nad Bebravou	3,61	3,62	2,61	3,12	2,53	3,36	4,37	2,89	4,12	3,6	3,36	17,02%	9,1%	9,1%
Okres Ilava	2,43	2,61	2,1	2,08	1,74	2,97	3,57	2,29	3,6	2,71	2,74	22,53%	18,2%	9,1%
Okres Myjava	1,61	1,11	0,87	1,33	2,07	1,15	2,21	1,94	2,47	1,7	2,14	30,87%	36,4%	18,2%
Okres Nové Mesto nad Váhom	2,7	2,64	2,2	2,5	2,13	2,45	2,98	2,09	3,35	2,54	2,85	14,76%	9,1%	9,1%
Okres Partizánske	2,85	2,68	2,33	3	2,38	3,38	4,03	2,83	3,4	2,87	3,44	16,77%	9,1%	0,0%
Okres Považská Bystrica	1,42	1,01	1,38	0,65	1,22	1,37	3,2	1,17	2,07	1,97	1,23	45,15%	18,2%	27,3%
Okres Prievidza	2,45	2,44	2,11	1,97	2,5	2,73	3,75	2,29	3,4	2,64	2,66	19,99%	9,1%	9,1%
Okres Púchov	2,23	2,87	2,83	2,24	2,18	2,72	3,84	1,77	3,14	2,36	2,63	21,45%	9,1%	9,1%
Okres Trenčín	2,8	2,86	2,41	2,2	2,25	2,68	3,53	2,44	3,25	2,97	2,7	15,03%	9,1%	0,0%
Nitriansky kraj	2,72	2,3	2	2,49	2,08	2,83	3,26	2,51	3,34	2,95	3,12	17,00%	9,1%	9,1%
Okres Komárno	2,81	2,09	1,65	2,13	1,85	2,51	2,85	2,42	3,26	2,63	2,94	20,07%	9,1%	18,2%
Okres Levice	2,44	2,13	1,92	2,41	2,16	2,75	3,23	2,39	3,23	3,13	3,23	18,80%	0,0%	0,0%
Okres Nitra	3,04	2,72	2,35	3,03	2,22	3,31	3,51	2,72	3,55	3,07	3,25	14,68%	0,0%	9,1%
Okres Nové Zámky	2,51	2,08	1,97	2,35	1,94	2,63	3,12	2,36	3,15	2,65	2,84	16,79%	9,1%	9,1%
Okres Topoľčany	3,42	3,07	2,44	2,93	2,37	3,2	3,86	2,99	3,91	3,33	3,43	15,59%	0,0%	9,1%
Stredné Slovensko	2,31	1,94	1,58	1,75	1,92	1,93	2,65	1,75	2,81	2,24	3,09	22,41%	9,1%	9,1%
Žilinský kraj	2,51	2,34	1,85	1,69	2,24	2,34	2,82	1,69	2,9	2,2	2,59	18,13%	18,2%	18,2%
Okres Martin	2,31	2,39	1,86	1,72	1,75	2,08	2,77	1,84	3,08	2,34	2,49	19,60%	18,2%	18,2%
Okres Turčianske Teplice	2,43	2,19	1,53	1,63	1,97	2,13	2,29	1,38	2,23	1,94	2,23	17,17%	9,1%	18,2%
Banskobystrický kraj	2,28	1,86	1,52	1,76	1,83	1,86	2,61	1,76	2,8	2,25	2,43	19,57%	27,3%	9,1%
Okres Krupina	1,73	1,22	1,39	1,46	1,69	1,89	2,84	1,79	3,1	2,22	2,52	30,75%	27,3%	9,1%
Okres Lučenec	2,14	1,83	1,29	1,94	1,86	1,94	2,25	1,57	2,71	2,32	2,61	20,70%	9,1%	18,2%
Okres Revúca	2,15	2,01	1,31	1,13	1,9	1,41	2,4	1,47	2,62	2,07	2,15	25,55%	27,3%	36,4%
Okres Rimavská Sobota	2,23	2,1	1,23	1,93	2,11	1,85	2,54	1,87	2,8	2,43	2,53	20,14%	9,1%	9,1%
Okres Veľký Krtíš	2,56	1,65	1,83	1,72	1,63	1,89	2,86	1,84	2,78	2,23	2,35	21,48%	27,3%	9,1%
Východné Slovensko	2,17	2,05	1,58	1,78	2,13	1,88	2,78	2,16	2,7	2,63	2,52	17,84%	9,1%	9,1%

Prešovský kraj	1,95	1,98	1,43	1,71	2,08	2	2,47	1,94	2,4	2,19	2,31	14,82%	0,0%	9,1%
Okres Bardejov	1,48	1,87	1,35	1,94	2,15	2,28	2,3	1,97	2,73	2,5	2,11	19,75%	0,0%	9,1%
Okres Humenné	1,7	1,79	1,52	1,35	2,25	1,75	3,78	2,09	2,69	2,08	2,05	31,92%	9,1%	9,1%
Okres Kežmarok	2,55	2,22	1,26	1,68	1,82	2,38	2,94	1,81	2,05	1,64	2,27	23,16%	18,2%	18,2%
Okres Levoča	1,53	1,7	1,09	1,37	2	1,69	1,16	1,93	2,26	1,87	1,82	21,48%	18,2%	18,2%
Okres Poprad	1,95	2,47	1,64	1,52	1,99	2,24	2,48	1,69	2,53	1,75	2,26	17,97%	18,2%	9,1%
Okres Prešov	1,86	1,9	1,46	1,56	1,98	2,01	2,24	1,95	2,25	2,16	2,28	13,73%	0,0%	0,0%
Okres Sabinov	1,82	1,59	1,35	1,75	1,63	1,82	1,71	2,27	2,24	1,72	2,44	17,86%	9,1%	0,0%
Okres Stará Ľubovňa	1,51	1,76	1,27	1,19	1,79	1,89	2,47	2,09	2,02	1,8	2,43	22,49%	9,1%	9,1%
Okres Vranov nad Topľou	2,23	2,05	1,48	2	2,33	1,72	2,67	1,78	2,79	2,53	2,49	19,20%	0,0%	27,3%
Košický kraj	2,26	2,08	1,63	1,8	2,15	1,84	2,88	2,22	2,22	2,75	2,58	17,69%	18,2%	0,0%
Košice I-IV a Košice - okolie	2,43	2,26	1,49	1,75	1,97	1,71	2,52	2,25	2,79	2,69	2,69	19,93%	9,1%	18,2%
Okres Michalovce	2,19	2,03	1,69	1,88	2,33	1,89	3,08	2,26	2,79	3,08	2,65	20,63%	9,1%	0,0%
Okres Rožňava	1,58	1,56	0,93	1,51	1,74	1,53	2,3	1,67	2,8	2,18	2,18	27,94%	18,2%	9,1%
Okres Sobrance	2,25	1,97	1,54	1,92	2,18	1,85	3,12	2,16	2,78	2,81	2,33	20,81%	18,2%	9,1%
Okres Trebišov	2,24	2,09	1,79	1,74	2,13	1,88	2,92	2,22	2,79	2,55	2,53	17,45%	9,1%	0,0%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Tabuľka 32 Úrody zemiakov podľa okresov a ich rizikovosť v rokoch 2008-2018 na Slovensku v tonách na ha

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Variačný koeficient	% nad trend+ 20%	% pod trend- 20%
Slovenská republika	17,19	18,6	11,45	20,94	18,54	18,32	19,64	17,93	21,46	20,09	21,9	15,22%	0,0%	9,1%
Bratislavský kraj (NUTS 2)	29,66	30,12	25,27	32,12	28,91	31,02	32,19	28,94	37,27	42,18	34,96	14,44%	0,0%	0,0%
Bratislavský kraj	29,66	30,12	25,27	32,12	28,91	31,02	32,19	28,94	37,27	42,18	34,96	14,44%	0,0%	0,0%
Bratislava I-V	18,75	20	16,59	14,17	13,38	16,29	6,09	7,97	4	19,52	19,44	40,42%	27,3%	27,3%
Okres Malacky	23,91	17,97	13,12	29,64	34,74	30,23	35,15	31,33	29,95	30,08	26,68	24,68%	18,2%	18,2%
Okres Pezinok	4,3	18,89	0,65	32,2	20,82	30	30	30	21	18,7	20	50,23%	45,5%	36,4%
Okres Senec	30,54	31,11	26,44	14,17	28,61	31,15	31,83	28,58	38,37	43,78	35,98	24,15%	27,3%	9,1%
Západné Slovensko	21,64	21,79	14,15	23,87	19,61	22,34	24,25	23,98	26,72	17,91	23,58	15,97%	0,0%	18,2%
Trnavský kraj	26,21	24,45	15,73	27,15	20,68	28,84	30,05	30,43	33,24	20,97	28,8	19,84%	0,0%	18,2%
Okres Dunajská Streda	18,24	19,63	17,04	16,96	19,44	24,92	26,83	26,67	21,29	17,23	24,84	18,52%	9,1%	9,1%
Okres Galanta	27,77	24,1	20,13	22,95	19,12	18,19	25,84	34,48	46,3	40,9	30,54	32,33%	18,2%	18,2%
Okres Hlohovec	30,66	32,38	20,22	41,98	51,69	63,52	70,29	57,49	32,7	22,68	31,96	40,76%	36,4%	45,5%
Okres Piešťany	28,31	32,87	24	36,54	26,97	18,44	55,45	16,24	17,9	8,12	35,45	46,97%	27,3%	36,4%
Okres Senica	23,57	23,78	14,14	22,65	28,9	11,89	27,49	19,78	14,15	28,23	28,34	28,40%	27,3%	27,3%
Okres Skalica	17,07	17,27	7,42	23,68	16,74	24,31	24,94	21,13	27,23	18,67	21,87	27,36%	27,3%	18,2%
Okres Trnava	27,11	26,31	10,94	26,12	10,64	27,97	19,47	27,11	31,84	15,92	28,35	32,30%	36,4%	27,3%
Trenčiansky kraj	17,16	18,59	10,88	18,99	17,33	14,71	14,88	12,31	16,98	9,4	16,9	20,81%	9,1%	18,2%
Okres Bánovce nad Bebravou	19,1	22,9	11,94	28,99	16,11	16,71	22,5	15,39	26,15	17,03	22,47	25,63%	18,2%	18,2%
Okres Ilava	14,18	11,27	11,43	15,87	9,14	9,88	11,84	13,36	13,05	7,67	10,93	20,07%	9,1%	18,2%
Okres Myjava	10,71	9,51	8,3	22,88	9,73	15,14	14,68	7,36	6,36	14,35	21,48	43,19%	18,2%	36,4%
Okres Nové Mesto nad Váhom	18,58	18,55	8,36	16,33	12,31	10,7	14,73	7,19	16,02	5,09	13,85	35,51%	36,4%	27,3%
Okres Partizánske	22,15	24,88	11,54	21,99	23,92	15,55	15,95	15,49	6,4	6,75	16,19	39,02%	18,2%	27,3%
Okres Považská Bystrica	15,11	17	8,41	13,5	14,64	17,5	9,37	9,02	11,47	8,61	11,85	27,07%	9,1%	27,3%
Okres Prievidza	21,72	23,85	13,96	23,64	27,51	16,95	17,12	17,12	22,57	12,62	26,05	24,48%	18,2%	18,2%
Okres Púchov	7,11	11,84	8,1	6,25	8,13	7,84	15,58	8,46	8,72	5,24	4,67	36,71%	18,2%	36,4%
Okres Trenčín	20,86	24,66	12,7	21,92	19,12	17,02	15,16	18,31	25,13	12,26	22,63	23,39%	27,3%	18,2%
Nitriansky kraj	19,9	21,38	14,68	23,2	19,63	18,89	20,78	20,56	21,72	18,54	20,27	10,96%	0,0%	9,1%
Okres Komárno	22,57	23,19	15,89	25,57	20,63	19,92	22,86	23,72	25,74	16,97	22,17	14,57%	0,0%	18,2%
Okres Levice	20,39	20,11	14,35	26,1	15,56	18,13	14,16	14,82	19,07	18,59	14,66	20,41%	9,1%	9,1%
Okres Nitra	16,9	25	15,92	20,17	21,25	19,89	21,09	17,77	17,47	18,39	24,67	15,07%	18,2%	0,0%
Okres Nové Zámky	14,72	15,76	8,43	16,1	23,77	17,88	22,66	21,71	20,48	22,31	22,19	24,83%	9,1%	9,1%
Okres Topoľčany	18,49	20,87	18,05	27,86	14,13	18,62	26,14	14,8	25,59	21,41	14,19	24,31%	27,3%	27,3%
Stredné Slovensko	14,25	14,6	8,21	15,27	14,96	10,15	12,53	10,67	14,08	13,78	14,07	17,72%	0,0%	18,2%
Žilinský kraj	14,07	14,91	8,83	15,76	16,9	11,54	13,54	11,38	16,12	15,28	15,36	17,56%	9,1%	18,2%
Okres Bytča	4,62	4,66	1,54	4,12	6,33	6,11	5,9	4,38	4,03	6	7,7	32,28%	36,4%	27,3%
Okres Čadca	9	10,26	1,67	16,71	14,57	10,38	12,3	10,56	14,89	15,52	13,79	35,57%	18,2%	9,1%
Okres Dolný Kubín	12,42	12,72	8,07	9,22	13,22	12,16	10,76	11,26	13,66	13,53	12,43	15,24%	0,0%	9,1%
Okres Kysucké Nové Mesto	6,25	10,72	5,89	15,23	9,34	8,34	10,37	10,31	14,38	16,33	13,69	32,11%	18,2%	18,2%
Okres Liptovský Mikuláš	19,77	23,45	13,13	25,45	24,1	17,28	17,83	15,35	21,15	19,34	23,23	19,46%	18,2%	18,2%
Okres Martin	10,77	12,18	3,59	10,35	10,27	10,06	9,12	8,17	8,14	9,14	9,3	23,90%	9,1%	9,1%
Okres Námestovo	13,46	10,13	8,54	13,84	10,15	7,72	11,12	8,38	7,83	7,75	6,63	24,95%	18,2%	9,1%

Okres Ružomberok	19,82	21,82	12,38	21,73	22,83	9,3	21,14	14,53	25,69	15,8	17,24	27,04%	18,2%	18,2%
Okres Turčianske Teplice	16,22	10,77	9,32	17,39	13,47	5,31	6,29	3,4	12,23	10,63	7,98	42,91%	45,5%	36,4%
Okres Tvrdošín	15,68	14,11	10,52	9,96	19,07	14,78	13,5	14,35	21,95	21,09	15,93	24,84%	27,3%	18,2%
Okres Žilina	6,45	16,41	6,13	20,97	23,22	11,41	16,11	6,43	12,21	16,8	15,4	42,28%	27,3%	27,3%
Okres Banská Bystrica	18,13	13,05	6,84	15,57	13,41	6,76	5,77	9,41	9,41	11	10,1	35,67%	36,4%	27,3%
Okres Banská Štiavnica	2,93	12,47	1,09	4,63	8,33	5,87	4,15	3,49	3,65	6,28	2,39	63,12%	27,3%	36,4%
Okres Brezno	17,34	16,6	5,77	12,99	12,16	6,43	11,75	8,49	12,33	8,76	9,18	34,03%	27,3%	18,2%
Okres Detva	10,37	11,03	6,68	9,86	10,12	4,13	9,61	7,85	7,22	8,84	11,73	25,04%	18,2%	18,2%
Okres Krupina	9,23	4,35	6,75	17	10,76	5,58	7,49	4,12	4,07	8,49	9,94	47,82%	27,3%	45,5%
Okres Lučenec	6,66	11,13	11,46	21,92	5,31	6,14	5,81	7,24	4,7	10,08	7,73	54,80%	18,2%	45,5%
Okres Poltár	8,45	8,67	6,75	10,88	9,14	6,01	8,51	7,33	5,85	7,33	12,55	24,40%	18,2%	18,2%
Okres Revúca	10,54	18,74	0,8	15,53	4,54	14,09	7,71	10,98	20,83	17,43	13,12	50,03%	36,4%	27,3%
Okres Rimavská Sobota	10,03	13,03	4,91	15,48	11,92	10,54	15,58	11,61	12,74	14,92	14,63	25,35%	27,3%	9,1%
Okres Veľký Krtíš	16,29	15,27	8,77	16,55	14,64	12,96	15,44	15,06	15,2	15,75	13,88	14,90%	0,0%	9,1%
Okres Zvolen	14,2	9,98	1,08	13,52	13,94	9,36	5,3	5,54	29,66	10,52	12,77	64,16%	36,4%	36,4%
Okres Žarnovica	16,31	24,37	15,42	20,4	12,09	4,64	12,18	12,73	10,06	11,24	10,09	39,52%	27,3%	9,1%
Okres Žiar nad Hronom	19,64	14,25	7,99	18,34	23,86	14,08	19,45	8,03	20,87	17,48	18	30,43%	27,3%	18,2%
Východné Slovensko	14,18	16,41	8,33	18,66	17,03	14,96	15,55	15	17,67	17,75	20,04	19,30%	9,1%	9,1%
Prešovský kraj	13,97	16,53	8,24	18,69	16,49	15,03	15,46	15,44	17,75	18,46	20,82	20,24%	9,1%	9,1%
Okres Bardejov	10,54	12,58	8,35	18,58	11,11	11,94	9,12	15,86	15,9	17,67	22,99	32,18%	18,2%	18,2%
Okres Humenné	10,85	13,43	8,79	10,94	8,25	5,48	10,24	6,19	9,02	8,11	9,6	24,39%	18,2%	18,2%
Okres Kežmarok	18,23	18,9	12,47	18,63	20,41	14,08	13,76	18,36	19,43	20,75	22,92	18,00%	0,0%	27,3%
Okres Levoča	16,82	14,19	4,82	14,96	13,99	12,62	14,72	11,55	15,37	12,6	15,1	23,93%	9,1%	9,1%
Okres Medzilaborce	15,92	15,9	8,83	20,79	4,09	4,3	4,21	17,54	4	4	25,8	70,49%	45,5%	54,5%
Okres Poprad	18,27	18,8	8,43	22,11	21,48	14,36	11,41	15,36	21,7	17,74	18,07	25,48%	27,3%	18,2%
Okres Prešov	21,2	23,47	10,22	26,14	21,24	20,56	23,89	19,72	26,16	28,58	30,16	23,54%	18,2%	18,2%
Okres Sabinov	9,21	10,88	5,26	8,57	9,55	11,67	8,88	10,44	10,88	12,97	15,98	26,19%	27,3%	9,1%
Okres Snina	8,66	8,51	6,68	9,68	6,65	13,48	15,2	5,07	7,43	8,16	7,11	34,51%	18,2%	27,3%
Okres Stará Ľubovňa	17,8	17	10,54	19,51	18,25	23,55	14,13	15,33	20,14	18,75	20,89	19,86%	9,1%	18,2%
Okres Stropkov	5,19	8,83	2,8	5,41	6,65	6,63	5,64	3,29	6,85	10,47	21,32	67,05%	27,3%	36,4%
Okres Svidník	4,2	15,16	2,41	10,26	13,72	4,38	20	24,62	4,7	4,53	11,88	69,48%	36,4%	45,5%
Okres Vranov nad Topľou	6,66	16,05	4,15	17,33	12,95	12,68	16,35	10,07	12	13,4	12,84	32,83%	27,3%	27,3%
Okres Gelnica	17,6	8,33	4,83	3,83	19,7	19,29	25,39	18,54	10,8	17,49	15,56	46,40%	36,4%	36,4%
Košice I-IV a Košice - okolie	14,8	14,93	10,18	23,09	20,27	15,3	15,93	13,38	16,43	14,58	18,61	21,57%	18,2%	9,1%
Okres Michalovce	14,87	14,81	6,1	20,8	15,64	12,49	18,34	12,89	18,78	18,62	15,78	26,15%	9,1%	18,2%
Okres Rožňava	13,66	11,9	10,02	13,31	12,06	10,86	17,22	8,28	8,67	10,64	19,2	27,37%	18,2%	18,2%
Okres Sobrance	8,18	14,7	3,82	3,92	16,56	10	6,12	4,5	14,03	5,38	17,4	55,50%	36,4%	45,5%
Okres Spišská Nová Ves	17,67	17,9	7,21	17,11	17,97	12,49	11,2	11,8	14,51	14,52	16,71	24,02%	18,2%	18,2%
Okres Trebišov	12,05	20,43	11,8	16,99	20,15	21	21,87	19,09	24,29	18,56	17,26	20,81%	18,2%	18,2%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Tabuľka 33 Vývoj tržieb z rastlinnej výroby podľa krajov v rokoch 2008-2018 v tis. EUR

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	VK
Slovenská republika	698 743	604 291	625 164	820 949	902 866	804 915	849 980	877 991	927 233	921 021	1 086 016	17,1%
Bratislavský kraj	41 484	35 898	45 439	64 873	67 076	66 336	68 660	69 445	77 209	71 031	67 792	22,3%
Západné Slovensko	482 714	425 666	442 991	571 355	586 448	554 184	568 585	589 742	622 058	598 974	778 820	17,0%
Trnavský kraj	155 739	145 100	158 992	204 495	202 551	192 033	189 482	216 768	230 218	208 091	219 795	14,6%
Trenčiansky kraj	44 751	44 129	37 982	48 830	55 615	46 704	50 495	43 645	47 744	63 353	52 640	14,0%
Nitriansky kraj	282 224	236 437	246 017	318 030	328 283	315 447	328 608	329 330	344 096	327 530	506 385	21,7%
Stredné Slovensko	69 255	52 016	55 860	63 926	77 691	63 154	74 139	69 305	71 391	77 174	79 040	13,0%
Žilinský kraj	10 800	10 079	14 827	12 391	16 680	14 365	15 034	15 839	16 234	17 583	16 287	16,9%
Banskobystrický kraj	58 455	41 937	41 033	51 535	61 012	48 789	59 105	53 466	55 156	59 592	62 753	13,8%
Východné Slovensko	105 291	90 713	80 875	120 795	171 650	121 241	138 596	149 499	156 575	173 841	160 365	24,1%
Prešovský kraj	29 352	26 511	21 036	32 687	45 777	32 531	34 501	33 801	33 403	38 253	40 579	20,0%
Košický kraj	75 939	64 202	59 839	88 108	125 874	88 710	104 095	115 698	123 172	135 588	119 786	26,2%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Tabuľka 34 Vývoj tržieb zo živočíšnej výroby podľa krajov v rokoch 2008-2018 v tis. EUR

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	VK
Slovenská republika	752 900	536 539	590 129	631 337	681 334	710 742	694 967	653 508	665 634	729 196	740 194	9,8%
Bratislavský kraj	38 986	33 667	38 720	44 972	47 481	49 312	41 672	40 054	51 194	50 333	59 230	16,2%
Západné Slovensko	438 564	316 077	332 487	359 357	385 340	407 100	407 324	360 336	345 981	384 404	393 410	9,7%
Trnavský kraj	166 514	114 042	135 524	140 183	147 869	160 432	154 606	129 754	127 070	141 934	155 433	11,1%
Trenčiansky kraj	89 431	60 828	62 511	73 621	78 942	85 078	85 184	73 419	69 653	77 018	78 820	12,0%
Nitriansky kraj	182 619	141 207	134 452	145 552	158 529	161 590	167 534	157 163	149 258	165 452	159 157	8,6%
Stredné Slovensko	154 257	105 547	131 189	136 906	154 040	153 631	137 054	135 738	134 106	152 300	158 799	11,0%
Žilinský kraj	68 609	47 431	58 076	61 830	68 367	72 515	70 175	64 205	62 275	70 033	73 797	11,7%
Banskobystrický kraj	85 648	58 116	73 113	75 077	85 673	81 116	66 878	71 533	71 831	82 267	85 002	11,6%
Východné Slovensko	121 093	81 249	87 734	90 102	94 473	100 700	108 918	117 381	134 353	142 158	128 756	18,7%
Prešovský kraj	64 935	44 359	46 762	51 793	53 071	61 733	69 743	62 851	58 785	66 825	62 631	14,3%
Košický kraj	56 158	36 890	40 972	38 309	41 402	38 967	39 175	54 530	75 567	75 333	66 124	29,6%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Tabuľka 35 Vývoj tržieb spolu podľa krajov v rokoch 2008-2018 v tis. EUR

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	VK
Slovenská republika	1451644	1140831	1215293	1452378	1584200	1515658	1544946	1531500	1592867	1650217	1826211	12,7%
Bratislavský kraj	80470	69565	84159	109845	114557	115648	110332	109498	128403	121365	127021	18,4%
Západné Slovensko	921277	741743	775478	930712	971788	961284	975908	950078	968039	983378	1172230	11,9%
Trnavský kraj	322253	259142	294516	344679	350420	352465	344088	346522	357288	350025	375228	9,8%
Trenčiansky kraj	134181	104957	100493	122451	134556	131783	135679	117064	117397	140371	131460	10,6%
Nitriansky kraj	464843	377644	380469	463582	486812	477036	496142	486492	493355	492982	665542	15,6%
Stredné Slovensko	223512	157562	187049	200924	231731	216785	211192	205043	205497	229475	237838	10,9%
Žilinský kraj	79409	57510	72902	74312	85047	86880	85209	80044	78509	87616	90084	11,6%
Banskobystrický kraj	144103	100053	114146	126612	146684	129905	125983	125000	126987	141859	147754	11,3%
Východné Slovensko	226384	171961	168608	210898	266123	221941	247514	266880	290928	315999	289121	19,8%
Prešovský kraj	94287	70870	67797	84480	98847	94264	104244	96652	92189	105078	103211	13,8%
Košický kraj	132097	101092	100811	126417	167276	127677	143270	170228	198739	210921	185910	25,0%

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty

Tabuľka 36 Dosiahnutý zisk v EUR podľa okresov a jeho rizikovosť v rokoch 2007-2017

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	VK
Bratislava	-336320	-380933	-305872	-240287	-202994	-380710	78000	-199214	14022	550090	15764850	367,93%
Bratislava II	1963019	1259112	-80850	78536	-7330796	-4237691	-3380701	867555	659640	1298875	1162715	-420,02%
Bratislava III	189037	726381	-503841	15144	-132484	-294331	-667258	-480986	164147	73317	728654	-2804,58%
Bratislava IV	37011	-171114	-325627	-144244	-527662	1525545	80885	-398305	-442160	-925697	-415585	-401,86%
Bratislava V	6790046	-105325	-936847	511321	-431729	-1687602	-106141	363562	1033127	599754	191571	388,87%
Malacky	921728	-417879	-4324448	-3108285	1796461	-4878332	-982711	1490910	-1528369	925391	1550810	-311,12%
Pezinok	-834534	-2061141	-2212625	-831284	268507	-111728	-1368624	-381549	-1808756	2267436	-546302	-182,96%
Senec	3369839	4087331	2579015	3975026	4363690	476664	3113261	4243666	9069373	6966403	11608654	64,39%
Bratislavský kraj	12099826	2936432	-6111095	255927	-2197007	-9588185	-3233289	5505639	7161024	11755569	30045367	248,53%
Dunajská Streda	-2924833	3388848	-12671608	-2842691	8436057	10780478	-2554455	10320676	4151920	6704121	14030658	236,17%
Galanta	3442490	2079485	-257286	1905593	5883667	-21	-503859	4890506	1302689	4687207	549204	102,94%
Hlohovec	1126433	1514367	-677583	-465132	2398221	852659	1586547	661324	248786	863123	-863730	155,22%
Piešťany	1407077	853606	-1420704	-1712951	1505969	-1617526	-3499058	12514296	-1412690	1224132	1813017	482,96%
Senica	1354204	159692	-2490384	-1478149	-785936	355147	893579	-2228042	-9478882	757910	5980685	-588,25%
Skalica	85966	17489	-2094719	109374	1283435	-1163568	-1240964	-279613	-766765	-1441011	-415583	-173,65%
Trnava	3259863	-3500902	-9313774	62992	6809747	-3338890	1637371	1203937	3887519	611951	94959	3358,62%
Trnavský kraj	7751200	4512585	-28926058	-4420964	25531160	5868279	-3680839	27083084	-2067423	13407433	21189210	267,95%
Bánovce nad Bebravou	186678	107978	-1748193	-1163346	22558	-396562	-1418777	-3006563	-162203	1075700	1522824	-287,27%
Ilava	1209218	407021	-1161	155028	610056	-449228	-734415	-699306	387838	-367692	-163137	1851,58%
Myjava	13738	-1798782	-236728	122900	570033	18456	-2484108	-279541	-756318	-219275	-332691	-182,55%
Nové Mesto nad Váhom	1392153	-1100442	-2671194	763727	743241	-37770	4094845	257337	-1939876	428523	-699429	1612,11%
Partizánske	2294528	2890026	-289852	4137817	524801	345438	490904	759080	-138967	1272186	1293269	110,42%
Považská Bystrica	-82155	-239560	92115	32909	16605	2737	68425	-215452	65280	152524	259135	1063,71%
Prievidza	-1245975	-211580	-744499	-1276927	-1426977	-49652	-2233449	-1318679	-1451449	340421	266005	-97,62%
Púchov	408646	38602	47390	171294	76959	-258197	35431	-6755400	-7090074	-93471	986785	-255,08%
Trenčín	-3112097	-3459800	-2630052	-1584002	-1490222	-1615011	-861267	-214040	-3314784	692282	-472491	-83,36%
Trenčiansky kraj	1064734	-3366537	-8182174	1359400	-352946	-2439789	-3042411	-11472564	-14400553	3281198	2660270	-184,57%
Komárno	1689857	3329698	-4851809	-1637352	7448896	1835779	259889	393283	1597056	6026871	8292136	176,35%
Levice	6223171	4634885	-5139128	2671873	1406794	2614951	191982	6133674	409487	7081116	9370192	124,81%
Nitra	244891	2799632	-3770426	946903	7784267	2687058	2468953	-4067442	185790	2722480	2448596	250,07%
Nové Zámky	-1779245	8884895	-13336528	719095	4766132	79843	-59556	-11015092	6410338	6221722	6878710	1026,88%
Šaľa	2258675	3696206	-3203265	-1887079	4771707	3993534	2512933	3239052	2395553	1002518	2826577	125,12%
Topoľčany	1891083	2392480	-2472045	-243173	4376045	-2275826	320875	1528952	821533	1239145	1267375	245,38%
Zlaté Moravce	461	2241150	-1077560	-1158464	2041353	2834657	401924	5315762	489322	1565473	2505522	138,10%
Nitriansky kraj	10528893	27978946	-33850761	-588197	32595194	11769996	6097000	1528189	12309079	25859325	33589108	166,51%
Bytča	46702	38702	-34005	12668	-52194	-60213	-170663	-7075	-44148	-48547	30379	-235,71%
Čadca	70501	-79075	-572467	-30009	-675899	313470	397153	-604430	-444474	-955376	-67622	-180,83%
Dolný Kubín	-71401	-21807	-750830	-278559	-578108	-439881	-431958	-61486	34448	-67033	-73578	-105,71%
Kysucké Nové Mesto	165570	164142	53242	2622	-44797	43463	125288	-3550	10107	135130	146099	105,72%
Liptovský Mikuláš	1412494	218445	-871285	-234965	577994	-806014	-1167022	316	-6818236	228115	749480	-359,91%
Martin	1095358	-3339214	-185371	617474	300666	510496	139495	-944961	-4295716	260636	540848	-361,19%
Námestovo	374456	830275	567178	457418	44653	-652523	-866664	3218542	69491	-74307	-116919	307,25%
Ružomberok	111463	251342	-1442646	256237	11119	-258314	-115295	81391	-3701450	-314497	-603388	-223,24%
Turčianske Teplice	652788	-424518	-1392459	-47105	-480225	-402468	-544880	148006	-1403253	-133931	507976	-206,76%
Tvrdošín	139609	-737170	-1680838	-990788	7101667	-1809467	-875030	4946	-408656	-484329	-809911	-4894,10%
Žilina	97850	260003	142686	-471580	-668438	235772	-34298	-233732	-178610	460643	5927	-954,45%
Žilinský kraj	4095390	-2838875	-6166795	-706587	5536438	-3325679	-3543874	1597967	-17180497	-993496	309291	-287,20%
Banská Bystrica	344485	1159792	-122367	-515705	-820491	-729163	-719557	-314754	87622	375306	291360	-695,92%
Banská Štiavnica	72825	34156	147293	52321	95344	214542	213504	181479	88691	111779	22176	61,06%
Brezno	331541	230763	63718	-480729	-1341379	-211940	-270128	774607	696998	514581	1115403	531,26%
Detva	351388	186449	445910	427296	1029997	101122	92744	-18937	24369	384074	496936	93,06%
Krupina	189830	-258816	-2248012	-1666202	-481525	-351043	-1658247	4267030	721279	-222192	213314	-1267,47%

Lučenec	703009	-719950	703571	1598303	69520	1396096	-531349	179547	2428338	1362460	1905389	122,12%
Poltár	-539967	981478	-656463	-171689	-28430	-290118	-211783	457601	35554	297924	27309	-5167,00%
Revúca	279756	137189	100557	-92272	-356098	216776	-137597	66325	-369766	-279527	-204757	-396,97%
Rimavská Sobota	4128675	330296	-1885737	134255	1368693	1027068	-1530416	1597806	925734	1845761	2720993	178,33%
Veľký Krtíš	-966583	1308431	-2131830	6133426	-23529755	-1999018	-1266036	2854818	2934634	4269948	1595585	-809,34%
Zvolen	583945	714861	-1018146	-390078	-460087	-291438	-1594117	-2270871	-1159104	-148451	256992	-174,88%
Žarnovica	393811	405262	591329	823518	217624	298082	-390921	-8792	760548	106826	32541	121,79%
Žiar nad Hronom	517724	861080	435317	-42333	-385970	-952612	-545417	167558	-267677	101490	-369913	-1206,53%
Banskobystrický kraj	6390439	5370991	-5574860	5810111	-24622557	-1571646	-8549320	7933417	6907220	8719979	8103328	1270,94%
Bardejov	1800757	516885	256817	-222895	-292145	414842	-261951	-138213	-1651994	-11825	488100	1014,49%
Humenné	731255	504642	28013	-925041	58998	-69914	-774154	-710693	-1717279	-2227993	-557385	-174,61%
Kežmarok	1334921	664273	-268650	-484194	-131045	-13780	236439	-112372	-336167	-231366	203462	670,33%
Levoča		602202	-104329	-436874	-803851	-936143	-804882	-78656	1918834	73685	263584	-2770,87%
Medzilaborce	359785	196306	159391	97739	-11758	107697	-284521	-142069	91388	121225	118738	231,23%
Poprad	3146508	738692	848258	1068211	479864	-348875	-1003803	-732401	-1291412	1208766	209575	318,56%
Prešov	865093	827316	357493	144389	145546	3511610	-142396	651047	-798778	318226	1603835	164,99%
Sabinov	233949	105620	354287	48263	73234	-291698	-245285	82888	-94364	146341	-7708	519,40%
Snina	599281	114185	-540675	243601	218239	425152	-507714	264800	383351	510564	166216	218,89%
Stará Ľubovňa	1546132	570728	360753	44174	-315470	-1138785	-30538	523030	-233918	443542	324466	351,48%
Stropkov	-87739	1181799	949893	1532251	304676	266742	187795	321840	-1432401	47446	438092	228,71%
Svidník	463747	346041	337668	392135	168329	466150	155293	339290	-188597	329467	43670	76,47%
Vranov nad Topľou	873619	136756	-89122	-832087	31854	826424	-1200737	221492	-772674	131530	500768	-4294,97%
Prešovský kraj	11867308	6505445	2649797	669672	-73529	3219422	-4676454	489983	-6124011	859608	3795413	282,27%
Gelnica	271325	221269	314480	256502	-305137	203232	-7211	51324	17807	24401	265601	154,17%
Košice I			68911		-160270	-5913	18446	-108470	155492	4538		-2706,21%
Košice II	42786			-15453	-3552		-40976			-42935		-290,48%
Košice III			7211	1627	1024	18833						115,10%
Košice IV	400383	64495	156934	-228222	376279	37729	198197	151600	139331	94276	398273	113,75%
Košice - okolie	1187803	598515	-5835628	-4219505	-886485	1778943	-5267576	1774099	39306999	1256874	2423280	426,02%
Michalovce	2290698	191856	-2904194	151672	4016368	4815500	347764	2480253	2940981	3900619	5706340	115,95%
Rožňava	3611358	3640435	1329911	182114	2646744	-367377	-1607192	-604879	1452459	1001298	-288017	174,37%
Sobrance	1714630	602270	-383046	-749304	72764	424243	-872006	884762	440787	-218890	812768	311,32%
Spišská Nová Ves	502818	228935	-450651	69780	-242181	-132315	8524	34004	-329659	334141	536220	642,97%
Trebišov	1126890	73413	-726719	-586396	1359417	3621807	-1262133	-5290306	839449	994073	2104223	1116,76%
Košický kraj	11148691	5621188	-8422791	-5137185	6874971	10394682	-8484163	-627613	44963646	7348395	11958688	214,70%

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Tabuľka 37 Popisné štatistiky rentability podľa veľkosti fariem v rokoch 2004-2017 na Slovensku

	2004-2008					2005-2009				
	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.
Dolný decil	-15,18%	-6,89%	-8,55%	-3,47%	-3,99%	-16,89%	-11,71%	-13,72%	-8,43%	-9,53%
Dolný kvartil	-2,46%	1,28%	-0,52%	-0,04%	-0,10%	-7,22%	-3,50%	-3,68%	-2,68%	-3,40%
Medián	4,12%	7,79%	2,57%	2,47%	1,90%	3,58%	5,41%	1,62%	0,77%	0,52%
Horný kvartil	17,33%	23,75%	15,37%	11,54%	6,21%	16,57%	18,84%	11,17%	8,84%	4,90%
Horný decil	24,97%	41,53%	35,85%	29,52%	14,82%	32,30%	36,55%	25,24%	25,00%	11,31%
	2006-2010					2007-2011				
	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.
Dolný decil	-19,82%	-9,00%	-14,36%	-10,55%	-11,99%	-21,17%	-18,87%	-12,87%	-9,12%	-9,49%
Dolný kvartil	-7,35%	-1,19%	-3,13%	-3,65%	-4,22%	-7,64%	-7,46%	-5,77%	-2,44%	-3,43%
Medián	3,58%	4,21%	1,36%	1,22%	0,45%	2,26%	0,39%	0,41%	1,76%	0,76%
Horný kvartil	14,44%	15,70%	8,66%	7,13%	5,48%	13,40%	7,05%	5,97%	7,95%	5,97%
Horný decil	28,62%	23,97%	23,68%	22,46%	11,69%	26,54%	17,62%	21,41%	22,01%	14,12%
	2008-2012					2009-2013				
	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.
Dolný decil	-22,75%	-20,24%	-16,04%	-12,62%	-10,82%	-29,68%	-16,39%	-21,15%	-17,15%	-14,69%
Dolný kvartil	-6,83%	-6,05%	-6,62%	-3,70%	-4,28%	-6,23%	-4,51%	-8,19%	-5,21%	-5,76%
Medián	2,56%	1,70%	0,37%	0,86%	0,15%	3,03%	1,29%	0,17%	0,38%	0,05%
Horný kvartil	14,88%	8,43%	7,03%	6,08%	4,80%	13,23%	6,40%	5,06%	6,84%	3,99%
Horný decil	29,38%	17,08%	20,59%	17,87%	10,47%	27,30%	18,92%	18,57%	14,06%	9,05%
	2010-2014					2011-2015				
	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.
Dolný decil	-26,81%	-27,13%	-19,61%	-13,84%	-11,41%	-14,58%	-10,98%	-20,70%	-12,21%	-11,94%
Dolný kvartil	-5,05%	-3,09%	-8,37%	-3,76%	-2,18%	-4,88%	-3,90%	-8,05%	-4,46%	-4,18%
Medián	3,78%	2,97%	0,13%	1,50%	1,26%	3,65%	3,78%	0,26%	0,88%	0,88%
Horný kvartil	15,21%	8,94%	6,01%	7,01%	6,08%	13,18%	14,21%	4,96%	6,47%	6,73%
Horný decil	28,65%	20,79%	17,41%	16,35%	16,61%	26,89%	27,15%	16,30%	16,61%	16,23%
	2012-2016					2013-2017				
	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.	0-250 ha.	250-500 ha.	500-1000 ha.	1000-2000 ha.	2000+ ha.
Dolný decil	-9,50%	-10,34%	-20,30%	-12,37%	-9,71%	-15,18%	-13,73%	-21,23%	-12,13%	-7,66%
Dolný kvartil	-2,47%	-0,09%	-7,66%	-4,92%	-3,25%	-2,42%	-3,53%	-7,71%	-4,03%	-3,17%
Medián	3,09%	4,33%	0,09%	0,50%	1,04%	5,25%	3,24%	0,37%	1,09%	0,93%
Horný kvartil	15,25%	10,64%	4,75%	6,87%	5,92%	14,74%	11,12%	4,86%	6,90%	5,26%
Horný decil	21,24%	18,67%	21,90%	16,05%	14,83%	22,44%	19,90%	17,43%	15,11%	13,20%

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Tabuľka 38 Popisné štatistiky rentability podľa zamerania fariem v rokoch 2004-2017 na Slovensku

	2004-2008				2005-2009			
	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%
Dolný decil	-2,91%	-6,32%	-6,32%	-7,83%	-4,68%	-12,84%	-12,84%	-14,09%
Dolný kvartil	-0,04%	-0,02%	-0,02%	0,55%	-0,88%	-4,17%	-4,17%	-3,67%
Medián	2,33%	2,33%	2,33%	11,41%	2,19%	0,54%	0,54%	5,16%
Horný kvartil	9,98%	7,20%	7,20%	23,77%	9,01%	6,72%	6,72%	18,68%
Horný decil	22,84%	21,38%	21,38%	39,19%	21,79%	17,60%	17,60%	32,98%
	2006-2010				2007-2011			
	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%
Dolný decil	-6,19%	-13,11%	-13,11%	-15,50%	-7,50%	-12,91%	-12,91%	-15,14%
Dolný kvartil	-1,75%	-5,18%	-5,18%	-3,76%	-2,47%	-2,85%	-2,85%	-3,11%
Medián	1,77%	0,77%	0,77%	4,14%	0,99%	0,82%	0,82%	3,96%
Horný kvartil	8,51%	5,78%	5,78%	16,17%	6,84%	6,69%	6,69%	17,58%
Horný decil	22,56%	16,98%	16,98%	28,35%	18,75%	14,24%	14,24%	27,66%
	2008-2012				2009-2013			
	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%
Dolný decil	-11,64%	-15,55%	-12,09%	-16,03%	-17,47%	-19,40%	-18,76%	-22,21%
Dolný kvartil	-5,11%	-7,78%	-4,75%	-2,08%	-6,00%	-9,60%	-6,54%	-3,36%
Medián	0,29%	-1,23%	-0,12%	3,77%	0,16%	-2,37%	-0,56%	2,58%
Horný kvartil	5,67%	2,36%	5,26%	15,17%	5,13%	1,92%	4,04%	10,12%
Horný decil	14,15%	7,63%	11,18%	27,00%	13,30%	8,47%	11,20%	23,27%
	2010-2014				2011-2015			
	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%
Dolný decil	-16,37%	-15,60%	-15,60%	-21,11%	-11,93%	-13,86%	-13,86%	-20,04%
Dolný kvartil	-7,01%	-3,32%	-3,32%	-0,99%	-6,67%	-2,88%	-2,88%	-2,23%
Medián	-0,12%	1,31%	1,31%	4,53%	-0,51%	1,48%	1,48%	4,05%
Horný kvartil	3,98%	4,91%	4,91%	13,52%	3,71%	5,96%	5,96%	12,95%
Horný decil	14,64%	11,57%	11,57%	27,10%	12,58%	11,01%	11,01%	24,70%
	2012-2016				2013-2017			
	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%	RV 0-25%	RV 25-50%	RV 50-75%	RV 75-100%
Dolný decil	-11,84%	-12,95%	-12,95%	-23,88%	-12,81%	-15,04%	-15,04%	-14,12%
Dolný kvartil	-5,14%	-4,13%	-4,13%	-3,62%	-4,53%	-5,65%	-5,65%	-2,94%
Medián	-0,09%	0,54%	0,54%	3,37%	0,40%	0,46%	0,46%	3,45%
Horný kvartil	3,81%	4,28%	4,28%	12,59%	4,67%	4,15%	4,15%	12,14%
Horný decil	12,04%	11,64%	11,64%	23,15%	13,71%	11,91%	11,91%	25,73%

Zdroj: IL MPRV SR, vlastné výpočty

Tabuľka 39 Výška zaplateného poistného v EUR za poistenie plodín a hospodárskych zvierat podľa okresov v roku 2017

Okres	Zaplatené poistné
Bratislava	22 247
Bratislava II	104 768
Bratislava III	19 709
Bratislava IV	4 354
Bratislava V	-
Malacky	171 166
Pezinok	92 114
Senec	215 237
Dunajská Streda	769 914
Galanta	276 584
Hlohovec	131 562
Piešťany	108 650
Senica	161 281
Skalica	16 437
Trnava	344 503
Bánovce nad Bebravou	45 917
Ilava	10 217
Myjava	17 749
Nové Mesto nad Váhom	49 939
Partizánske	100 020
Považská Bystrica	1 834
Prievidza	18 203
Púchov	680
Trenčín	50 206
Komárno	233 811
Levice	909 227
Nitra	435 924
Nové Zámky	633 842
Šaľa	47 917
Topoľčany	61 687
Zlaté Moravce	181 921
Bytča	6 135
Čadca	500
Dolný Kubín	7 318
Kysucké Nové Mesto	896
Liptovský Mikuláš	38 357
Martin	42 420
Námestovo	22 756
Ružomberok	17 364
Turčianske Teplice	35 438
Tvrdošín	5 654
Žilina	20 615
Banská Bystrica	4 381

Banská Štiavnica	1 286
Brezno	4 291
Detva	9 482
Krupina	82 255
Lučenec	68 128
Poltár	6 487
Revúca	38 995
Rimavská Sobota	171 708
Veľký Krtíš	221 196
Zvolen	57 279
Žarnovica	9 386
Žiar nad Hronom	42
Bardejov	64 245
Humenné	4 319
Kežmarok	53 813
Levoča	7 941
Medzilaborce	-
Poprad	43 473
Prešov	107 224
Sabinov	41 694
Snina	6 950
Stará Ľubovňa	15 773
Stropkov	4 324
Svidník	19 925
Vranov nad Topľou	50 353
Gelnica	-
Košice I	-
Košice II	-
Košice III	-
Košice IV	-
Košice – okolie	67 649
Michalovce	165 848
Rožňava	28 221
Sobrance	61 541
Spišská Nová Ves	32 575
Trebišov	403 204

Zdroj: IL MPRV SR, 2017

Tabuľka 40 Poistovníňa Agra: Riziká kryté pri jednotlivých plodinách k aprílu 2020

	Plodiny				Ovocie			Zelenina				Mak	Vinič
	Obilniny	Olejníky	Strukoviny	Cukrová repa	Kôstkoviny	Jadroviny	Bobuloviny	Koreňová	Listová	Zemiaky	Tekvica		
Ktoré riziká sa ako často poistujú? (***** veľmi často, * veľmi zriedka)													
1. Ľadovec	*****	*****	*****	*****	***	***	***	***	***	***	***	*****	*****
2. Požiar- nedá sa poistiť samostatne	*****	*****	*****	*****	N	N	N	N	N	N	***	*****	
3. Víchrice	***	***	**	*	***	***	***	N	N	N	N		
4. Zaplavenie - /straty na výnose/	**	*****	**	*****	N	N	N	N	N	N	****	****	
5. Zaplavenie , naplavenie pôdy – NO	**	*****	**	*****	N	N	N	N	N	N	****	****	
6. Vymrznutie- mráz – NO	**	*****	**	*****	N	N	N	N	N	N	****	****	
7. Sucho pri vzhádzaní – NO	**	*****	**	*****	N	N	N	N	N	N	****	****	
8. Škodcovia-vošky,skočky,slimáky,hraboše - NO	**	*****	**	*****	N	N	N	N	N	N	****	****	
9. Poškodenie vetrom – NO	**	*****	**	*****	N	N	N	N	N	N	****	****	
10. Sucho - /Indexové sucho/	*	*	*	N	N	N	N	N	N	N	N	N	
11. Mráz	N	*	N	*****	***** iba jablká, hrušky a jahody								***
12. Tiaž snehu - fóliovníky													

Zdroj: Produkty poisťovne

Poznámka: N – neponúka, NO - podmienkou je vykonanie nového osevu-preosiatie

Tabuľka 41 Poistovníňa Agra: Podmienky jednotlivých produktov pri plodinách k aprílu 2020

Poistný produkt	Spoluúčasť - z poistnej sumy parcely	Franšíza	Poistná sadzba v %	Znáša farmár riziko aspoň 20% hodnoty produkcie?
Agrar Basis	8 %	8 %	1-6 %	max limit plnenia je 92%
Arag Univerzál	5 %	8 %	1-10%	max limit plnenia je 90%
Agrar Paušál	5 %	8 %	1-3 %	max limit plnenia je 95% ľadovec + požiar
Indexové poistenie sucha	0 %	0 %	3-10 %, závisí od plodiny a lokality, škodovosti	plnenie začína od 50% vzniknutej škody na poraste
Cukrová repa Univerzál	5 %	8 %		max limit plnenia je 95%
Mak Univerzál	8 %	8 %		max limit plnenia je 92%
Ovocie	variabilná od 10 po 20 %, počíta sa podľa priemerného škodového priebehu posledných 10 rokov, na bobulovom, mladé výsadby, kry - 8 %	zodpovedá spoluúčasti		Poistné plnenie začína od 36% škody na poraste (v prípade mrazu). Maximálny limit plnenia je 80% zo vzniknutej škody
Ovocie pod sieťou	10 %, Nová zmluva - 20 %	zodpovedá spoluúčasti, 36% mráz	Závisí od rizika, lokality, škodovosti	
Ovocie pod sieťou PLUS	10-30%, podľa škodovosti, NZ-20 %	zodpovedá spoluúčasti	Závisí od rizika, lokality, škodovosti	
Vinič Univerzál	8 %	8%,36 % - mráz	Závisí od rizika, lokality, škodovosti	
Vinič Výber	8 %	8%, zodp. spoluúčasti	Závisí od rizika, lokality, škodovosti	
Vinič ľadovec	8 %	8 %, zodp. spoluúčasti	Závisí od rizika, lokality, škodovosti	
Záhradníctvo	8 %	od 5%(zelenina) - 35 % (škôlky)	3-4 %	

Zdroj: Produkty poisťovne

Len málo klientov volí pri poľných plodinách 20%-tnú franšízu (menej ako 1% klientov)

Tabuľka 42 Poistovňa Agra: Riziká kryté pri zvieratách k aprílu 2020

Ktoré riziká sa ako často poistujú? (***** veľmi často, * veľmi zriedka)	HD	Ošípané	Ovce
1. Nákazy: Spoločné pre viacero druhov zvierat: Aujezskyho choroba, brucelóza, echinokokóza, horúčky údolia Rift, hydroperikarditída prežúvavcov, japonská encefalitída, katarálna horúčka oviec, krymskokonžská hemoragická horúčka, leptospiroza, listerióza, mor hovädzieho dobytku, myiáza, paratuberkulóza, Q-horúčka, krívačka a slintačka, antrax, prenosná spongiformná encefalopatia, trichinelóza, tuberkulóza hovädzieho dobytku, tularémia, vero-toxigénna E. coli, vezikulárna stomatitída, besnota, západo-nílska horúčka Nákazy hovädzieho dobytku: anaplazmóza hov. dobytku, babezióza hov. dobytku, bovinná vírusová hnačka hov. dobytku (BVD), enzootická leukóza hov. dobytku, hemoragická septikémia, malígna katarálna horúčka, IBR/IPV, nodulárna dermatitída hov. dobytku, ochorenie pľúc hov. dobytku, theileriáza, trichomoníáza, trypanosomóza (prenášaná muchoutse-tse), venerická kamylobakteriáza genitálií hov. dobytku Nákazy ošípaných: africký mor ošípaných, cysticerkóza ošípaných, encefalitída spôsobená vírom Nipah, klasický mor ošípaných, infekčné ochrnutie ošípaných, vezikulárne ochorenie ošípaných, vírusová gastroenteritída (prenosná gastroencefalitída ošípaných) Nákazy oviec: enzootický potrat u oviec (chlamydióza oviec), epididymitída baranov (B. ovis), klusavka, Maedi – Visna, mor malých prežúvavcov, infekčná agalaktia, Nairobi choroba, kiahne oviec	*****	*****	**
2. Akútna otrava toxickými látkami: Za akútnu otravu sa nepovažuje kumulovanie toxických látok v tele zvierat, autointoxikácia a chronická otrava zvierat	*****	*****	**
3. Zásah elektrickým prúdom	*****	*****	**
4. Živelné riziká: požiar, explózia, zásah blesku, pád lietadla, víchrica, ľadovec, zaplavenie, zosuv pôdy, pád skál, pád pôdnej masy a lavíny, pád stožiarov a iných predmetov	*****	*****	**
5. Ostatné hromadné ochorenia infekčného pôvodu alebo spôsobené parazitom: Pre poistné plnenie pri hromadných ochoreniach je stanovená maximálna hranica vo výške 15.000 EUR pre jednu a všetky poistné udalosti poisteného podniku v jednom poistnom období.	*****	*****	**
6. Škody u plemenných zvierat: úhyn, núdzové utratenie alebo núdzová porážka v dôsledku akútneho ochorenia neinfekčného pôvodu, úrazu a pôrodných škôd	**	**	nemá

Zdroj: Produkty poisťovne

Tabuľka 43 Poistovňa Agra: Podmienky jednotlivých produktov pre zvieratá k aprílu 2020

Zdroj: Produkty poisťovne

Poisťovňa neuplatňuje franšízu pri zvieratách

Tabuľka 44 Poistovňa Allianz: Riziká kryté pri jednotlivých plodinách k aprílu 2020

Ktoré riziká sa ako často poistujú? (***** veľmi často, * veľmi zriedka)	Plodiny				Ovocie			Zelenina			Mak	Chmeľ	Vínica
	Obilniny	Olejiny	Strukoviny	Cukrová repa	Kôstkoviny	Jadroviny	Bobuľoviny	Koreňová	Listová	Zemiaky			
1. Ľadovec	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****
2. Požiar - možnosť samotného poistenia	****	*	**	N	N	N	N	*	*	*	*	N	N

3. Vichrica	***	**	**	N	N	N	N	**	**	**	**	*****	N
4. Povodeň, zaplavenie	**	**	**	***	N	N	N	**	**	**	**	N	N
5. Záplava, naplavenie	**	**	**	***	N	N	N	**	**	**	**	N	N
6. Sucho pri vzhádzaní	**	**	**	***	N	N	N	N	N	N	**	N	N
7. Jarný mráz	**	**	**	***	N	N	N	**	**	**	**	N	N
8. Prudký vietor	**	**	**	***	N	N	N	N	N	N	**	N	N
9. Vyzimovanie	**	**	**	***	N	N	N	N	N	N	**	N	N

Zdroj: Produkty poisťovne

Poznámka: N – neponúka

Tabuľka 45 Poisťovňa Allianz: Podmienky jednotlivých produktov pri plodinách k aprílu 2020

Poistný produkt	Spoluúčasť - z poistného plnenia	Franšíza	Poistná sadzba v %	Znáša farmár riziko aspoň 20% hodnoty produkcie?
Cukrová repa - 234 A - Úroda	20 %	10 %	3-6 %	
Cukrová repa - 234 B - Náklady	20 %	10 %	2-3 %	
Plodiny (produkty - nie sú vytvorené, plodiny sa poistujú podľa výberu rizík)	20 %	10 %	1-3 %	
Vinič	10 %	7 %	4-11 %, závisí od rizika lokality a škodovosti	maximálny limit plnenia je 90%
Ovocie	20 %	20 %	5-10 %, závisí od rizika od lokality a škodovosti	maximálny limit plnenia je 90%

Zdroj: Produkty poisťovne

Tabuľka 46 Poistovňa Allianz: Riziká kryté pri zvieratách k aprílu 2020

	Zvieratá						
Ktoré riziká sa ako často poistujú? (***** veľmi často, * veľmi zriedka)	HD	Dojnice	Hydina	Ošipané	Ovce	Kozy	Kone
1. Nákaza	*****	*****	**	*****	***	*	* na výnimku, len zriedka
2. Živel	*****	*****	**	*****	***	*	* na výnimku, len zriedka
3. Úraz	*	*	N	*	*	*	* na výnimku, len zriedka
4. Úhyn	*****	*****	**	*****	***	*	* na výnimku, len zriedka
5. Elektrický prúd	*****	*****	**	*****	***	*	* na výnimku, len zriedka
6. Krádež	N	N	N	N	N	N	N
7. otrava (akútna otrava zvieratá exogénnymi jedovatými látkami z vonkajšieho prostredia), za otravu sa nepovažuje kumulácia toxických látok v tele, autointoxikácia, chronická otrava - ako pripoistenie k bodom 1,2,4,5 a 6	**	**	N	N	**	**	N

Zdroj: Produkty poisťovne

Poznámka: N – neponúka

Tabuľka 47 Poistovňa Allianz: Podmienky jednotlivých produktov pri zvieratách k aprílu 2020

Poistný produkt a ktoré riziká kryje	Spoluúčasť na poistnej hodnote	Spoluúčasť na poistnom plnení	Poistná sadzba v %
1. Nákazy (uhynutie, zmárnenie, naliehavé zabitie z dôvodu ochorenia nákazou)	10 - 20%	10 - 20%	0,9%-1,5%
2. Infekčné choroby	10 - 20%	10 - 20%	0,9%-1,5%
3. Typ poistenia PO (prúd, otrava)	10 - 20%	10 - 20%	0,9%-1,5%
4. Typ poistenia Ž	10 - 20%	10 - 20%	0,9%-1,5%
5. Typ poistenia P (prehriatie organizmu u hydiny)	10 - 20%	10 - 20%	0,9%-1,5%
6. Typ poistenia JŠ (akútna neinfekčná choroba, úraz, pôrodná škoda)	10 - 20%	10 - 20%	6% - 8%
7. Extra dojednania	10 - 20%	10 - 20%	0,9%-1,5%

Zdroj: Produkty poisťovne

Tabuľka 48 Poistovňa Generali: Riziká kryté pri jednotlivých plodinách k aprílu 2020

	Plodiny				Ovocie			Zelenina				Vinič
Ktoré riziká sa ako často poistujú? (**** veľmi často, * veľmi zriedka)	Obilniny	Olejiny	Strukoviny	Cukrová rena	Kóstkoviny	Jadroviny	Bobuloviny	Koreňová	Listová	Zemiaky	Plodová - rajčiny, paprika	Vinič
1. Ľadovec	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****
2. Požiar - možnosť samotného poistenia	****	*	**	N	N	N	N	*	*	*	*	N
3. Vichrica	***	***	**	**	**	**	**	*	*	*	***	**
4. Jarný mráz	**	***	**	****	***	***	***	***	***	***	***	***
5. Zimný mráz	**	***	**	****	***	***	***	***	***	***	***	***
6. Sucho pri vzhádzaní (vybrané plodiny)	**	****	**	****	N	N	N	*	*	*	***	N
7. Povodeň	**	**	**	**	N	N	N	**	**	**	**	N
8. Záplava	**	**	**	**	N	N	N	**	**	**	**	N
9. Zosuv zeminy	*	*	*	*	N	N	N	*	*	*	*	N

Zdroj: Produkty poisťovne

Poznámka: N – neponúka

Tabuľka 49 Poistovňa Generali: Podmienky jednotlivých produktov pri plodinách k aprílu 2020

Poistný produkt	Spoluúčasť - z poistného plnenia	Franšíza	Poistná sadzba v %	Znáša farmár riziko aspoň 20% hodnoty produkcie?
Vinič	10-20 %	15 - 20%	5-10 %, závisí od typu plodiny a rizika, lokality, škodovosti	iba 20% limit na poistné plnenie v prípade mrazu
Ovocie - dajú sa poistiť všetky druhy ovocia, s výnimkou orecha na jarný mráz	10-20 %	20 %	5-10 %, závisí od typu plodiny a rizika, lokality, škodovosti	iba 20% limit na poistné plnenie v prípade mrazu
Ostatné plodiny na ornej pôde je možné kombinovať rôznou variantou rizík.	10-20 %	10%	1-4 %, závisí od typu plodiny a rizika	

Zdroj: Produkty poisťovne

Komerčná poisťovňa vie upraviť výšku franšízy na 20%, čo je však v neprospech klienta.

Tabuľka 50 Poistovňa Generali: Riziká kryté pri zvieratách k aprílu 2020

	Zvieratá					
Ktoré riziká sa ako často poistujú? veľmi často, * veľmi zriedka) (*****)	HD	Hydina	Ošípané	Ovce	Kozy	Králiky
1. Nákaza	*****	**	*****	***	***	***
2. Ostatné infekčné ochorenia	*****	**	*****	***	***	***
3. Neohlásené prerušenie dodávky el. prúdu , zasiahnutie zvierata el. prúdom	*****	**	*****	***	***	***
4. otrava (akútna otrava zvierata exogénnymi jedovatými látkami z vonkajšieho prostredia), za otravu sa nepovažuje kumulácia toxických látok v tele, autointoxikácia , chronická otrava	****	**	****	***	***	***
5. Živel	*****	**	*****	***	***	***
6. Krádež priamo ohrozených zvierat počas živeľnej udalosti	*****	**	*****	***	***	***
7. Jednotlivé škody (úraz, akútna neinfekčná choroba, pôrodná škoda) - ako pripoistenie	*	N	*	*	*	N

Zdroj: Produkty poistovne

Poznámka: N – neponúka

Tabuľka 51 Poistovňa Generali: Podmienky jednotlivých produktov pri zvieratách k aprílu 2020

Poistný produkt a ktoré riziká kryje	Spoluúčasť na poistnom plnení	Poistná sadzba v %
1. Typ poistenia N (uhynutie, zmárnenie, naliehavé zabitie z dôvodu ochorenia nákazou)	10 - 20%	0,9%-1,8%
2. Typ poistenia H (infekčné choroby)		
3. Typ poistenia PO (prúd, otrava)		
4. Typ poistenia Ž		
5. Typ poistenia P (prehriatie organizmu u hydiny a králikov)	10 - 20%	1% - 1,5%
6. Typ poistenia JŠ (akútna neinfekčná choroba, úraz , pôrodná škoda)	20%	6,4% - 9%

Zdroj: Produkty poistovne

Pri zvieratách sa franšíza neaplikuje, ide o choroby, ktoré musia byť zväčša riešené ihneď a nie je možné čakať na to, kým bude škoda 20%.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. DG AGRI: Annual Activity Report 2017. (2017). Dostupné na Internet: Európska Komisia: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/agri_aar_2017_annexes_final.pdf
2. Európska Komisia, Directorate-General for Agriculture and Rural Development: Annual Activity Report 2017 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/agri_aar_2017_annexes_final.pdf
3. EP (2016) State of play of risk management tools implemented by member states during the period 2014-2020, dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573415/IPOL_STU\(2016\)573415_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573415/IPOL_STU(2016)573415_EN.pdf)
4. Ex post hodnotenie PRV SR 2007 – 2013 – záverečná správa. Dostupné na Internet: <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=318&navID2=318&slD=43&id=12468>
5. Hardaker, J.B., Lien, G., Anderson, J.R., Huirne, R.B.M. (2015). Coping with risk in agriculture, Third edition, CABI 2015, ISBN: 978-1-78064-240-6
6. Matošková, D. G. (2018). Vybrané aspekty konkurencieschopnosti v dodávateľsko-odberateľskom reťazci agropotravinárskych komodít.
7. MPRV SR. (2017). Zelená správa.
8. MPRV SR. (2018). Zelená správa.
9. MPRV SR. (2018). Priebežná správa revízie výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka. Dostupné na Internet: <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=47&slD=184&navID2=1263>
10. MPRV SR. (2019). Záverečná správa revízie výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka. Dostupné na Internet: <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=47&slD=184&navID2=1263>
11. MŽP SR. (2018) Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy, Dostupné na Internet: <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf>
12. MŽP SR. (2018) Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody. Dostupné na Internet: <https://www.minzp.sk/files/sekcia-vod/hodnota-je-voda/h2odnota-je-voda/h2odnota-je-voda.pdf>
13. MŽP SR. (2019) Zelenšie Slovensko: Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, Dostupné na Internet: https://www.minzp.sk/files/iep/03_vlastny_material_envirostrategia2030_def.pdf
14. Národné poľnohospodárske a potravinové centrum: Výročná správa o činnosti NPPC (2014-2017) <http://www.nppc.sk/index.php/sk/o-nas/dokumenty>
15. NBS (2018) <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom-prakticke-informacie/publikacie-a-vybrane-udaje/vybrane-udaje/suhrnne-statisticke-udaje-poistneho-sektora>
16. NPPC (2019) SWOT analýza pre účely prípravy Strategického plánu
17. NPPC (2019) Výpočet platieb pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami (ANC) pre programovacie obdobie 2021-2027
18. OECD (2009). Managing risk in Agriculture: A Holistic Approach.
19. Pôdohospodárska platobná agentúra: Výročná správa PPA (2012-2017) <http://www.apa.sk/vyrocnne-spravy-ppa>

20. Program rozvoja vidieka 2007-2013 - vlastný dokument <http://www.apa.sk/prv-vlastny-dokument>
21. Prounion, Projektové služby, Radela. (2016). Ex-post hodnotenie programu rozvoja vidieka SR pre obdobie 2007-2013.
22. Rural Development Policy in Figures http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/en/rdp-figures_en.html
23. Synthesis of Ex-Post Evaluations of Rural Development Programmes 2007-2013 https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/assembly4_exposteval_gogolewska.pdf
24. Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva. (2012). Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2014-2020. Bratislava.